

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ



**2008 KÜRESEL KRİZİNİN
TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ
FİNANSAL ORANLARA ETKİSİ**

PINAR AVCI

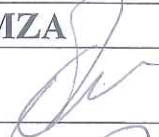
TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. ENGİN DEMİREL

EDİRNE 2012

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PINAR AVCI tarafından hazırlanan 2008 KÜRESEL KRİZİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ FİNANSAL ORANLARA ETKİSİ Konulu YÜKSEK LİSANS Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 12.-13. maddeleri uyarınca 25.07.2012 Çarşamba günü saat 10.30' da yapılmış olup, tezin Kabul Edilmesine OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Doç.Dr. Kymet Calıgüt	Kabul Edilmesine	
Yrd.Dr.Dr. Engin Demirel (Danışman)	Kabul Edilmesine	
Yrd. Doç.Dr. Ahmet Atakösi	Kabul Edilmesine	

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	440644
Yazar Adı / Soyadı	PINAR AVCI
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 33382387490
Telefon / Cep Telefonu	
e-Posta	p_avci@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	2008 KÜRESEL KRİZİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ FİNANSAL ORANLARA ETKİSİ
Tezin Tercümesi	THE EFFECT OF 2008 GLOBAL FINANCIAL CRISIS ON FINANCIAL RATIOS IN TURKISH BANKING SECTOR
Konu Başlıkları	
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	İşletme Bölümü
Anabilim Dalı	İşletme Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	İşletme Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2012
Sayfa	122
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. ENGİN DEMİREL
Dizin Terimleri	İMKB=İstanbul Stock Exchange Bankacılık=Banking Ekonomik kriz 2008=Economical criss 2008 Finansal oranlar=Financial rates Panel veri modelleri=Panel data models
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayımlama İzni	☐ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☒ Ertelenmesini istiyorum [1 Yıl]

b. Tezimin Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi tarafından çoğaltılması veya yayımının 12.08.2013 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

NOT: (Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.)

13.08.2012

İmza: 

TEZİN ADI: : 2008 KÜRESEL KRİZİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ FİNANSAL ORANLARA ETKİSİ

HAZIRLAYAN: Pınar AVCI

ÖZET

Küreselleşme olgusu, finans piyasa sınırlarının ortadan kalkmasına neden olarak uluslararası sermaye akışlarını hızlandırmıştır. Bu olgu ülkelere ekonomik, sosyal ve kültürel yönden avantajlar sağlarken, finans piyasalarında belirsizliklerin artması gibi dezavantajlarda sağlamıştır. Piyasalardaki belirsizliklerin artması oluşabilecek krizi tetiklemektedir. Bu krizde küresel kriz haline gelip tüm ülkeleri etkilemektedir. Dünyada yaşanan krizlerin en önemlileri 1929 Büyük buhran ve 2008 Küresel krizdir. Son dönemde yaşanan 2008 küresel kriz dünyadaki finans sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir. Bu finansal kriz yüzünden bazı finansal kuruluşlar batmış, bazıları satılmış ya da el konulmuş, bazıları ise birleşmeye zorlanmıştır.

Dünya ekonomisinde finans sektörünün en büyük kısmını bankacılık sektörü oluşturmaktadır. Bankacılık sektörü, fonların kesintisiz ve etkin biçimde akmasını sağlayan ekonomide önemli bir faktördür. Bundan dolayı bankacılık sektöründeki herhangi bir gelişme veya başarısızlık ekonomiyi doğrudan etkilemektedir. Bu yüzden 2008’ de yaşanan küresel krizden etkilenen bankacılık sektörü tüm ekonomiyi de etkilemiştir. Türk Bankacılık sektörü ise önceden yaşamış olduğu krizlerden sonra mali yapısını güçlendirmiş ve 2008 küresel krizinden, gelişmiş ve diğer gelişmekte olan ülkeler kadar etkilenmemiştir.

Bu çalışmamızda, 2008 küresel kriz öncesi ve sonrasında İMKB’ ye üye olan bankaların finansal oranlarının nasıl etkilendiği panel veri analizi yapılarak ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İMKB, Banka, 2008 Küresel Kriz, Finansal Oranlar, Panel Veri Analizi.

THESIS TITLE: THE EFFECT OF 2008 GLOBAL FINANCIAL CRISIS ON FINANCIAL RATIOS IN TURKISH BANKING SECTOR

PREPARED BY: PINAR AVCI

ABSTRACT

The concept of globalisation which causes the elimination of borders in financial market has accelerated international capital flows. While globalisation provides economic, social and cultural advantages for the countries, it also creates some disadvantages as it leads to uncertainties in the financial markets. These increasing uncertainties in the market trigger the economic crisis. The crisis coming into as a global crisis affects all countries. The most important crises in the world are the Great Recession in 1929 and global financial crisis in 2008. The global financial crisis in 2008 affected the financial sector in the world negatively. Because of this financial recession some financial institutions went bankrupt, some were sold or taken over and some were obliged to merge.

In the world's financial system banking sector is the greatest part of it. Banking sector is an important factor which provides funds to flow in an uninterrupted and efficient way in the economy. Therefore, any development or failure in the banking sector affects the economy directly. That's why the banking sector which is affected by the global financial crisis in 2008 has also affected the entire economy in the world. Since Turkish banking sector had some financial crises before, it has strengthened its financial structure and it was not affected by the global financial crisis in 2008 as much as developed countries or other developing countries.

In this study, using panel data analysis it is presented how the financial ratios of the banks which are the members of Istanbul Stock Exchange (ISE) were affected before and after the global financial crisis in 2008.

Key Words: ISE, Bank, 2008 Global Financial Crisis, Financial Ratios, Panel Data Analysis.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezimin başlangıcından sonuna kadar yardımlarını esirgemeyen ve beni yönlendiren Danışman Hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Engin DEMİREL' e teşekkürü bir borç bilirim.

Tez hazırlama sürecinde bana yardımcı olan Doç. Dr. Elman BAHAR' a, Okutman Semahat AYSU' ya ve her konuda bana destek olan Doç. Dr. Kıymet ÇALIYURT' a da teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca yüksek lisansa başladığım ilk günden itibaren manevi desteğiyle sürekli yanımda olan arkadaşlarıma ve son olarak hayatım boyunca bütün çalışmalarımda beni motive eden, desteklerini benden esirgemeyen, beni her koşulda yalnız bırakmayan sevgili aileme sonsuz şükranlarımı sunarım.

Edirne - 2012

Pınar AVCI

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ.....	III
TABLO LİSTESİ.....	VIII
GRAFİK LİSTESİ.....	IX
ŞEKİL LİSTESİ	XI
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1- BANKA VE MALİ TABLOLAR.....	4
1.1. Banka Tanımı	4
1.2. Banka Türleri	6
1.2.1. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar	7
1.2.1.1. Millî Sermayeli Bankalar	7
1.2.1.2. Yabancı Sermaye ile Kurulan Bankalar	8
1.2.2. Yaptıkları İşlere (Faaliyet Alanlarına) Göre Bankalar	9
1.2.2.1. Merkez (Emisyon) Bankaları	9
1.2.2.2. Ticaret Bankaları	9
1.2.2.3. Tasarruf (Mevduat) Bankaları	9
1.2.2.4. Ziraat Bankaları	10
1.2.2.5. Yatırım ve Kalkınma Bankaları	10
1.2.2.6. Perakende ve Toptancı Bankacılık	11
1.2.2.7. Holding Bankacılığı	11
1.2.2.8. Kıyı Bankacılığı	12
1.2.2.9. Uluslararası Bankacılık	12
1.2.2.10. İnternet Bankacılığı	12
1.3. Bankaların Mali Tabloları	12
1.3.1. Banka Bilançosu	13
1.3.1.1. Bilanço’ da Pasifi Oluşturan Kalemler	15
1.3.1.2. Bilanço’ da Aktifi Oluşturan Kalemler	16

1.3.1.3. Bilanço Dışı Hesap Kalemleri.....	18
1.3.2. Banka Gelir Tablosu	20
1.3.2.1. Faiz Gelirleri	21
1.3.2.2. Faiz Giderleri	21
1.3.2.3. Net Faiz Gelirleri ya da Giderleri	21
1.3.2.4. Faiz Dışı Olağan Faaliyet Gelirleri	21
1.3.2.5. Faiz Dışı Olağan Faaliyet Giderleri	22
1.3.2.6. Faaliyet Kar /Zararı	22
1.3.2.7. Olağan Faaliyet Dışı Gelir ve Karlar	22
1.3.2.8. Olağan Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar	22
1.3.2.9. Dönem Karı /Zararı	23
1.3.2.10. Vergi Karşılıkları	23
1.3.2.11. Net Dönem Karı /Zararı	23
1.3.3. Nakit Akım Tablosu.....	25
1.3.4. Özkaynak Değişim Tablosu	25
1.3.5. Kar Dağıtım Tablosu.....	26
1.4. Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler	26
1.5.1. Likidite Riski.....	27
1.5.2. Kredi Riski	27
1.5.3. Piyasa Riski.....	27
1.5.4. Faiz Oranı Riski	28
1.5.5. Döviz Kuru Riski	28
1.5.6. Sermaye Yetersizliği Riski.....	28
1.5.7. Operasyonel Risk	28
1.5. Türk Bankalarının Temel Sorunları	29
1.6. Türkiye Ekonomisinde Bankacılık Sektörünün Yeri ve Önemi	30
BÖLÜM 2- 2008 KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN TÜRK BANKACILIK	
SEKTÖRÜNE ETKİLERİ	32
2.1. Küreselleşme ve Kriz Kavramları.....	32
2.2. Ekonomik Kriz ve Çeşitleri.....	33
2.2.1. Reel Sektör Krizi.....	35

2.2.2. Finansal Krizler	35
2.2.2.1. Bankacılık Krizi	37
2.2.2.2. Borsa Krizi	39
2.2.2.3. Döviz Krizi.....	40
2.3. Dünyada ve Türkiye’ de Günümüze Kadar Yaşanan Krizler	41
2.3.1. 1929 Yılı Dünya Ekonomik Buhranı	41
2.3.2. 1994-1995 Meksika Krizi	42
2.3.3. Güneydoğu Asya Krizi.....	43
2.3.4. Rusya krizi	43
2.3.5. Arjantin Krizi	44
2.3.6. Türkiye 1994 Nisan Krizi	44
2.3.7. Türkiye Kasım 2000 Krizi	45
2.3.8. Türkiye Şubat 2001 Krizi.....	47
2.4. 2008 Küresel Kriz	48
2.5. Mortgage Krizinin Oluşumu ve Nedenleri.....	49
2.5.1. Likidite Bolluğu ve Verilen Özensiz Krediler	49
2.5.2. Menkul Kıymetleştirme	50
2.5.3. Saydamlığın Eksikliği	51
2.5.4. Derecelendirme Kuruluşlarının Etkinliğindeki Yetersizlik	51
2.5.5. Düzenleyici Ve Denetleyici Kuruluşlar	54
2.6. 2008 Küresel Krizin Dünya Piyasalarına Etkileri	55
2.7. 2008 Küresel Krizin Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi	57

BÖLÜM 3 -YAPILAN ANALİZ TEKNİKLERİ VE ANALİZDE

KULLANILAN FİNANSAL ORANLAR.....	59
3.1. Finansal Analiz.....	59
3.1.1. Sermaye Yeterliliği Oranları	61
3.1.2. Bilanço Yapısı Oranları	64
3.1.3. Aktif Kalitesi Oranları	67
3.1.4. Gelir-Gider Yapısı Oranları	70
3.1.5. Likidite Oranları.....	73
3.1.6. Kârlılık Oranları	75

3.2. Finansal Analizde Kullanılan Analiz Yöntemleri	78
3.2.1. Panel Veri Analizi	78
3.2.2. Hausman Testi.....	81
BÖLÜM 4- 2008 KÜRESEL KRİZİNİN TÜRK BANKACILIK	
SEKTÖRÜNDEKİ FİNANSAL ORANLARA ETKİSİNİN ANALİZİ.....	82
4.1. Araştırma Modeli	82
4.2. Araştırma Hipotezleri.....	83
4.3. Araştırma Örneklemi ve Evreni	84
4.4. Verilerin Toplanması	84
4.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	85
4.6. Bankaların 2008 Küresel Kriz Sonrası Karlılıkları.....	93
SONUÇ	96
KAYNAKÇA.....	98

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1. Banka Bilançosu Şeması	14
Tablo 1.2. Türk Bankacılık Sektörünün Bilançosunun Gelişimi	18
Tablo 1.3. Banka Gelir Tablosu Şeması	20
Tablo 1.4. Türk Bankacılık Sektörünün Bilançosunun Gelişimi	24
Tablo 2.1. Bazı Ülkelerin Karşılaştırmalı Kredi Notları (2006-2012)	54
Tablo 2.2. Çeşitli Ülkelerde İflas Eden Bazı Finansal Kuruluşlar 2008-2009	56
Tablo 3.1. İMKB' ye Üye Olan Bankalar ve Kuruluş Tarihleri	60
Tablo 3.2. Sermaye Yeterlilik Oranları ve Açıklamaları	62
Tablo 3.3. Bilanço Yapısı Oranları ve Açıklamaları	65
Tablo 3.4. Aktif Kalitesi Oranları ve Açıklamaları	68
Tablo 3.5. Gelir ve Gider Yapısı Oranları ve Açıklamaları	71
Tablo 3.6. Likidite Oranları ve Açıklamaları	74
Tablo 3.7. Karlılık Oranları ve Açıklamaları	76
Tablo 4.1. Model 1' in Sabit Etki Sonuçları	85
Tablo 4.2. Model 2' nin Rassal Etki Sonuçları	86
Tablo 4.3. Model 3' ün Sabit Etki Sonuçları	87
Tablo 4.4. Model 4' ün Sabit Etki Sonuçları	88
Tablo 4.5. Model 5' in Sabit Etki Sonuçları	89
Tablo 4.6. Model 6' nın Rassal Etki Sonuçları	90
Tablo 4.7. Modellerin Hausman Test Sonuçları	91
Tablo 4.8. Modellerin Özel Etki Sonuçları	91
Tablo 4.9. Modellerin Rassal ve Sabit Etki Sonuçları	92
Tablo 4.10. Bankaların Rassal etki ve Sabit Etki Sonuçları	93

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 2.1. ABD’ nin Konut Fiyatları (Yüzde Değişimi)	50
Grafik 2.2. Türkiye’ nin Yıllara Göre Kredi Notları (1992-2010)	53
Grafik 2.3. Türkiye ve Bazı Ülkelerin GSYH’ ların Yüzdelik Değişimi	57
Grafik 3.1. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Sermaye Yeterliliği Oranları	63
Grafik3.2. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Sermaye Yeterliliği Oranları	63
Grafik 3.3. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Bilanço Yapısını Gösteren Oranlar	66
Grafik 3.4. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Bilanço Yapısını Gösteren Oranlar	66
Grafik 3.5. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Aktif Kalitesini Ölçen Oranlar	69
Grafik 3.6. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Aktif Kalitesini Ölçen Oranlar	69
Grafik 3.7. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Gelir-Gider Yapısı Oranları	72
Grafik 3.8. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Gelir-Gider Yapısı Oranları	72
Grafik 3.9. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Likidite Oranları	74
Grafik 3.10. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Likidite Oranları	75
Grafik 3.11. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Karlılık Oranları	77
Grafik 3.12. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Karlılık Oranları	77
Grafik 4.1. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2008 Sonrası Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler Oranları	94
Grafik 4.2. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2008 Sonrası Net Dönem	

Karı (Zararı) / Özkaynaklar Oranları	94
Grafik 4.3. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2008 Sonrası Sürdürülen	
Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler Oranları	95

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1. Ekonomik Kriz Türleri

34

GİRİŞ

Türkiye’ de finansal açıdan öne çıkan en önemli sektör bankacılık sektörüdür. Bankaların ekonomideki rolü salt bir aracılık işlevidir. Para ve sermaye piyasaları yeterince derinleşmemiş olan ülkelerde bu işlevler ülke ekonomilerini ayakta tutan niteliktedir. Bir ülkenin bankacılık sektörünün sağlıklı bir yapıya kavuşması da ancak sektördeki düzenlemelerin uluslararası standartlarla eşgüdüm içerisinde olmasıyla mümkündür. Bu nedenle, bankacılık sektörünün uluslararası standartlara uyumlu bir yapıda işlemesi, Türkiye ekonomisi içinde hayati bir öneme sahiptir.

Bankacılık kesimi, öz kaynaklarını, iştirak ve faaliyet gelirlerini kaynak olarak kullanabilmekle beraber; borçlanma sertifikası ve hisse senedi arzı yoluyla topladıkları kaynaklar ile fon arzını artırabilmektedir. Küçük işletmeler bankalardan hisse senedi ve tahvil ihraç yoluyla kaynak temin edebilirler. Bu yüzden, Türkiye’ de bankaların işletmelere fon verebilmesi ekonomik aktiviteyi olumlu yönde etkilemektedir (Barışık, 2010: 430).

Bankacılık sektörü, dünya ekonomik koşullarında ortaya çıkan ekonomik krizlerden en fazla etkilenen sektörlerden biridir. Bankacılık sektöründe yaşanan krizlerin, diğer ekonomi ve finans sektörlerinden daha farklı olmakla birlikte ekonomik birimleri de kısa sürede etkisi altına almaktadır. Bankacılık sektöründe oluşan krizlerin nedeni genelde bankacılık sektörünün yapısından veya ekonomideki temel göstergelerin istikrarsızlık göstermesinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye’nin yaşadığı krizler dünyanın konjonktürel durumundan da kaynaklanmaktadır. Bu krizlerin en önemlileri olarak bütün dünyayı etkisi altına alan talep yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıkan 1929 Büyük Dünya Buhranı ve 1973 yılında petrol fiyatlarının aşırı yükselmesi ile ortaya çıkan ve dünyada stagflasyona sebep olan dünya çapındaki ekonomik krizdir. Türkiye’ de yaşanan 1994, 2000, 2001

ve 2008 krizleri örnek olarak gösterilebilir. Tüm dünyayı etkisi altına alan 2008 yılındaki ABD krizi Türkiye’yi de etkilemiştir.

2008 küresel kriz, 2007 ortalarında ABD konut piyasasında başlamış, gelişmiş ekonomilerden gelişmekte olan ülkelere etkisini devam ettirerek küresel bir boyut kazanmıştır. Genel olarak krizin nedenleri likidite yokluğu, kredi skorlarının yetersizliği, varlığa dayalı menkul kıymetlerdeki değer düşüklüğünün artması, saydamlık eksikliği, derecelendirme kuruluşlarının etkinliğindeki yetersizlik, sigorta maliyetlerinin artması, piyasaya güvensizlik ve kısa vadeli faiz oranlarının yükselmesi, düzenleyici ve denetleyici kuruluşların müdahalede gecikmesi krize neden olmuştur (Sezgin ve Demirbaş, 2010: 155).

Krizin etkileri finans sektöründe başlayarak oradan reel sektöre sıçramıştır. Krizin en önemli maliyeti de ekonomik daralma ve yüksek oranlı işsizlik olmuştur. Kriz yarattığı küresel etki ile başta ülke temelinde ve daha sonra ise dünya genelinde finansal istikrarı sağlamak için gerekli önlemlerin alınmasını zorunlu kılmıştır (Durgun ve Yıldız, 2010: 2).

Çalışmanın amacı, 2008 küresel krizin Türk bankacılık sektörüne etkileri finansal oranlardaki yapı ve etkileme derecelerine göre incelemektir. Ayrıca gelecek yıllarda karşılaşılabilecek küresel finans piyasalarındaki krizlerin Türk Bankacılık sistemine etkilerini akademik bakış açısında değerlendirmektir. Küresel finans sisteminde Türk bankacılık sisteminin finansal oranlarında almış oldukları kararlarda seçilen başarı kriterlerinin etkileri yapılan çalışma ile ortaya konabilecektir. İMKB’de işlem gören Türk bankalarının küresel krizlerde almış oldukları finansal pozisyonlar sınıflandırılarak başarı göstergelerini ve etkin finansal yönetim kararları açıklanabilecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde banka ve bankaların finansal tabloları ele alınmıştır.

İkinci bölümünde ise 2008 küresel finansal kriz, kriz türleri, krizin nedenleri, kriz için alınan önlemler ve krizden etkilenen ülkeler ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, analizde uygulanacak panel veri analizi hakkında bilgi verilecektir.

Dördüncü bölümde ise, 2008 küresel krizin İMKB’ de işlem gören bankaların finansal oranlarına etkisi zaman serisi analizi yapılarak incelenecektir.

Çalışmada hem 2008 küresel krizin incelenmesi hem de Türk Bankacılık sektörüne etkilerinin ortaya çıkarılması gelecek akademik çalışmalara da ışık tutacaktır.

BÖLÜM 1- BANKA VE MALİ TABLOLAR

1.1. Banka Tanımı

“Banka” kelimesi İtalyanca “sıra, tezgah” anlamına gelen “banco” kelimesinden alınmıştır (Gündüz, 2006: 3). Sümerlerde ilk banka kuruluşu M.Ö. 3500 yılında kurulan **Maket**’ lerdir. Sümerlerde kurulan Maket’in ilk borç verenleri rahipler olarak bilinmektedir (Parasız, 1994: 109). Modern anlamda 1609 yılında kurulan ilk banka Amsterdam Bankası’dır. Bunu takiben 1637’de Venedik Bankası kurulmuştur (www.muhasibedersleri.com, 29.07.2012).

Türk bankacılık sisteminin gelişimi Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerine kadar uzanmaktadır (İstanbul’da, ilk banka 1847 yılında, İstanbul Bankası adıyla kurulmuştur). Cumhuriyet öncesinde 1911-1923 yılları arasında ülke sermayesi ile 21 banka kurulmuş ancak bu bankalar sektörde bulunan yabancı bankaların kredi piyasasına egemen olma faaliyetleri konusunda zorlanmışlardır. Ülke sermayesi ile kurulan bankalardan iflas ve tasfiyeler sonucu ancak 18’i Cumhuriyet dönemine geçebilmiştir. Türkiye’ de Cumhuriyetin ilanından sonra ekonomik kalkınma ile ilgili önemli adımlar atılmıştır ve bu adımlardan biri de sınai ve ticari hayatı canlandırmak amacıyla ulusal bankacılığı geliştirmektir (Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2011: 2).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve istenilen makro ekonomik hedeflere ulaşılması için bankacılık sektörüne büyük önem verilmiştir. Bankacılık sektörünün kurulmasındaki temel gaye uzun vadede fon oluşturmak ve oluşan fonları tekrar yatırıma dönüştürerek ülke kalkınmasını sağlamak olarak belirlenmiştir. Türkiye’ de cumhuriyet öncesi dönem, yabancı bankaların egemen olduğu bir dönemdir. Bu dönemde, yerli sermaye ile kurulan bankaların sayısı ise önemsizdir (Gündüz, 2003: 132).

Bankalar, gerçek ve tüzel kişilerden tasarruflarını toplayarak, bunları işletmelere verilen kredi ve benzeri metodlar uygulayarak gelir sağlayacak, ödemelerde aracılık yapacak, para nakli, senet tahsili, emanet kabulü gibi çeşitli hizmetler gören işletmeler olarak tanımlanmaktadır (Gündüz, 2006: 3).

Bankalar, tasarruf sahiplerinin birikimlerini mevduat olarak kabul eden, bunları koruyan, değerlendiren, gerektiğinde bu mevduatları hesap sahiplerinin istekleri ile başka bir hesaba aktaran, yatırım yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişilere kredi veren yani finansal sistem içerisinde kısa vadeli fon arz edenlerle fon talep edenlerin karşılaşmasına aracılık eden kurumlardır (Aydın, 2006: 117). Türk bankacılık sektörünün işletmelere fon verebilmesi ve alması ekonomik aktiviteyi olumlu yönde etkilemektedir (Barışık, 2010: 430).

Türkiye’ de ve dünyada finans hizmetleri sektörü, büyümekte olan en karlı alandır. Bu sektörün büyümesindeki nedenlerden biri banka sisteminin etkinliğidir diğeri ise faiz oranlarının genel ekonomik sistemde etkin olmasından kaynaklanmaktadır (OECD, 2002: 14).

Bankaların gerçekleştirdikleri başlıca işlemler şunlardır (Aydın, 2004: 23);

- Havale,
- Çek,
- Senet iskontosu ve tahsili,
- Kredi,
- Akreditif açmak,
- Tasarruf toplamak,
- Özel çekler çıkarmak,
- Kuruluşların çalışanlarına maaş, ikramiye yada çeşitli ücretlerin ödenmesinde aracılık yapmak,
- Döviz alım-satımı yapmak,
- Emekli, dul ve yetim aylıklarının dağıtımına aracılık etmek,
- Kiralık kasalar vermek,
- Diğer bankacılık işlemlerini yapmak.

Bankalarda yapılan işlemlere baktığımızda bankalar sadece parasal kontrol için bir aracı olmayıp, ekonominin yapılanmasında ve uzun dönemli olarak makroekonomik istikrarın sağlanmasında etkili olan kurumlar olarak önem kazanmaktadır. Finansal sistem içerisinde bu kadar önemli olan bankacılık sektörünün, ekonomik sistem ile etkileşimini açık ve net biçimde ortaya koyabilmesi ve sağlıklı bir yapıda işleyebilmesi gerekmektedir. Bankacılık sektörü, hızlı ekonomik büyüme ve gelişmenin başarılmasında önemli bir araçtır (Yıldırım: 12). Bankalar, sermaye birikimi, firmaların büyümesi ve ekonomik zenginliğin sağlanması açısından ekonomide önemli bir role sahiptir (Taşkın, 2011: 289).

1.2. Banka Türleri

Her ülkede farklı banka sistemleri bulunmaktadır. Bu ülkelerde bulunan banka sistemlerini karşılaştırdığımızda birbirlerinden az ya da çok farklılık göz önüne gelmektedir.

İçinde yaşanılan ülkede ve dönemde, insanların ve işletmelerin beklentileri değiştikçe, bankalarda çalışmalarını bu beklentiler doğrultusunda değiştirmektedir. Böylece çalışmalarının yönünü değiştiren bankalar; bireysel bankacılık, kurumsal bankacılık ve yatırım bankacılığı alanlarında müşterilerinin değişen ihtiyaçlarını en iyi biçimde karşılamayı hedeflemektedir (Odabaşı, 2006: 29).

Buna göre Türkiye’ de banka türleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır (MEB, 2011: 10).

1) Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar

➤ Millî Sermayeli Bankalar

- a) Devlet Bankları
- b) Özel Sermayeli Bankalar
- c) Karma Sermayeli Bankalar

➤ Yabancı Sermaye İle Kurulan Bankalar

- a) Yabancı ve Türk Ortaklı Bankalar

2) Yaptıkları İşlere (Faaliyet Alanlarına) Göre Bankalar

- Emisyon (Merkez) Bankaları (T.C Merkez Bankası)
- İş ve Ticaret Bankaları
- Tasarruf (Mevduat) Bankaları
- Ziraat ve Sanayi Bankaları
- Yatırım ve Kalkınma Bankaları
- Perakende ve Toptancı bankacılık
- Holding Bankacılığı,
- Kıyı Bankacılığı,
- Uluslar arası Bankacılık,
- İnternet Bankacılığı

1.2.1. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar

Türkiye’ de bulunan bankalar sermayelerine göre milli sermayeli ve yabancı sermaye ile kurulan bankalar olarak ikiye ayrılır.

1.2.1.1. Millî Sermayeli Bankalar

Türkiye’ de kurulmuş olan, sermayesi Türk parası olarak konulan, yönetim ve denetimi Türklere ait olan bankalardır. Bu gruba giren bankalar aşağıdaki gibidir.

a) Devlet Bankaları

Dünyada, hükümet ve Merkez bankası tarafından kurulan bankalardır (www.nios.ac.in 10.04.2011). Ülkelerde kurulan devlet bankaları bölgeler arası koordinasyonun sağlanması ve kar amacı gütmeyen belirlenen amaçların yerine getirilmesi için kurulmakta ve faaliyet göstermektedir (Gündüz, 2003: 135).

b) Özel Sermayeli Bankalar

Bu bankaların sermayelerinin çoğunluğu bireyler tarafından sağlanır. Bu bankalar Limited şirket olarak kayıt altındadır.

Müşterilerin bankalara yatırmış olduğu varlıkların ve yine müşterilerin belirlemiş olduğu risk ve beklentilerine göre yönetilmesini ifade eder. Bu uygulamada banka tarafından müşterinin profili belirlenir ve müşterinin ihtiyaç ve yatırım isteklerine göre kişiye özel alternatif ürünler sunulur. Bankalar özel bankacılık hizmetlerini bu iş için özel olarak hazırlanmış şubeler aracılığıyla verirler (Göçmen, Yağcılar, 2011: 10).

c) Karma Sermayeli Bankalar

Özel sektör ile kamu sektörünün belirli oranlarda sermaye koymaları ile kurulan bankalardır (MEB, 2011: 6) .

1.2.1.2. Yabancı Sermaye ile Kurulan Bankalar

Sermayesinin tamamı yabancı uyruklu kişilere ait olup bu şekilde kurulan bankalardır. Bu bankaların yönetim ve denetimi de yabancı uyruklu bireyler tarafından yapılmaktadır.

Yabancı sermaye ile kurulan bankaların merkezleri (kuruluş yerleri) yabancı ülkelerde bulunmaktadır. Fakat Türkiye’ de de şubeleri işlem görmektedir (www.nios.ac.in 10.04.2011).

a) Yabancı ve Türk Ortaklı Bankalar

Türkiye’ de özellikle son ekonomik gelişmelerden sonra sermayesi iki veya daha fazla ülkeye ait olan bankalar kurulmaya başlamıştır (MEB, 2011: 6). Türkiye’ de bu bankaların kurulma nedenleri, kredi hacminde yaşanan artışlar, yüksek kar oranları, gözetim ve denetim sisteminde yükselen standartlar, yabancı yatırımcıları Türk bankacılık sektöründe yatırım yapmaya yönelten faktörler olarak ortaya çıkmaktadır (Ata, 2009: 121-122).

Ülkelerde bankacılık sektörüne yabancı girişi arttıkça ulusal sektörde rekabet ortamı yaratmakta ve milli sermayeli bankaları olumsuz yönde etkilemektedir (Yayla, Kaya ve Ekmen, 2005: 1).

1.2.2. Yaptıkları İşlere (Faaliyet Alanlarına) Göre Bankalar

Bu gruptaki bankalar faaliyet alanlarına göre 10' a ayrılır. Bu banka çeşitleri hakkında kısaca bilgi verilecektir.

1.2.2.1. Merkez (Emisyon) Bankaları

Bir ülkenin bankacılık sistemini düzenlemek ve idare etmek amacıyla kurulan bankalardır. Hükümetin bankası olarak rol alır. Bütün bankaların mevduat hesaplarının devamlılığını sağlar. Başka bankaların ihtiyaçları olduğunda avans verir ve herhangi bir problemle karşılaşıldığında merkez bankası rehberlik eder. Bundan dolayı bankaların bankası olarak bilinir (www.nios.ac.in 10.04.2011).

1.2.2.2. Ticaret Bankaları

Ticari bankalar, tasarrufları kabul eden ve bunları ticari krediye dönüştüren kurumlar olarak tanımlanmaktadır (Uzunoğlu, 2011: 13). Ticari bankalar, bankaların mevduatlarını kabul ederler, kısa dönemli kredi sağlarlar ve girişimcilere de orta ve uzun vadeli kredi imkanı sağlarlar. Ev kredisini de uzun dönemli olarak bireylere sunarlar (www.nios.ac.in 10.04.2011).

Ticaret bankalarının bütün bankacılık işlemlerinde kullandıkları kaynakların büyük bir kısmını mevduatlar oluşturmaktadır. Bundan dolayı faiz uygulamasının yürürlükte olduğu ülkelerde bankalar büyük bir faiz verme yarışına girerek mevduat toplamaya çalışmaktadırlar. Bu durum belli bir dönem sonra özellikle özkaynak/yabancı kaynak rasyosu küçük olan bankaların para piyasasından çekilmesine neden olmaktadır (Şendoğdu, 2006: 28).

1.2.2.3. Tasarruf (Mevduat) Bankaları

Mevduat bankaları, şahısların tasarruflarını toplayarak işleten ve bunun karşılığında faiz veren kuruluşlardır. Her ülkede yasalarla düzenlenen ve denetlenen tasarruf bankalarının yatırım alanı genellikle ipotek karşılığı gayrimenkul kredileri,

devlet tahvilleri ile güvenilir şirketlerin hisse senedi ve tahvil piyasasıdır (MEB, 2011: 8).

1.2.2.4. Ziraat Bankaları

Tarımsal üretimin diğer ticari faaliyetlerden farklı bir nitelik taşımasından dolayı dünyanın her ülkesinde hükümetler tarımsal kredi ile uğraşan özel bankalar kurmaya çalışır ya da bu amaçla kurulan bankalara yardım eder (Şendoğdu, 2006: 30).

Bu bankalar tarımla uğraşan çiftçinin ve köylünün hasat dönemi ile ürünün elde edilme süresi arasında kredi gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulmuşlardır. Bu tür bankalar şahıslara kullanım amaçlarına göre kısa, orta ve uzun vadeli krediler verebilmektedir. Bankalar, toprağın ekilmesi, ürünün yetiştirilmesi ile ilgili işlemler için kısa ve orta vadeli kredi, ekipman alımı ve yenilenmesi gibi gereksinimleri karşılamaya yönelik olarak da uzun vadeli kredi kullanmaktadır (Uzunoğlu, 2011: 16-17).

Tarımsal üretimin birçok risklerle dolu oluşu ve tarım ürünlerine talep olmaması çiftçiler ve köylüler tarafından tarımsal bankaların kredilerine talebi azaltmaktadır (Şendoğdu, 2006: 30). Bundan dolayı bu bankaların kuruluşu fazla olmamaktadır.

1.2.2.5. Yatırım ve Kalkınma Bankaları

Yatırım bankaları, büyük hacimli işlemler yapan endüstriyel kuruluşlara uzun vadeli sabit sermaye sağlayan ve menkul kıymet ihraç eden mali kuruluşlardır (Parasız, 2000: 124).

Yatırım bankaları, piyasada fon fazlası olan kişi veya kuruluşlardan, uzun ve kısa vadeli fon açığı olan kişi ya da kuruluşlara aracılık yapan mali kurumlar olarak ta tanımlanmaktadır. Türkiye’ de ilk yatırım bankası olarak 1950 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kurulmuştur (Şendoğdu, 2006: 32).

Kalkınma bankaları, son teknolojiyi kullanmak, büyümek ve modernize olmak için, makine araç alımını sağlayan uzun dönemli sermaye ya da orta dönemli sermayeyi sağlayan kuruluşlardır. Şirketler tarafından sağlanan tahvil ve hisse senetlerini arttırmak gibi diğer gelişme derecelerini de yüklenmektedir (www.nios.ac.in 10.04.2011).

Kalkınma bankaları ise, finanse edilecek olan sektörün verilecek krediye ihtiyacı olup olmadığını tespit edebilmek için sektörün yaratacağı katma değeri hesaplar, bunun yanında sektörün karlılık ve yatırım kapasitesini de gözönüne alarak finansal destek değerlendirmesini yapar. Banka finanse ettiği yatırımların yönetimine dolaylı ya da doğrudan müdahale etmektedir (Çolak ve Öçal, 1999: 46).

1.2.2.6. Perakende ve Toptancı Bankacılık

Perakende bankacılık, ticari bankaların en geleneksel iktisadi faaliyetidir. Bu bankalar direkt olarak bireyler ve küçük işletmelerle uğraşır. Genel olarak perakende bankacılık hizmetleri mevduat hesaplarını, banka kartlarını, kredi kartlarını ve kişisel kredileri içerir. 1990' lardan beri teknolojinin gelişmesi ile perakende bankacılık hizmetlerinde de önemli ölçüde değişme yaşanmıştır. Bu değişimler başta telefon bankacılığı sonra ise internet bankacılığının gelişmesidir (Dammann, 2008: 7).

Toptancı bankacılığı, müşterilerinden gelen büyük tutarlı kredi taleplerini karşılamak için başka firmalardan ve uluslararası para ve sermaye piyasalarından fon sağlayan çok geniş bir iş alanına sahip mali kurumdur. Bu bankalar müşterileri ile yakın ilişki içinde olup hızlı karar alıp uygulayabilen, az sayıda şube ve uzmanla çalışan bankacılık kuruluşlarıdır (Parasız, 2000: 123).

1.2.2.7. Holding Bankacılığı

Holding bankalar, bir bankanın doğrudan veya dolaylı olarak bir ya da daha fazla bankaya sahip olan, kontrol eden mali kurumlar olarak tanımlanır (Parasız, 2000: 121).

Holding bankacılığı, holdinglerin elindeki sanayi dallarının gelişmesine yardımcı olmuştur (Kurt, 1983: 33).

1.2.2.8. Kıyı Bankacılığı

Kıyı bankası, ülke dışından sağlanan fonların yine ülke dışında kullandırılmasını amaçlayan bir mali kurumdur. Türkiye’ de kıyı bankalarının serbest bölgelerde kurulmasına 18.9.1990 tarihinde Bakanlar Kurulunun 90/999 nolu kararı ile müsaade edilmiştir. Serbest bölge bankaları olarak da isimlendirilen kıyı bankaları 3218 sayılı kanunu çerçevesinde kurulur ve faaliyetlerini sürdürür (Mikail, 2001: 52-53).

1.2.2.9. Uluslararası Bankacılık

Uluslararası para sisteminin bir parçası olup, bu sisteme likidite sağlayarak, ülkeler arasındaki dengesizliği finanse etmeyi amaçlayan bankacılık türüdür. Uluslararası bankacılık, uluslararası finans merkezlerinde faaliyet gösteren, yabancı para veya kendi ülke parasıyla işlem yapan, kontrolü ülkenin kendi vatandaşlarına ya da yabancılara ait olan kurumlardır (Şendoğdu, 2006: 39).

1.2.2.10. İnternet Bankacılığı

Dünyada iletişim teknolojilerindeki gelişmeyle birlikte, bankalar nakit çekme dışında her türlü bankacılık hizmetini internet üzerinden sunan bir mali kurumdur. Banka müşterisine bir internet şifresi vermekte ve bu şifreyi alan müşteri internet bağlantısı ile her türlü yatırım, havale, fatura ödeme, tüketici kredisi başvurusu gibi toplam 120’ ye yakın hizmeti alabilmektedir (Mikail, 2001: 61).

1.3. Bankaların Mali Tabloları

Bankaların mali tabloları ve bu tablolarda yer alan bilgiler, bankaların varlık ve kaynaklarının yönetiminde, sağlıklı karar alınmasında, performansının değerlendirilmesinde, analizinde ana bilgi kaynağı oluşturmaktadır. Bu mali tabloların güvenilir, anlaşılabilir, uygun ve karşılaştırılabilir olması bankalar ve diğer

birimler içinde büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle de bankaların mali tablolarının düzenlenmesinde belirli kurallara uyulması, tabloların şeffaf olması, yanıltıcı öğeler içermemesi gerekir (Akgüç, 2007: 17). Bundan dolayı mali tabloların sahip olması gereken en önemli özellikler; anlaşılabilirlik, ihtiyaca uygunluk, güvenilirlik ve karşılaştırılabilirliktir.

Bankaların mali tabloların yanıltıcı biçimde düzenlenmesini engelleyici beş etmen bulunmaktadır (Akgüç, 2007: 20-22);

- Bankaların itibarının (saygınlığının) korunması,
- Yöneticilerin etik kurallara uyma gereği,
- Yasal ve denetim organlarının düzenlemeleri,
- Denetim,
- Cezalandırma.

Finansal tabloların oluşturulmasındaki amaç, çeşitli kullanıcıların ekonomik kararlar vermesini işletmenin finansal durumunu ve performansını (faaliyet sonuçları) değerlendirmesini ayrıca işletmenin finansal durumundaki değişiklikler hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktır (Güney, 2009: 9).

1.3.1. Banka Bilançosu

Bilanço, bankanın belirli bir tarihteki iktisadi ve mali durumunu yansıtan, varlıklarını, borçlarını ve özkaynaklarını, aktif ve pasif hesaplar biçiminde gösteren gerçeğe uygun tablodur. Bankanın aktif ve pasifini birinci derecede ilgilendirmeyen bilanço dışı hesaplar, müşterilere sağlanan gayri nakdi krediler ile ileride borç veya alacak doğuracak hak ve yükümlülükleri takip etmek amacıyla kullanılan hesaplardır (Güney, 2009: 6-7).

Bilanço düzenlenmesinde esas alınan ilkelerin amacı, sermaye sahiplerinin kendilerine ait karı işletmede bırakması ile bu şekilde işletmelerin sağladıkları kaynaklar ve bu kaynaklarla elde edilen varlıkların muhasebede ayrıntılı ve net bir şekilde gösterilmesidir. Ayrıca bilançonun düzenlenmesinde bu ilkelere uyularak

belli bir tarihte işletmenin finansal durumunun ilgililer için gerçeğe uygun olarak yansıtılmasını sağlamaktır (Apak ve Demirel, 2010: 27).

Bilançoda yer alan kalemlerin tanım ve işleyiş esasları Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi' nde belirtilmiştir. Bütün kayıtlar TL (Türk Lirası) olarak gösterilmektedir. YP (Yabancı Para) olarak gösterilen kayıtlar bilanço günü bankanın kendi gişe döviz alış kurundan değerlendirilerek TL' sına çevrilmiştir (Eken ve Selimler, 2008: 44).

Bankaların, ekonomideki faaliyetleri ve verdikleri hizmetlerden dolayı varlıklarının büyük bölümünü finansal varlıklar (hazır değerler, menkul değerler, krediler) kaynaklarının büyük bölümünü de yabancı kaynaklar oluşturmaktadır (Akgüç, 2007: 24).

Tablo 1.1. Banka Bilançosu Şeması

BANKA BİLANÇOSU ŞEMASI	
AKTİF	PASİF
0- DÖNEN DEĞERLER	3- MEVDUAT VE DİĞER YABANCI KAYNAKLAR
1- KREDİLER	4- ÖZKAYNAKLAR
2- YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER	
9- BİLANÇO DIŞI HESAPLAR (NAZİM HESAPLARI)	9- BİLANÇO DIŞI HESAPLAR (NAZİM HESAPLARI)

Kaynak: Eken ve Selimler, 2008: 44

Yukarıda Tablo 1.1.' de görüldüğü gibi, banka bilançosunun aktif ve pasif bölümüne ilişkin örnek şeması yer almaktadır. Bankanın bilançosunda borç bakiyesi veren hesaplar bilançonun aktif tarafında alacak bakiyesi veren hesaplar ise bilançonun pasif tarafında gösterilmektedir.

1.3.1.1. Bilanço’ da Pasifi Oluşturan Kalemler

Bankaların kaynakları iki gruba ayrılır. Bunlarda mevcut kendi kaynaklarını oluşturan özkaynaklar ile diğer yükümlülükler tarafından oluşan yabancı kaynaklardan oluşmaktadır (Uzunoğlu, 2011: 111).

Bankaların pasif tarafını gerçek ve tüzel kişilerden sağlanan Mevduat, Mevduat Dışı Kaynaklar (Para piyasalarından sağlanan fonlar, alınan krediler, ihraç edilen menkul kıymetler, fonlar, sermaye ve benzeri krediler ile faiz ve gider reeskontları) ile Öz kaynaklar oluşturmaktadır (Uzunoğlu, 2011: 110) .

Pasif toplamının içinde önemli bir yer tutan mevduat, gerçek ve tüzel kişilerin belli bir süre sonunda ya da belli bir ihbar sonunda faiz veya herhangi bir bedel almak karşılığında bankalara Türk Lirası (TL) ve Yabancı Para (YP) cinsinden yatırmış oldukları paradır (Uzunoğlu, 2011: 112).

THP (Tekdüzen Hesap Planı)’ nda Türk parası mevduatı, “Tasarruf Mevduatı”, “Resmi Kuruluşlar Mevduatı”, “Ticari Kuruluşlar Mevduatı”, “Bankalar Mevduatı”, “Diğer Kuruluşlar Mevduatı” gibi hesaplar, yabancı para mevduat ise “Bankalar Mevduatı –Y.P.” ve “Döviz Tevdiat” hesaplarından oluşmaktadır (Güney, 2009: 73).

Pasif toplamının içinde yer alan mevduat dışı kaynakları oluşturan Para Piyasasından sağlanan fonlar, bankaların Merkez Bankası aracılığıyla diğer bankalardan ve para piyasalarından TL ve YP cinsinden almış olduğu borçlardır (Uzunoğlu, 2011: 116).

Alınan Krediler, bankaların Merkez Bankasından, yurtiçindeki ve yurtdışındaki bankalardan veya diğer kuruluşlardan kısa, orta ve uzun vadeli TL ve YP cinsinden sağlanan kredilerdir (Uzunoğlu, 2011: 116).

Bankalar tarafından ihraç edilen menkul kıymetler, bankalar tarafından üçüncü şahıslara satılan bono, tahvil ve menkul kıymetlerden oluşmaktadır (Uzunoğlu, 2011: 116).

Fonlar, bankalara bütçeden, bakanlıklardan ve diğer kamu kurumlarından sağlanan TL ve YP cinsinden paralardır (Uzunoğlu, 2011: 116).

Sermaye ve benzeri krediler, bankaların tasfiyeleri halinde sağlanan TL ve YP cinsinden sağlanan kredilerdir (Uzunoğlu, 2011: 116).

Faiz ve gider reeskontlar ise, bankaların mevduat sahiplerine tahakkuk etmiş olduğu ancak vadesi gelmemiş ve nakit olarak ödenmemiş faiz giderleri ve gider reeskontlardır (Uzunoğlu, 2011: 117).

Pasif toplamı içinde yer alan öz kaynaklar kalemini, bankanın ortaklarının koyduğu sermaye ile sermaye benzeri kalemler ve bankanın cari dönem içinde gerçekleştirdiği kar ve/veya zararlar oluşturmaktadır (Uzunoğlu, 2011: 117). Öz kaynakları oluşturan kalemler ise ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri ile kar veya zarar hesap gruplarıdır.

1.3.1.2. Bilanço’ da Aktifi Oluşturan Kalemler

Banka bilançosunun aktif tarafını ise çeşitli kaynaklardan elde edilen fonların nasıl kullanıldığını gösteren kalemler oluşturur (Şıklar, 2004: 26).

Bankaların aktiflerinde tuttukları nakit değerler kalemini, Merkez Bankası’na yatırdıkları zorunlu karşılıklar ve yurtiçi-yurtdışı bankalarda veya para piyasalarında (Interbank, Takasbank Para Piyasası, Ters Repo işlemlerinden Alacaklar) değerlendirdikleri fonlar Likit Aktifleri oluşturmaktadır (Uzunoğlu, 2011: 110). Banka bünyesinde likit değerleri tutarak bu likit değerleri kullanarak sağlayacağı gelirden yoksun kalmaktadır. Ayrıca bankanın bu likit değerleri elinde tutması olumsuz etki yaratmaktadır. Finansal pazarların küreselleşmesi sonucu

bankalardaki kaynakları arasında yabancı para (YP) önemli boyuta ulaşmıştır. Bu da bankaları YP varlıklarına yatırım yapmaya ve YP likit varlıklar bulundurmaya yönlendirmiştir (Akgüç, 2007: 27).

Bankalar, sahip oldukları fonları devlet ve özel sektöre ait Finansal Varlıklar' a (Menkul Kıymetler) yatırırken, diğer taraftan da gerçek ve tüzel kişilere Ödünç (kredi) vermektedirler (Uzunoğlu, 2011: 110). Bankaların temel varlıklarının çıktısı verdikleri kredilerdir. Krediler, bankaların ana gelir kaynağını oluşturmaktadır (Akgüç, 2007: 27).

Bankaların aktiflerinde Diğer varlıklarda bulunmaktadır (Uzunoğlu, 2011: 110). Diğer varlıklar ise bankaların faaliyetlerini yürütebilmek için gereksinim duydukları bina, makine, donanım, demirbaş, taşıt aracı gibi maddi duran varlıklardır.

Aşağıdaki tabloda 2002- 2011 yılları arasında Türk bankacılık sektörünün bilançosu gösterilmektedir.

Tablo 1.2. Türk Bankacılık Sektörünün Bilançosunun Gelişimi

Milyar TL	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nakit Değ.Banka ve Para Piy.Al.	28,6	28,9	32,9	48,3	63,0	60,3	94,7	97,9	85,5	104,2
MDP	86,1	106,8	123,7	143,0	158,9	164,7	194,0	262,9	287,9	285,0
Krediler	49,0	66,2	99,3	156,4	219,0	285,6	367,4	392,6	525,9	682,9
Diğer Aktifler	48,9	47,7	50,5	59,2	58,8	71,0	76,4	80,7	107,5	145,7
Toplam Aktifler	212,7	249,7	306,4	406,9	499,7	581,6	732,5	834,0	1.000,6	1217,7
Mevduat	138,0	155,3	191,1	251,5	307,6	356,9	454,6	514,6	617,0	695,5
Para Piy. ve Bankalara Borç.	25,2	28,2	35,8	54,9	71,0	71,6	93,1	86,9	123,2	173,3
Repo İşl.Sağ.Fonlar	6,2	11,2	10,6	17,4	25,8	27,8	40,8	60,7	57,5	97,0
Özkaynaklar	25,7	35,5	46,0	54,7	59,5	75,8	86,4	110,9	134,5	144,6
Diğer Pasifler	17,6	19,4	23,1	28,4	35,8	49,5	57,6	60,9	74,4	107,3
Toplam Pasifler	212,7	249,7	306,4	406,9	499,7	581,6	732,5	834,0	1.006,7	1.217,7

Kaynak: BDDK, 2011: 57

Yukarıda Tablo 1.2.' de görüldüğü gibi, bankacılık sektörünün temel bilanço kalemlerinin gelişimi incelendiğinde, aktif kalemleri içinde kredilerde diğer kalemlere göre güçlü büyüme görülmektedir. Dönem boyunca MDP (Menkul Değerler Portföyü) ile nakit değerler, bankalar ve para piyasalarından alacak kalemlerine göre düşük büyüme izlemiştir. Söz konusu dönemde pasif kalemlerinden mevduat toplam kaynaklara benzer bir büyüme izlerken, repo işlemlerinden sağlanan fonlar özellikle son yıllarda hızlı bir büyüme göstermiştir. Özkaynaklar ile para piyasaları ve bankalara borçlar kalemleri pasif toplamına benzer bir büyüme çizgisi sürdürmüştür.

1.3.1.3. Bilanço Dışı Hesap Kalemleri

Bilanço dışı hesaplar, bankanın aktif ve pasifini birinci dereceden ilgilendirmeyen, müşterilere sağlanan gayrinakdi krediler ile ileride borç veya alacak

doğuracak hak ve yükümlülükleri, fer' i zilyetlik altındaki değerleri ve muhasebe disiplini altında takip edilmek istenen bilgileri izlemek amacıyla kullanılan bilanço dışı hesapları ifade eder (Uzunoğlu, 2011: 133).

Bilanço dışı hesaplar şartlı işlemlerin izlenmesine yarayan ve işletmelerin mevcutları arasında yer alan fakat işletme mülkiyetinde olmayan hesap gruplarıdır (Uçar, 1999: 44).

Bilanço dışı hesapların genel olarak kullanılma gerekçeleri (Güney, 2009: 121);

- İleride tazmin edildiğinde bilanço kalemlerini etkileyecek taahhüt, garanti ve aval, ciro, kefalet, kabul gibi işlemler
- Bankaya ait olmayan emanet kıymetler
- Alınmış güvenceler (ipotek, rehin, teminat senetleri vb.)

Bilanço dışı işlemler 900'lü (nazım) hesaplarda işlem görmektedir. Bilanço dışı işlemlerin sonuçta sağladığı kazançlar belli ölçüde olurken, kayıpları çok daha büyük ölçüde olabilmektedir (teminat ve kefaletlerin yerine getirilmemesi durumunda). Bilanço dışı işlemlerin yüklendiği riski, bilanço bünyesine taşıyabilecek muhasebe tekniklerin oluşturulması için gerekli hesap düzeninin oluşturulması gerekmektedir (Sayın, 2008: 19-20).

Bankalarda bilanço dışı işlemlerin gelişmesinin nedenleri vardır. Bunlar; (i) Ekonomik ve finansal ortamdaki değişimler, (ii) Bankacılık piyasasındaki şartların değişmesi, (iii) Sermaye piyasalarındaki arbitraj fırsatları, (iv) Teknolojideki gelişmelerdir. Bunlara ek olarak da bankacılık faaliyetlerine ilişkin yasal düzenlemeler eklenebilir (Akgüç, 2007: 54).

Türk bankacılık sektörü, dünyadaki gelişmelerden dolayı bilanço dışı işlemlerinin payını arttırmıştır.

1.3.2. Banka Gelir Tablosu

Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin saklanması ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin (1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır.) 6. Maddesindeki tanıma göre; Gelir tablosu, bankanın belirli bir hesap döneminde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile katlandığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış olarak gösteren ve dönemsel faaliyet sonuçlarını kar veya zarar olarak özetleyen tablodur. Bütün gelir ve giderler, tahakkuk tarihleri itibariyle kayda alınır ve tahakkuk ettikleri hesap dönemine ait gelir tablosunda gösterilir.

Gelir tablosunun düzenlenmesinde esas alınan ilkeler, finansal tablo ilkeleridir. Gelir tablosunda, esas faaliyetlerden sağlanan gelir, süreklilik gösteren diğer olağan faaliyetlerden sağlanan gelir ve süreklilik göstermeyen olağandışı gelirler ayrı olarak gösterilir. Ayrıca gelir tablosunda, esas faaliyetler için yapılan giderler, süreklilik gösteren diğer olağan faaliyet giderleri ve süreklilik göstermeyen olağandışı giderler ayrı ayrı gösterilmektedir (Apak ve Demirel, 2010: 40).

Tablo 1.3. Banka Gelir Tablosu Şeması

BANKANIN GELİR TABLOSU ŞEMASI	
A.	Faiz Gelirleri
B.	Faiz Giderleri (-)
	Net Faiz Geliri
C.	Faiz Dışı Olağan Faaliyet Gelirleri (+)
D.	Faiz Dışı Olağan Faaliyet Giderleri (-)
	Faaliyet Kar / Zararı
E.	Olağan Faaliyet Dışı Gelir ve Karlar (+)
F.	Olağan Faaliyet Dışı Gider ve Zararları (-)
	Dönem Karı /Zararı
G.	Vergi Karşılıkları (-)
H.	Dönem Net Karı

Kaynak: Akgüç, 2007: 34

Yukarıda Tablo 1.3.’ de görüldüğü gibi, banka gelir tablosuna ait örnek şema yer almaktadır. Şemada gelir tablosunun alt kalemleri ayrı ayrı gösterilmiştir.

1.3.2.1. Faiz Gelirleri

Faiz gelirleri hesap grubu gelir tablosunun temel hesap grubunu oluşturmaktadır.

Bankalar kullandırdıkları kredilerden, para piyasalarına yaptıkları plasmanlardan, portföylerinde tuttıkları finansal varlıklardan (tahvil, bono vs.), yurtiçi ve yurtdışı bankalarda tuttıkları fonlardan, Merkez Bankası' na yatırdıkları paralar karşılığında faiz geliri elde ederler (Uzunoğlu, 2011: 138). Faiz gelirleri TP veya YP üzerinden işlenmektedir.

1.3.2.2. Faiz Giderleri

Faiz giderleri hesap grubu da gelir tablosunda yer alan ikinci hesap grubudur.

Bankaların faiz giderleri de, faiz gelirlerine paralel biçimde, mevduata verilen faizler, para piyasası işlemlerine verilen faizler, Merkez Bankasına verilen faizler, bankalara ve diğer finansman kuruluşlara verilen faizler, çıkarılan menkul kıymetlere verilen faizler, diğer faiz giderlerinden oluşmaktadır (Akgüç, 2007: 31). Faiz giderleri bankaların finansal kaynaklara karşı yükümlülükleri TP veya YP üzerinden işler.

1.3.2.3. Net Faiz Gelirleri ya da Giderleri

Bankaların finansal varlıklarından elde ettikleri faize, faiz gelirleri denir ve finansal varlıkları finanse edebilmek için kullanmış oldukları kaynaklara ödenen faizlere de faiz giderleri denir. Faiz gelirleri ile faiz giderleri arasındaki farka net faiz gelirleri ya da giderleri denmektedir. Net faiz gelirleri TP veya YP üzerinden işlem görmektedir.

1.3.2.4. Faiz Dışı Olağan Faaliyet Gelirleri

Gelir tablosunda yer alan diğer bir gelir grubu olan faiz dışı olağan gelirler hesabıdır.

Bankalar, şahıslara kullandırdıkları kredilerden (nakdi ve gayri nakdi) komisyon geliri elde ederken, şahıslara verdikleri hizmetlerden de (örneğin EFT)

ücret talep etmektedirler (Uzunoğlu, 2011: 139). Bunlar faiz dışı olağan faaliyet gelirleridir. Bu faiz dışı gelirler TP veya YP üzerinden işlem görür.

1.3.2.5. Faiz Dışı Olağan Faaliyet Giderleri

Gelir tablosunun diğer bir gider grubu olan faiz dışı olağan faaliyet gider kalemidir.

Bankalar da başka kurum ve kuruluşlardan kullandıkları krediler için komisyon öderken, aldıkları hizmetler içinde belirli bir ücret ödemektedirler (Uzunoğlu, 2011: 139). Bankalar hizmet işletmesi oldukları için en önemli gider kalemini personel giderleri oluşturur. Faiz dışı olağan faaliyet giderleri grubu TP veya YP üzerinden işlem görmektedir.

1.3.2.6. Faaliyet Kar /Zararı

Gelir tablosunda yer alan faiz dışı olağan faaliyet gelirleri ile faiz dışı olağan faaliyet giderleri arasındaki fark pozitif ise faaliyet karı, eğer negatif ise faaliyet zararıdır. Oluşan fark TP veya YP üzerinden işlem görmektedir.

1.3.2.7. Olağan Faaliyet Dışı Gelir ve Karlar

Bankaların gelir tablosunda, bankanın olağandışı faaliyetlerinden sağlanan ve süreklilik arz etmeyen gelirlerin yer aldığı kalemdir.

Örneğin temettü gelirleri, iştirakler ve menkul kıymetlerin satışından elde edilen karlar faaliyet dışı gelirlerdir (Akgüç, 2007: 32-33). Olağan faaliyet dışı gelir ve karlar hesabı TP veya YP üzerinden işlem görmektedir.

1.3.2.8. Olağan Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar

Bankaların maddi duran varlık satışlarından elde ettikleri zararlar, iştirak ve menkul kıymet satışından elde ettikleri zararlar vs.. gibi gider ve zararlar gelir tablosunda süreklilik arz etmeyen olağan faaliyet dışı giderlerdir (Akgüç, 2007: 33).

Olağan faaliyet dışı gider ve zararlar hesabı TP veya YP üzerinden işlem görmektedir.

1.3.2.9. Dönem Karı /Zararı

Gelir tablosunda yer alan gelirler ve giderlerin tamamı toplanır, arasındaki fark pozitif ise dönem karı, eğer negatifse dönem zararı olarak hesap kaydı yapılır. Ortaya çıkan bu fark da TP veya YP üzerinden işlem görmektedir.

1.3.2.10. Vergi Karşılıkları

Bankalar dönem kar/zararı üzerinden vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi giderleri, cari dönemde dönem karı üzerinden hesaplanan cari vergi ve varlıkların/yükümlülüklerin mali tablolarda gösterilen tutarları ile yasal vergi matrahı tutarları arasındaki fark üzerinden hesaplanan ertelenmiş vergi toplamından oluşmaktadır.

1.3.2.11. Net Dönem Karı /Zararı

Gelir tablosunda yer alan bu kalem, dönem karından vergi giderleri toplamı düşüldükten sonra bu hesap kalemine ulaşılmaktadır (Uzunoğlu, 2011: 140).

Aşağıdaki Tablo-1.4.’ de 2002- 2011 yılları arasında Türk Bankacılık Sektörünün gelir tablosu gösterilmektedir.

Tablo 1.4. Türk Bankacılık Sektörünün Gelir Tablosunun Gelişimi

Milyar TL	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Toplam Faiz Geliri	44,4	38,8	40,3	43,3	55,8	70,6	85,8	85,3	77,4	88,1
Kredilerden Alınan Faiz Geliri	10,4	10,5	15,5	21,0	28,9	39,4	52,1	52,5	47,5	58,6
Menkul Değerlerden faiz Geliri	27,5	23,2	21,3	18,8	21,6	24,5	27,3	28,3	26,2	26,0
Diğer Faiz Geliri	6,5	5,1	3,5	3,5	5,3	6,7	6,4	4,6	3,7	3,5
Toplam Faiz Gideri	31,6	27,6	22,7	24,6	34,6	44,5	54,8	43,5	38,7	48,8
Mevduata Verilen Faiz Gideri	26,3	23,2	19,0	20,3	28,0	35,4	44,0	35,4	31,7	37,4
Repoya Ödenen Faiz Gideri	2,3	2,2	1,8	1,5	2,1	3,5	4,6	3,5	3,0	5,3
Diğer Faiz Gideri	2,9	2,1	1,9	2,7	4,5	5,5	6,2	4,6	4,0	6,2
Net Faiz Geliri	12,8	11,3	17,6	18,7	21,2	26,0	31,0	41,8	38,7	39,3
Faiz Dışı Gelirler	7,7	7,2	8,1	10,2	14,7	16,0	17,4	19,2	23,9	26,6
Kredilerden Al.Ücr.ve Kom.	0,9	0,9	1,1	1,4	1,7	2,0	2,5	3,3	3,3	3,8
Bankacılık Hizmet Gelirleri	2,5	3,1	4,2	5,3	6,6	8,3	10,0	10,5	11,1	13,3
Diğer Faiz Dışı Gelirler	4,4	3,2	2,8	3,5	6,3	5,7	4,9	5,4	9,5	9,4
Faiz Dışı Giderler	12,1	12,7	14,5	19,6	18,7	22,2	26,6	27,9	30,2	36,2
Personel Gid.ve Kıld.Taz. Prov.	3,7	4,2	4,8	5,7	6,7	8,1	9,9	10,5	12,0	13,2
Diğer Faiz Dışı Giderler	8,4	8,4	9,7	14,0	12,1	14,1	16,7	17,4	18,2	23,0
Toplam Diğer Faiz Dışı Gel.(Gid.)	-0,7	4,9	-0,8	2,3	-0,6	1,3	0,3	1,9	0,3	-0,3
Vergi Öncesi Kâr (Zarar)	4,1	8,1	9,1	9,3	14,5	18,2	16,6	25,2	27,3	25,2
Vergi Karşılığı	1,2	2,5	2,6	3,3	3,1	3,3	3,2	5,0	5,1	5,4
Dönem Net Kârı	2,9	5,6	6,5	6,0	11,4	14,9	13,4	20,2	22,1	19,8

Kaynak: BDDK, 2011: 61

Bankacılık sektörünün 2011 yılsonu itibarıyla toplam faiz gelirleri 88,1 milyar TL'ye, toplam faiz giderleri ise 48,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Buna bağlı olarak net faiz geliri 39,3 milyar TL olmuştur. Bankacılık hizmet gelirleri faiz dışı

gelirlerin yarısını oluşturmaktadır. Kredilerden alınan ücret ve komisyonlar önemli bir faiz dışı gelir olma niteliğini korumaktadır. Faiz dışı giderlerin yaklaşık 1/3'ünü personel harcamaları meydana getirmektedir. Vergi sonrası net dönem kârı bu dönemde 19,8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2002 yılından beri dönem kârında 2011 yılına göre ilk kez azalma yaşanmıştır.

Gelir tablosunun temel bileşenlerinin 2002 yılından itibaren gelişiminde, dönem net kârının yüksek bir büyümeye sahip olduğu görülmektedir. Faiz gelir ve giderleri içinde kredi faiz gelirlerinin yüksek büyüme yapısı korunmuştur. Faiz dışı gelir ve giderlerin trendinde bankacılık hizmet gelirleri dönem boyunca daha hızlı büyümüştür.

1.3.3. Nakit Akım Tablosu

Nakit akış tablosu, bankaların belirli bir dönem de nakit akışlarını (nakit tahsilat ve ödemelerini) ve bu nakit akışların kaynaklarını ve kullanım yerlerine göre bankacılık faaliyetlerini, yatırım faaliyetlerini ve finansman faaliyetlerini gösteren tablodur (Güney, 2009: 7).

Nakit akış tabloları, kullanıcılarına işletmelerin mali yapısını görmesini ve değişen koşullara istinaden uyum sağlamasına fırsat veren nakit akışların zamanlama ve miktar konusunda doğru değerlendirme yapmasını sağlar (Eken ve Selimler, 2008: 47).

1.3.4. Özkaynak Değişim Tablosu

Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin saklanması ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin (1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmıştır.) 5. Maddesindeki Özkaynak Değişim Tablosu; ana ve katkı sermaye kalemlerinin her birinin dönem başı bakiyesini, dönem içinde söz konusu kalemlerde meydana gelen artışları ve azalışları ve dönem sonu kalanını ayrı ayrı gösterecek biçimde düzenlenir. Karşılaştırılabilirliği sağlamak bakımından, cari dönem hareketlerinin yanı sıra önceki dönem hareketleri ayrı bir bölüm şeklinde gösterilir.

Özkaynaklar işletmelerin faaliyetlerinin yürütülmesi ve varlık edinilmesi için kaynak sağladığı gibi üçüncü kişilere karşı bir güvence oluşturarak yabancı kaynaklardan yararlanma olanağını arttırmaktadır. Bunun dışında en önemli görevi işletmeleri karşılaşılabilecek risklere karşı da korumaktır. Ayrıca özkaynak yetersizliği, bankalarda faaliyetin durdurulmasına, hatta tasfiyelerine yol açacak konumdadır. Bu nedenle bankalarda belirli bir dönem içinde özkaynaklarındaki artış ya da azalışları, bir bütün olarak gösteren tablo Özkaynak Değişim Tablosudur (Akgüç, 2007: 47-48).

1.3.5. Kar Dağıtım Tablosu

Kar dağıtım tablosu, bankaların belli bir dönemde oluşan dönem karının ve bu karın dağıtım şeklinin bir tablo halinde gösterilmesidir.

Kar dağıtım tablosunun oluşturulmasındaki amaç dönem karından ödenecek vergilerin ortaklara dağıtılacak kar paylarının açıkça gösterilmesi ve ayrıca şirketlerin hisse başına karının hesaplanmasıdır (Eken ve Selimler, 2008: 48).

1.4. Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler

Bankalar karlarını maksimize ederken oluşan riskleri de kontrol altında tutmalıdır. Bu da bankacılık sektöründe karşılaşılan risklerin tanımlanması, ölçülmesi ve etkin bir biçimde yönetilmesi ile olmaktadır (Mandacı, 2003: 68). Bankalarda oluşan riskleri finansal liberalleşme, faiz oranlarının serbest bırakılması, sektörün uluslararası piyasalarda serbest bırakılması ve buralardan kaynak elde edilmesi piyasaların belirsizliklerini arttırmaktadır.

Bankacılık sektörünün taşıdığı riskler aşağıdaki gibidir:

- Likidite Riski,
- Kredi Riski,
- Piyasa Riski
- Faiz Oranı Riski,
- Döviz Kur Riski,
- Sermaye Yetersizliği Riski,

➤ Operasyonel Risk.

1.5.1. Likidite Riski

Bir bankanın fon girişı ile fon çıkışı arasındaki denge sağlanmadığı durumda ortaya çıkan risktir. Banka krizlerinin yaşandığı dönemlerde mevduat sahipleri paniğe düşüp bankalara hücum etmektedir. Bu şekilde oluşan risk türüdür (Erdem, 2010: 224).

Bankacılık krizi yaşandığında bankalar insanların istedikleri mevduatı temin edemezse yani banka müşterilerinin istekleri karşılanamazsa bankada likidite sıkıntısı oluşacaktır. Bütün banka müşterileri bu gibi isteklerde bulunursa bu durum bankanın iflasına dahi neden olacaktır (Er ve Sayım, 2009: 15-16).

1.5.2. Kredi Riski

Bankaların gerçek ve tüzel kişilere teminat karşılığı veya teminatsız olarak kullandırdıkları para, teminat ve kefalet verme işlemine kredi adı verilir. Bankaların teminatlı ve teminatsız olarak vermiş olduğu kredileri vadesinde alamaması veya tamamen alamaması durumunda ortaya çıkacak zarardan oluşan risktir. Ticaret bankaları için kredi riski en önemli risk türüdür. Çünkü bu riskin yönetimi ve fiyatlandırması oldukça zordur (Uzunoğlu, 2011: 161).

Sonuç olarak bu risk müşterilere kullandırılan kredinin geri ödenmemesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Kredinin geri dönmemesi, alacağın tamamen veya kısmen kaybına neden olur (www.econturk.org, 30.03.2012).

1.5.3. Piyasa Riski

Faiz oranlarındaki, döviz kurlarındaki veya hisse senedi fiyatlarındaki değişikliklerin bankanın satılabilir varlıkların (bono-tahvil portföyü, borsada işlem gören hisse senetler, döviz varlıkları) değerini düşürmesi nedeniyle karşılaşılabileceği risk türüdür (Altıntaş, 2006: 7). Piyasa riski olağandışı zamanlarda meydana gelmektedir (www.econturk.org, 30.03.2012).

1.5.4. Faiz Oranı Riski

Banka bilançosundaki varlık ve yükümlülükler arasındaki vade ve fiyatlama uyumsuzluğundan kaynaklı olarak faiz oranlarındaki değişimin bankayı uğratmış olduğu zarar faiz oranı riskidir. Örneğin faiz oranlarının yükselmesi sebebiyle banka uzun ve sabit faizli aktiflerini, kısa vadeli olarak yeniden fiyatlanan kaynaklarla tekrar finanse etmesi nedeniyle ortaya çıkan risk faiz oranı riskidir. Yapısal veya bilanço faiz oranı riski olarak da adlandırılır (Altıntaş, 2006: 7).

1.5.5. Döviz Kuru Riski

Bir bankanın kar marjının portföyünde yer alan yabancı paraların fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucu oluşan azalma döviz kuru riskidir. Dolayısıyla döviz riskinin kaynağı döviz kurlarının oynaklığından kaynaklanmaktadır. Bankaların döviz riskine açık olmasının nedeni, döviz fiyatındaki değişimlerin, döviz cinsinden varlıklar ve yükümlülükler ile daha gerçekleşmemiş döviz cinsinden gelir ve giderlerin değerini etkilemesidir (Erdem, 2010: 244).

1.5.6. Sermaye Yetersizliği Riski

Bankaların, faaliyetlerini sağlıklı bir biçimde sürdürmeleri ve oluşabilecek olumsuzluklara, zararlara karşı önlem alabilmeleri için yeterli bir sermayeye sahip olmaları gereklidir (Uzunoğlu, 2011: 185). Bankaların özsermayelerinin yetersiz olması sonucu oluşan zarara sermaye yetersizliği riski denmektedir.

Sermaye yetersizliği risk türü bankaların iflas etme olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Bir bankanın öz sermayesi negatif olduğunda iflas etmiş demektir (Aydın, 2006: 223).

1.5.7. Operasyonel Risk

BDDK'ın çıkarmış olduğu 1 Kasım 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Bankaların Sermaye Yeterliliğin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine

İlişkin Yönetmeliği 3. maddesinde operasyonel risk: “Banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçmasından, banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun hareket edilememesinden, banka yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksamalar ile deprem, yangın ve sel gibi felaketlerden veya terör saldırılarından kaynaklanabilecek zarar olasılığını” tanımlamaktadır.

Bankaların çalışanları tarafından da dolandırılmaları ya da hatalı işlemler yoluyla zarar ettirilmeleri mümkündür. Bu yüzden bankadaki idari yapılanmada operasyonel risklere karşı etkin bir denetleme ile ilgili önlemler alınmalıdır. (Er ve Sayım, 2009: 16).

1.5. Türk Bankalarının Temel Sorunları

1980 yılından itibaren hızlı bir gelişme gösteren Türk bankacılık sistemi dışa açılma ve ekonomide serbestleşme sürecinde sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunların kaynağı ekonomik yapıya, siyasi yapıya ve teknolojinin hızlı gelişmesine dayanmaktadır.

Yaşanan gelişmeler sonucunda bankacılık sistemi likidite, faiz ve kur risklerine karşı kırılgan hale gelmesine rağmen, özellikle 1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren kamu açıklarının finansmanını sağlamak amacıyla makroekonomik politikalar bankacılık sektörünün riskleri algılamada becerilerini ikinci plana düşürmüştür. Bu sürecin bir sonucu olarak Türk bankacılık sistemi birçok sorunları barındırır hale gelmiştir (Timur, 2007: 61-62).

Bu sorunlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Parasız, 2000: 125-130);

- Enflasyona ve istikrar kararlarına bağlı sorunlar,
- Yüksek kaynak maliyeti,
- Bankacılık sektörünün düzenlenmesinden kaynaklanan sorunlar,
- Özkaynak sorunu,
- Hızlı teknolojik gelişmelere bağlı sorunlar,

- Kamu menkul değerlerinin konsolide banka bilançosundaki payının artması,
- Ticari bankaların kaynaklarının önemli bir kısmını krediye dönüştürememesi,
- Bankaların açık pozisyon sorunu,
- 3182 sayılı Bankalar Yasasının teşvik edici olması.

Sonuç olarak, finans sistemi içinde bu kadar önemli bir role sahip olan bankacılık sektörünün, iktisadi sistemle etkileşimini açık ve net biçimde ortaya koyabilmesi ve sağlıklı bir yapıda işleyebilmesi gerekmektedir (www.econturk.org, 30.03.2012).

1.6. Türkiye Ekonomisinde Bankacılık Sektörünün Yeri ve Önemi

Ülke ekonomilerinin önemli bir kısmını ayrıca hizmet sektörünün önemli bir parçasını bankacılık sektörü oluşturmaktadır. Bu nedenle bankacılık sektöründeki gelişmeler ekonomik gelişmeleri doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla bankacılık sektörünün performansının düşük veya yüksek olması tüm ekonomik birimlere yansımaktadır. Ekonominin en önemli noktası olan bankalar, ticari işletmelere finansman, temel finansal hizmetlerin sunumu ve ödeme sistemlerine erişim gibi birçok olanak sağlamaktadır. Bunlara ek olarak, bazı bankalar, olumsuz piyasa koşullarında kredi ve likidite imkanları sunmaktadır. Ayrıca bankalar belli konularda hükümetin güvenlik ağına erişmektedir. Bu nedenle bankalarda güçlü bir kurumsal yönetim yer almaktadır (Karaca ve Uğur, 2008: 124).

Bankacılık sektörü finansal sistemde önemli bir yere sahip olması ile ekonomik kalkınma ve büyüme de kritik rol üstlenmektedir. Bu sektör hem hükümetlerin ilgi odağı konumunda hem de ekonomiyi kalkındırmak için müdahale eden bir sektör konumundadır (Aktaş Şen, 2006: 14).

Bankaların risk üstlenirken, ekonomide sağladıkları işlevler şöyledir (Sayılğan, 2003, Sy: 48-67).

- Fon fazlası olan yörelerden fon açığı olan yörelere kaynak aktararak, ulusal ve uluslararası farkları gidermek.
- Ekonomide fon fazlasını fon talep edene yönlendirmek.
- Toplanan kaynakların; verimli, karlı ve toplumsal açıdan önemli ve öncelikli sektörlerle aktararak kalkınmaya katkıda bulunmak.
- Bireyler açısından kısa süreli ve göreceli olarak düşük miktartlı fonları, yatırımların finansmanı için ihtiyaç duyulan uzun vadeli ve büyük miktartlı fonlar haline çevirerek, vade ve ölçek dönüşümü sağlamak.
- Kaydı para yaratmak.
- Merkez Bankaları tarafından kullanılan para politikası ile etkinliği arttırmak.
- Geliştirdiği ve uyguladığı ödeme ve kredilendirme yöntemleri ile uluslararası ticaretin gelişimine katkıda bulunmak.
- İzlenen kredi politikası ile gelir ve servet dağılımını etkilemek gibi işlevleri yerine getirmektedir.

Sonuç olarak, dünyada 1980 sonrası ön plana çıkan liberalleşme eğilimlerine Türkiye’de uyum sağlamış ve serbest pazar ekonomisinin temel prensipleri benimsemek için yeni düzenlemeler yapmıştır. Hızla gelişen bankacılık sektöründe rekabet artmıştır. Bankalar arası rekabet bankaların pazar gücünü zayıflatmış ve kar marjlarını düşürmüştür. Bankalar ayrıca sektör dışı olan sigortacılık, özel bankacılık ve varlık yönetimi gibi operasyonlara yönelmişlerdir. Ayrıca hızla değişen rekabetçi çevreye içsel büyüme ya da birleşme ve satın alma stratejileri ile uyum sağlamaya çalışmışlardır (Arıcan, Tanınmış Yücememiş, ve Işıl, 2009: 33).

BÖLÜM 2- 2008 KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

2.1. Küreselleşme ve Kriz Kavramları

Küreselleşmenin oluşmasıyla birlikte finans piyasalarında sınırlar ortadan kalkmıştır. Bu da uluslararası sermayenin akışına neden olmuştur. Günümüzde küreselleşme ülkeler arasında mal, hizmet ve finans piyasalarında dünyayı küresel bir pazar haline getirmiştir. Küreselleşme yeniliğini değerlendiren ülkeler ekonomik ve sosyal yönden hayat standartlarını arttırmışlardır. Teknolojinin hızla gelişmesi ve bilgiye hızla ulaşma sermaye akışlarının hızlanmasına dünyanın küreselleşmesine yani sınırların ortadan kalkmasına neden olmuştur (Çınar ve Hepaktan, 2011: 156).

Ekonominin hızla gelişerek global bir pazar haline gelmesi diğer alanlara da yansımıştır. Aslında küreselleşme, ülkelerin ekonomik, teknolojik, siyasal, kültürel, ekolojik vb yönlerden farklılıklarını ortadan kaldırarak birbirlerine benzeme ve bir sistem haline gelerek değer yaratma sürecidir (Afşar, 2011: 145-146).

Bu küreselleşme gelişmeleri, ülkelere bir taraftan ekonomik, sosyal, kültürel bakımından fırsatlar sunarken bir taraftan da finansal piyasalardaki belirsizliklerin artması ile birlikte ülkeler arası ve ülke içi gelir dağılımının daha da düşmesi gibi olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. 1980’li yıllarda ve 1990’ların başında bazı politikalar uygulayan Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, bu belirsizliklerden çıkış yolları aramaktadır. Bu sıra da iletişim teknolojisindeki gelişmelerin etkisiyle finansal piyasalar birbiriyle uyumlu olmuştur. Sermaye hareketleri hızlanmış ve sermaye hacimleri büyük boyutlara ulaşmıştır (Çınar ve Hepaktan, 2011: 156).

Kriz, günümüzde aniden meydana gelen, düzgün olamayan ve istikrarsız olaylardır (Arslan, 2006).

Kriz kavramının ekonomik anlamına bakıldığında çöküntü, bunalım, durgunluk ya da buhran gibi kavramlara karşılık gelmektedir. Genel olarak anlamına bakıldığında ise, ülke ekonomisini önemli ölçüde sarsacak aniden ve beklenilmeyen

bir zamanda ortaya çıkan olaylara ekonomik kriz denilmektedir (Kalyoncu ve Fatih, 2010: 54).

Kriz, kar amacı gütmeyen örgütler, devlet kurumları, hizmet kuruluşları, küçük ortaklıklar, uluslararası örgütler gibi, tüm örgütlerde kurum ve kuruluşlarda meydana gelen olaylardır. Karşılaşılan her olay da kriz olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü kriz denilebilmesi için krizi ortaya çıkaran kaynak ve krizin çevreye verdiği etki önemlidir (Ekinci ve İzci, 2006: 39-40). Krizler, finansal yatırımcıların ülke şartlarının riskli hale gelme beklentilerine göre yapmış oldukları ataklar sonucu başlar ve bu ataklar ile hız kazanır (Afşar, 2004: 78).

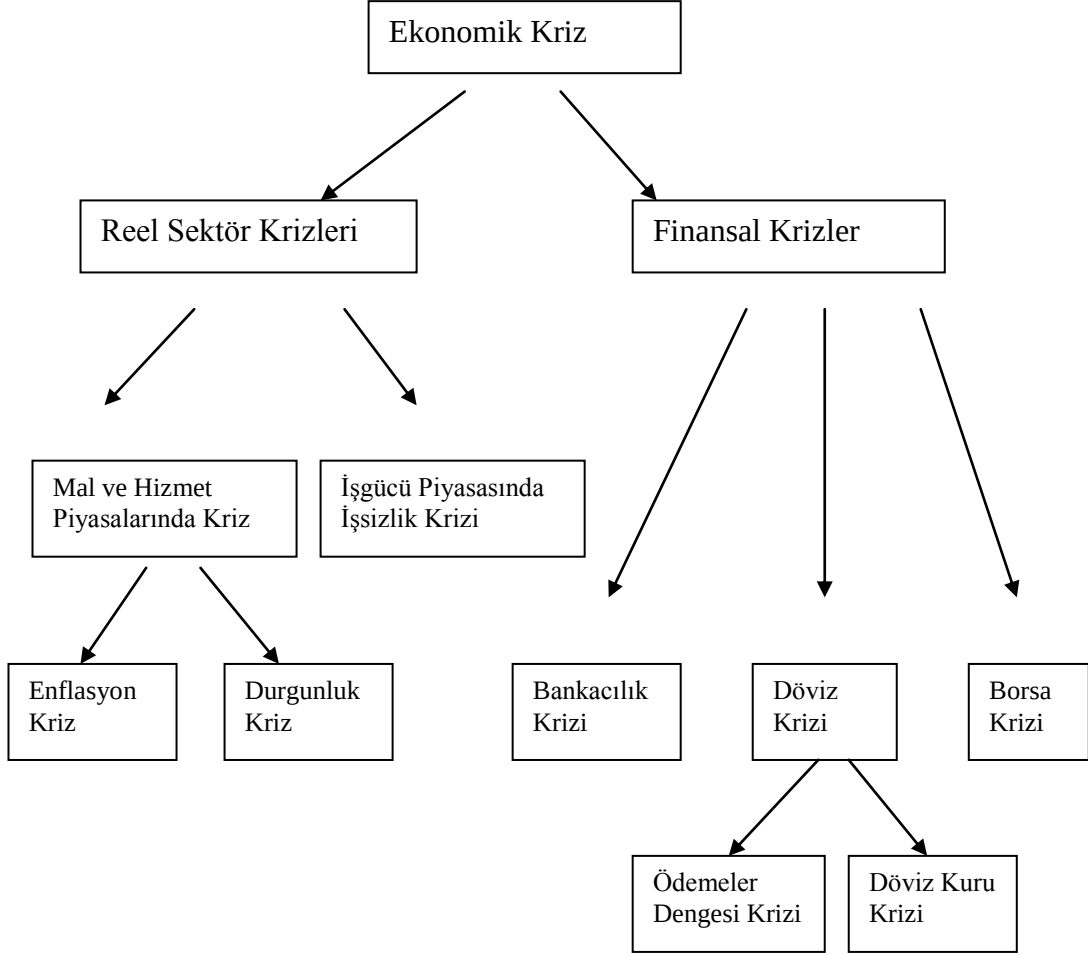
Sonuç olarak; ekonomik kriz, küreselleşme ile piyasaların serbestleşmesi (liberalleşmesi) ve bu serbestleşme ile denetim sisteminin iyi işlememesi krizi ortaya çıkaran en büyük nedenlerdendir (Balaban ve Yıldırım Okutan, 2009: 17).

2.2. Ekonomik Kriz ve Çeşitleri

Ekonomik kriz, tüketici talebinin düşmesine bağlı olarak yatırımın daralması gibi tüketici talebinin aşırı yüksekliğine bağlı olarak yüksek oranlı ve devamlı enflasyon olarak da kendini göstermektedir (Durgun ve Yıldız, 2010: 2).

Ekonomik krizler oluşum biçimine göre iki gruba ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi “reel sektör” krizleridir. Bu reel sektör krizleri genel olarak mal ve hizmet piyasalarında enflasyon krizleri ve durgunluk krizleridir ya da işgücü piyasalarında işsizlik krizleri olarak yansımaktadır. Buna göre reel sektör krizleri, işgücü piyasalarında istihdam daralması mal ve hizmet piyasalarında ise üretim miktarlarında ciddi daralmalar ile ortaya çıkmaktadır. İkincisi grup kriz ise para piyasalarındaki sorunlardan ortaya çıkan “finansal kriz” lerdir (Yücel ve Kalyoncu, 2010: 54).

Şekil 2.1. Ekonomik Kriz Türleri



Kaynak: Kibritçioğlu, 2001: 175.

Yukarıdaki şekil 2.1.' de görüldüğü gibi, kriz çeşitleri bir bütün olarak ele alınmıştır.

Ekonomik krizin bir ayağı olan finansal krizler, talep ve üretim artışı konjonktürün dönüm noktasıdır. Öyle ki, bu dönemde üretimde ciddi anlamda daralma yaşanır. Bu daralma işgücü piyasalarında, mal ve hizmet piyasalarında kendini daha fazla gösterir. Reel sektörde küçülmeler, hisse senedi piyasalarında ve döviz kurlarında dalgalanma, ödenmeyen krediler ise bankacılık krizlerinin tetikleyicisi olmaktadır.

2.2.1. Reel Sektör Krizi

Reel sektör krizi, ekonomide özel kesime yönelik finansman imkanlarının kısıtlanma politikalarının uygulanması ile ortaya çıkmaktadır. Bu politikalar geleceğe ait beklentilerin olumsuz dönüşmesine ve bir devalüasyon oluşması karşısında yabancı paraların ülkeyi terk etmesine bu da ülkede mali paniğe neden olmaktadır. Böylece ülke reel krize girmiş olmaktadır. Mali alandaki krizlerin reel ekonomiye yansması ile birlikte, reel kriz mal ve hizmet piyasa krizi ve işgücü piyasa krizi olarak ikiye ayrılmaktadır.

Mal ve hizmet piyasalarındaki fiyatlar genel düzeyindeki sürekli artışlar ve bununla beraber fiyatların belli bir düzeyin üstünde olması da enflasyonist baskılara neden olmaktadır. Bu da ülkede mal ve hizmet piyasa krizine yani enflasyon krizlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İşgücü piyasasında işsizlik oranının belli bir (doğal işsizlik oranı) düzeyin üstüne çıkması işsizlik krizlerini meydana getirmiştir. Resesyon krizleri ise ülkede fiyat seviyesindeki artışlar yeni mal ve hizmet üretme noktasında yatırımcıları uyarmaması sonucu oluşan daralmalardan ortaya çıkan krizlerdir (Kalyoncu ve Yücel, 2010 :56).

2.2.2. Finansal Krizler

Finansal krizler, finansal piyasalarda ortaya çıkan dalgalanmalar sonucu ve finans piyasaların beklentileri yerine getirmemesi sonucu ortaya çıkan krizlerdir (Afşar, 2004: 77).

Finansal krizlerin ortaya çıkmasına neden olan temel faktörler; yanlış makroekonomik politikalar uygulanması, finansal yapıdaki zayıflıklar, döviz sistemi ve kurunun belirlenmesinde oluşan hatalar, ülke dışında uygulanan makroekonomik koşullar, denetim ve düzenleme ile ilgili yetersizlikler olarak sıralanabilmektedir. Bu temel faktörlerin dışında, ekonomik sistemin belli bölümlerini etkileyen ve ekonomik birimlerin mevcut durumlarını yeniden gözden geçirmelerine yol açan olaylar ve haberler de finansal krizlerin ortaya çıkmasında etkili olan faktörlerdir (Ural, 2003: 15).

Bir finansal krizin iki temel ögesinden söz edilebilir: Döviz kurunda oluşan değişkenlik ve finansal piyasaların farklı yapılara sahip olmasıdır. Bu yüzden, finansal piyasalar aşağıdaki özellikleriyle diğer piyasaların (Mal ve hizmet piyasaları.. gibi) birçoğundan ayrılırlar (Berikol, 2006: 6);

- Finansal piyasaların işlem maliyetleri daha düşüktür ve ayarlanma hızı daha yüksektir;
- Finansal piyasada beklentiler, dedikodular, söylentiler kredibilite fiyatlarını etkiler;
- Finansal piyasada hem ödünç alanlar ile verenler hem de finansal piyasa katılımcıları ile yetkili kurumlar arasında bilgi asimetrisi yaygındır;
- Finansal piyasada etik dışı davranışlar çoktur;
- Finansal piyasada hiçbir şey finansal aracılığı ikame edemez.

Finansal krizlerin hafifletilmesi için, asimetrik bilgiyi yani bilgi eşitsizliğini ve ahlaki çöküntüyü sınırlamaktır (Berikol, 2006: 6).

Özellikle son dönemlerde daha çok oluşan finansal kriz, küreselleşme sonucu bulaşıcılıktan ortaya çıkmaktadır (Afşar, 2011: 147).

Ülkelerin finansal yapılarını rahatsız eden yani finansal krizin ortaya çıkmasına neden olan faktörler aşağıdaki gibidir (Erdem, 2010: 128-134);

- **Arz ve talepteki ani dalgalanmalar:** Yerel ve küresel çapta mal ve faktör piyasalarının arz yönündeki daralmalar, temel hammadde ve emtia fiyatlarında aşırı yükselmeler bu da finansal piyasa kırılganlıklarının artmasına neden olmaktadır.
- **Sürdürülemeyen Büyüme ve Belirsizliğin artması:** Piyasada büyümenin sağlanamadığı bir durumda ve belirsizliğin hakim olduğu istikrarsız bir ekonomide istikrarlı bir fon talebinden ve fon arzından bahsetmek çok zordur.
- **Enflasyon ve Enflasyonu Düşürmeye Dönük Yanlış Politikalar:** Enflasyon bir ekonomide paranın asli görevini yerine getirmesine engel olur. Para

politikasının ve merkez bankasının etkinliğini sınırlandırır, para otoritesinin krizlere karşı müdahale yeteneğini azaltır.

- ***Firma Bilançolarının Bozulması:*** Bir ülkenin borsasındaki ciddi düşüşler, genel fiyat seviyesindeki düşüşler, ulusal paranın gelecekteki değeriyle ilgili belirsizlikler ve faiz oranlarının artışları sonucunda firmaların bilançolarında bozulmalar yaşanabilir.
- ***Finansal Serbestleşmeye Erken Geçiş ve Deregülasyon:*** Ülkelerin finansal serbestleşmeye ve deregülasyona (kuralsızlaşmaya) gerekli ekonomik ve yasal altyapıyı hazır hale getirmeden geçmeleri, bankaların riskli alanlara dönük kredi arzını arttıracığından kredi riski olasılığı artacaktır.
- ***Aşırı borçlanma, Faiz Oranlarının Yükselmesi ve Uluslararası Sermaye Hareketleri:*** Faiz oranlarındaki bir yükselme doğrudan bir azalmaya neden olabilir. Ülkede aşırı borçlanma geleceğe yönelik belirsizlikleri arttıracaktır.
- ***Kurdaki Aşırı Oynaklıklar ve Yanlış Kur Politikaları:*** Döviz kurlarındaki istikrarsızlıklar krize neden olmaktadır.

Finansal kriz türleri, bankacılık krizleri, döviz krizleri ve borsa krizleri olarak ayrıştırılabilir. Ayrıca döviz krizini, ödemeler dengesi krizi ve döviz kuru krizi olarak da ayrıştırılabilir.

2.2.2.1. Bankacılık Krizi

Bankacılık krizleri, sistemdeki bankaların sermayelerinin tamamının veya büyük bir kısmının kaybedilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bankacılık krizleri, geri dönmeyen veya vadesinde ödenmeyen krediler nedeniyle banka bilançolarının bozulması, finansal daralma ve reel sektörde kredi taleplerinde düşmeler, vadesiz hesaplardan ani para çekimleri, menkul piyasalardaki ani ve sert dalgalanmalar, finansal sisteme olan güvensizlikler gibi nedenlerle ortaya çıkan şoklar olarak da tanımlanabilir (Kalyoncu ve Yücel, 2010: 55-56).

Diğer bir deyişle bankacılık krizi, bankalara devlet yönetiminin el koyması, bankaların mevduatlarına yönelik aşırı çekilişler, bankaları birleşmeye veya kapanmaya zorlanması gibi sonuçlar olarak ortaya çıkmaktadır (Altıntaş, 2004: 57).

Bankacılık sisteminde krizin gelişimi iki aşamalı olarak gerçekleşir. İlk aşamada, bir veya birkaç banka daha sonra da tüm bankacılık sistemi etkilenir. İkinci aşamada ise kriz artık yayılmıştır, artan faiz oranları, kredi maliyetleri ve kredi taleplerinin karşılanmasındaki yetersizlikler ekonominin diğer birimlerine de yansımaktadır (Afşar, 2004: 93). Bankacılık sektöründe krizin oluşumunun altında yatan nedenler makroekonomik ve mikroekonomik faktörler olarak iki kısımda incelenir.

➤ **Makroekonomik Nedenler**

Makroekonomik etkenler bankacılık krizinin temel nedeni olarak gösterilmektedir. Varlık fiyatlarının özellikle emlak fiyatlarının alt-üst olması, faiz oranlarındaki keskin artışlar veya döviz kurundaki düşüş veya süregelen durgunluk bankacılık sektörünü etkileyecektir. Aslında sayılan bu nedenler birbiri ile ilişki halindedir. Bu nedenlere ek olarak fiyatlardaki düşüşler ve sübvansiyonların kaldırılması ile oluşan bankacılık krizi bankacılık sektörünün etkisinin fazla olduğu sektörlerde daha fazla hissedilecektir (Çoşkun, 2001: 42).

Makro istikrarsızlığa bağlı olarak yüksek reel faiz oranları, enflasyon ve düşük GSYİH ve zayıf bankacılık sektörü kriz için uygun bir ortam yaratacak ve daha fazla etki yaratacaktır (Altıntaş, 2004: 58).

➤ **Mikroekonomik Nedenler**

Bankacılık krizine sebep olan mikroekonomik nedenler sektör içi dinamiklerden kaynaklanan içsel sebepler olarak da tanımlanabilir.

Bu sebepler aşağıdaki gibidir (Erdem, 2010: 140-144);

- ✓ Bankaların yüksek enflasyona karşı enflasyon muhasebesi uygulamamaları,

- ✓ Düzenleme ve denetlemenin yetersizliği,
- ✓ Zayıf muhasebe standartları nedeniyle şeffaflığın olmaması,
- ✓ Asimetrik bilgi; ters seçim ve ahlaki tehlike sorunlarının varlığı,
- ✓ Bankaların varlıkları ile yükümlülükleri arasında vade uyumsuzluğu,
- ✓ Aktif yapısının kalitesizliği,
- ✓ Piyasanın kırılabilirliği ve risk yönetiminin yetersizliği,
- ✓ Kredi çeşitlendirmesine yeterince dikkat edilmemesi; yöneticilere, iştiraklere vs. yoğun kredi açılması,
- ✓ Sermayenin yetersizliği ve ölçeğin küçüklüğü,
- ✓ Mevduat güvencesinin ya çok düşük ya da çok yüksek tutulması,
- ✓ Yüksek kamu açıkları ve kamunun sektördeki ağırlığı,
- ✓ Konjonktürel hareketlerin sektörün varlıklarını ve fiyatlarını olumsuz etkilemesi.

Bankacılık krizlerinin çözümü için, ülkedeki makro ekonomik faktörleri önleme yoluna giderek, banka problemlerinin hızla ele alınarak, yeniden sermayelendirme ve borçların yapılandırılmasına ilişkin programlar yapılmalıdır. Bu süreçte halkada zayıf olan bankalar sistemden çıkarılmalıdır. Bu şekilde bankacılık krizi kontrol altına alınmış olur (Duman, 2002: 143).

2.2.2.2. Borsa Krizi

Borsa krizleri, menkul kıymetler piyasalarının ulusal ya da uluslararası düzeyde aşırı dalgalanma (düşüş) sergilemesidir. Borsa krizlerin en önemlisi 1929 Dünya Buhranıdır. Fakat zaman zaman dünya borsaları, savaşlar ve doğal felaketler nedeniyle birkaç gün içerisinde yüzde 10' a varan düşüşler yaşanmaktadır (Erdem, 2010: 136).

Borsa krizinin temel nedenleri aşağıdaki gibidir (Erdem, 2010: 136-137);

- ✓ Siyasi krizin derinleşmesi ve hükümetin geleceğine dair belirsizliklerin artması,
- ✓ Borsada faaliyet gösteren firmaların bilançolarının bozulması,

- ✓ Genel makro ekonomik dengelerin bozulması,
- ✓ Dünya piyasalarında temel hammadde ve emtia fiyatlarındaki aşırı dalgalanmalar.

2.2.2.3. Döviz Krizi

Döviz krizi, para krizi olarak tanımlanmaktadır. Özellikle sabit döviz kuru sistemlerinde piyasa yatırımcılarının taleplerini aniden ulusal para ile değerlendirilmiş aktiflerden yabancı paralı aktiflere kaydırmaları sonucu, merkez bankasında döviz miktarının tükenmesinden dolayı oluşan krizdir. Bir ülke parasının üzerindeki özel saldırı şiddetli değer kaybıyla sonuçlanırsa ya da merkez bankası büyük miktarlarda döviz satmak veya faiz oranlarını önemli oranlarda yükseltmek için parayı korumaya zorlanırsa döviz veya para krizi oluşur (Delice, 2003: 59).

Döviz krizi, sadece sabit döviz kuru sisteminin geçerli olduğu ülke paralarına yönelik spekülatif saldırılardan değil, aynı zamanda büyük boyutlarda dalgalanma gösteren ülke paralarında değer düşüklüğüne yönelik saldırılardan da oluşmaktadır (Afşar, 2004: 89).

Bankacılık krizleri ise para (döviz) krizlerine yol açmıştır. Finansal sektör sorunları paranın değerinin düşmesine neden olurken banka portföyünü ciddi bir biçimde zayıflatmaktadır. Yani, olaylar birbirini etkileyerek bir kısır döngüye dönüşebilmektedir (Kaya, Kızıltan ve Yılmaz, 2005: 93).

Para krizleri ödemeler dengesi krizi ve döviz kuru krizi şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi olan ödemeler dengesi krizi, sabit kur sistemleri uygulayan ülkelerdeki para krizleridir. İkincisi olan döviz kur riski ise esnek kur sistemi uygulanan ülkelerde oluşan para krizleridir (Kibritçioğlu, 2001: 175).

2.3. Dünyada ve Türkiye’ de Günümüze Kadar Yaşanan Krizler

2007 yılında dünyada baş gösteren kriz mali kriz değil küresel ekonomik krizdir. Çünkü özellikle finansal sektörde başlayan krizler reel sektöre geçmektedir. Günümüz ekonomilerin küreselleşmesi ile bir ulusal ekonomide ortaya çıkan kriz bütün dünya ekonomilerine sıçramakta, tüm ülkeleri etkisi altına almaktadır. Dünya ilk ekonomik krizle 1929 yılında tanışmış daha sonra 1970 ve 1980’lerde bu krizler devam etmiştir. Dünyada 1990 yılından günümüze kadar da önemli olan 1994 ve 95 Meksika krizi, 1997 Güneydoğu Asya krizi, 1998 Rusya krizi, 1999 Arjantin krizi ve 2007 yılında başlayan 2008 yılında etkisini gösteren küresel ekonomik kriz olan Mortgage krizleri yaşanmıştır. Dünya ekonomik krizlerinden en çok zararı gelişmekte olan ekonomilere sahip ülkeler görmüştür. Gelişmiş ekonomilere sahip ülkeler bu krizlerin faturasını gelişmekte olan ülkelere yüklemiştir. Türkiye’de son 20 yılda yaşanan önemli ekonomik krizler, Nisan 1994 krizi, Kasım 2000, Şubat 2001 krizleri ve 2007 yılı Ağustos ayında başlayan, Türkiye’de de 2008 yılı sonu itibariyle etkisini gösteren küresel ekonomik kriz olan Mortgage krizidir (Yıldırım, 2010: 47). Dünyada ve Türkiye’ de günümüze kadar yaşanan başlıca krizler hakkında bir sonraki bölümde kısaca bilgi verilecektir.

2.3.1. 1929 Yılı Dünya Ekonomik Buhranı

Dünyada yaşanan en büyük ve ilk olan kriz 1929 yılı dünya buhranı adı altındaki krizdir. O dönemde dünya bu boyutta bir krizle hiç karşılaşmamıştı. 1929 yılında başlayan bu krizin tam olarak etkilerinin yok edilmesi II. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar devam etmiştir. Bu krizde dünyada toplam üretim %42 ve dünya ticareti %65 oranında azalmış bulunmaktadır (Gaygusuz ve Yılmaz, 2009: 601).

1929 yılı Dünya Ekonomik Buhranı, Birinci Dünya Savaşı sonrasında ve İkinci Dünya Savaşı öncesinde meydana gelmişti. Bu krizin nedeni Birinci Dünya Savaşı’nda ABD’nin İtilaf devletleri ile savaşa katılması ve savaşta üstünlük kazanmaları ABD’ nin dünyada önemli bir prestij kazanmasına neden olmuştur. ABD bu yıllardan sonra özellikle Avrupa ülkeleri ve gelişmekte olan ülkeler için bir çekim merkezi haline geldi. Sermayenin de ABD’de toplanması sonucunda, bu

sermaye gayrimenkul piyasalarına yönlendirildi. Bununla beraber bankalar da gayrimenkul piyasalarını fonlamış ve gayrimenkul piyasalarında önemli oranda şişme yaşanmıştır. Bu da piyasaları çökeltmiştir. Çöken gayrimenkul piyasalarından kaçan yatırımcılar fonlarını New York Borsasındaki hisse senetlerine yöneltmiş, buradaki fiyatlarında aşırı bir biçimde yükselmesine neden olmuştur. Federal Merkez Bankasının faizleri yükseltmesi ile paniğe giren New York Borsası çökmüştür ve ekonomik buhran başlamıştır. Ekonomik buhran ile oluşan güvensizlik ortamı, sermayenin reel yatırımlara yönelmesini engellemiştir ve üretimin düşmesine, talep yetersizliğine ve işsizliğin artmasına neden olmuştur. Ekonomide krizden kurtuluş için devletin ekonomiye müdahale etmesini isteyen Keynesyen politikaların yükselmesine neden olmuştur. Ancak bu politikalar da, İkinci Dünya Savaşı'nın meydana gelmesini engelleyememiştir. Yeni ekonomik yapılandırmalarda bulunan Almanya ve Fransa gibi Avrupa ülkeleri İkinci Dünya Savaşı ile ekonomik altyapılarını kaybetmişlerdir (Açıkgöz ve Özkan, 2009). Bu gelişmeler Dünyada küresel bir krize neden olmuştur.

Türkiye' de ise 1929 Dünya Bunalımı devletçilik ağırlıklı bir ekonomik yapıya geçmesine neden olurken, yerel bankaların iflaslarla sayılarının azalmasına, devlet bankacılığının hızlı gelişimine yol açmıştır (www.aso.org.tr 30-03-2012).

2.3.2. 1994-1995 Meksika Krizi

Meksika 1980'li yılların ortalarında kamu maliyesi ıslahı ile başlamış, özelleştirme ve finansal reformlar yaparak devam etmiştir. Aynı zamanda dış borçlarını yeniden yapılandırmıştır. Bu yapılandırmanın yanısıra Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşmasını (NAFTA) imzalayarak dış ticaretini serbestleştirme yoluna girmiştir. Bu serbestleştirme ile 1982 yılında kamulaştırılan 18 kamu bankası 1990'lı yıllarında özelleştirilmiştir. Bunların dışında diğer Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi Meksika'da da faiz oranları serbest bırakılmış, kredi sınırlamaları ve bankaların kasalarında likit tutma zorunluluğu kaldırılmıştır. Bu uygulamalar Meksika ekonomisinin canlanmasını sağlamıştır. Gerçekten de 1989-1994 yılları arasında, GSYİH sabit fiyatlarla yılda ortalama % 4 büyümüş ve 1993 yılı sonunda

enflasyon oranı yirmi yıldan beri ilk kez % 10'nun altına inmiştir. Meksika' nın istikrarlı büyümesi o güne kadar görmediği kadar çok yabancı sermayeyi ülkesine çekmesini sağlamıştır (Altunoğlu ve Güloğlu, 2002: 113-114).

Meksika ilerleyen zamanlarda yabancı sermaye ile ilgili beklentiler daha fazla artmıştır. 1994'ün sonuna doğru oluşan panik havası ile ülke döviz rezervleri 26 milyar dolardan 6 milyar dolara gerilemiştir. Bu olayı büyük bir devalüasyonun takip etmesi ile Meksika krizi ortaya çıkarmıştır.

2.3.3. Güneydoğu Asya Krizi

1997 yılına kadar Asya, gelişmekte olan ülkelere akan sermayenin hemen hemen yarısını ülkesine çekmiştir. Özellikle Güney Asya ekonomileri yüksek faiz politikası izleyerek yabancı yatırımcıları kendilerine çekmiştir. Bunun sonucu olarak bu ekonomiler yüksek miktarda para çektiler ve değerli kıymetlerin fiyatları yükselmiştir. 1980'lerin sonları ve 1990'ların başlarında, Tayland, Malezya, Endonezya, Filipinler Singapur ve Güney Kore ekonomileri %8 ile %12 arasında bir büyüme gerçekleştirmiştir. Bu başarı IMF ve Dünya Bankası tarafından sahiplenildi ve ayrıca Asya mucizesinin bir parçası olarak görülmüştür (<http://tr.wikipedia.org> 20.05.2012).

Asya krizi 1997'nin ortalarında başlamış ve çeşitli Doğu Asya ülkelerini de etkilemiştir. Asya krizinin etkilerinin başında para biriminin, borsa ve diğer kıymetlerinin değer kaybetmesine neden olmuştur. Güney Amerika'daki olaylar, özellikle 1994 Meksika peso krizinden sonra yatırımcıların Doğu Asya ülkelerinde tuttıkları portföy yatırımlarını Asya krizi ile çekmeye başlamıştır. Oluşan domino etkisi sayesinde bir süre sonra küresel bir kriz oluşmuştur (<http://tr.wikipedia.org> 20.05.2012).

2.3.4. Rusya krizi

Kriz öncesi 1996 ile 1997 yılları arasında Rusya'da finans ve kredi faaliyetlerindeki yabancı yatırımcıların yaptıkları yatırım miktarı yaklaşık %229 oranında artmıştır. Bu dönemlerde Rusya'da bankalara düşük faizlerle (libor artı 1 veya

2) para verilmiş, bankalar da bu paraları iç piyasada yüksek (%60 gibi) faizlerle satmıştır. Ancak petrol fiyatlarındaki düşme(%50 gibi), Rusya'nın dış gelirlerinin %40'ını sağlayan enerji ham maddesinden kaynaklanan (10 milyar dolarlık) zararlar ve piyasaya verilen kredilerin geri dönüşlerinde yaşanan sorunlar Rusya krizini ortaya çıkarmıştır (Balatan ve Coşkun, 2009: 14).

2.3.5. Arjantin Krizi

Arjantin 1990'larda yaşanan krizlerden alınan dersleri uygulamasına rağmen, yapılan bazı hataların sonucunda ekonomide yeni bir krizin oluşumuna neden olmuştur. 1999 yılındaki ekonomik yavaşlamadan dolayı Latin Amerika ülkelerinin ekonomilerini hızlı bir yükselmeye, Arjantin' i 4 yıl sürecek bir durgunluğa sürüklemiştir. Bu krizle birlikte ülke ekonomisinde uygulanan stratejilerde çöküş yaşanmış, döviz kuru ile ilgili yapılan çabalar terk edilmiş, banka mevduatları dondurulmuş ve dış borç ödemeleri geçici olarak askıya alınmıştır (Hacıhasanoğlu, 2005: 72).

2.3.6. Türkiye 1994 Nisan Krizi

Türkiye' de 1993 yılının sonlarına doğru, döviz kurlarındaki aşırı dalgalanmalar, ödemeler dengesinin bozulması, artan bütçe açıkları ve mali piyasalardaki belirsizlikler 1994 krizinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla Türkiye' nin uluslararası kredi notu düşmüştür. Kredi notunun düşmesi sebebiyle dış kredi bulunamamıştır. Bu da piyasadaki belirsizlikleri arttırarak ülkenin düşük faizli borçlanmasını imkânsız hale getirmiştir. Fakat yüksek faiz oranlarıyla borçlanma yoluna gidilerek kredi maliyetleri de artmıştır. Türkiye' de döviz kurlarındaki düşüşle ülkeye yabancı sermaye girmesi sağlanmıştır. Bu sırada bankalar, yurtdışından elde ettikleri kredileri yüksek faizli devlet tahvili ve bonolarına yatırarak aşırı kârlar elde etmişlerdir. Fakat bu durum bankaları aşırı derecede kur riskiyle karşı karşıya bırakmıştır. Bunun sonucu olarak, 5 Nisan 1994'te alınan kararlarla bazı bankaların faaliyetleri durdurulmuştur (Gülhan ve Uzunlar, 2011: 342).

Sonuç olarak Türkiye'nin 1994 yılında yaşadığı kriz uluslararası sıcak paranın yol açtığı bir olgudur. 5 Nisan kararlarının ardından Merkez Bankası, TL faizlerini indirince bazı bankalar panik içinde dövizle yönelmiştir. Bu yaşanan banka paniği nedeniyle mali bünyeleri zayıflayan TYT Bank, Marmara Bank ve Impexbank'a el konulmuş ve bu bankalar ileriki aşamalarda tasfiye edilmiştir (www.aso.org.tr/30-03-2012).

Ortaya çıkan krizin maliyeti büyük olmuştur. 1994' te ithalat %15 azalmış, GSYİH %5.5 düşmüş, enflasyon %106' ya çıkmıştır. İmalat sanayinde reel ücretler %36 gerilemiştir. Ardından devalüasyon ve ücret gerilemesiyle ihracat yeniden arttırılmaya başlamıştır. Göstergeler olumluya döndüğünde sıcak para geri kalmış ve cari açık finanse edilmiştir (Afşar, 2004: 120).

2.3.7. Türkiye Kasım 2000 Krizi

Türkiye' de 1995-1999 döneminde, 1994 krizine yol açan ekonomik ve siyasi faktörlerden dolayı krizler geçirilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte yaşanan Asya, Rusya ve Brezilya krizleri ile Ağustos 1999'da yaşanan Marmara depreminin getirdiği ekonomik daralma etkisi ile 1999 yılı sonunda Enflasyonu Düşürme (Dezenflasyon) Programı yürürlüğe girmiştir. Bu program, giderilemeyecek kadar çok olan ekonomik dengesizlikleri ve uluslararası rekabet gücünü azaltıp reel sektör yapısını düzeltmeyi hedeflemiştir. Fakat bu programdaki hatalar ve aksaklıklardan dolayı istenilen başarıya ulaşılamamıştır (Ural, 2003: 17).

Enflasyonu Düşürme Programı'nın uygulanmaya başlamasıyla faiz oranları hızla düşmüş, enflasyon son 14 yıldır ilk defa yüzde 30'un altına gerilemiş, üretim ve iç talep canlanmaya başlamıştır. Fakat TL'nin beklenenin üzerinde değer kazanması, iç talepteki canlanma, ham petrol, doğal gaz gibi enerji fiyatlarının artması ve Euro/Dolar fiyatlarında artışlar sonucunda 2000 yılında cari işlemler açığı beklenenin üzerinde artmıştır (Ural, 2003: 17-18).

2000 yılında yaşanan krizin nedeni, yapısal reformlarda yavaşlama olması, kamu bankalarına ilişkin düzenlemelerde yaşanan sorunlar, politik belirsizlikler ve uluslararası sermayenin gelişen piyasalara daha tedirgin yaklaşmasından dolayı Türkiye'ye yabancı sermaye girişinin azalmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler sonunda Kasım 2000 krizi yaşanmıştır (Ural, 2003: 17-18).

Krizden sonra piyasadaki gerginliğin artmasından dolayı 22 Kasım 2000'den itibaren döviz talebi artmış, yabancı yatırımcıların ülkeyi terk etme çabaları sonucunda yurtdışına büyük boyutlu bir sermaye çıkışı yaşanmıştır. Merkez Bankası'nın önemli tutarda döviz satışı sonrasında rezervler hızla gerilemiştir. Bunun sonucunda yatırımcılar döviz alışına geçerek döviz talebinde bulunmaları piyasalardaki TL sıkışıklığını artırarak faiz oranlarının daha da yükselmesine yol açmıştır. Piyasadaki hızlı düşüş orta ölçekte bir bankayı sistem dışına çıkarmıştır (Kavcıoğlu, 2012: 25).

Türkiye 2000 yılında IMF ve Dünya bankasının desteğini alarak üç haneli rakamlara ulaşan enflasyonu düşürmek için bir dezenflasyon programını uygulamaya koymuştur. 1999 yılının Aralık ayında IMF' e verilen niyet mektubunda 2000 enflasyonu düşürme programının genel çerçevesi şöyle belirlenmiştir (Altunoğlu ve Güloğlu, 2002: 127):

- a) Faiz dışı bütçe dengesinin fazla vermesi
- b) Döviz kuru ve para politikalarının yeniden belirlenmesi
- c) Sosyal güvenlik, özelleştirme, vergi ve tarım konularında yapısal reformların gerçekleştirilmesidir.

Sonuç olarak, finansal piyasalardaki riskler ve ekonominin krize karşı duyarlılığındaki artış, 2001 yılı Şubat ayında yeni bir krizin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Ural, 2003: 18).

2.3.8. Türkiye Şubat 2001 Krizi

2001 yılı şubat krizi, ülke ekonomisinin iç tasarruflarını ve vergi gelirlerini istikrarlı bir şekilde artırmayı başaramamasından, kayıt dışı işlemlerden, büyümek için kısa vadeli dış borçlanmaya gidilmesinden, gelişme ve sanayileşme stratejisinden yoksun kalınmasından, eğitim ve teknolojiye yatırımı ihmal etmekten kaynaklanan bir ekonomik krizdir (Arslan, 2006).

Türkiye 2000 Kasım ayında yoğun bir şekilde döviz alınmasını, çok yüksek faiz ile önemli döviz rezervi kayıplarını ve en önemlisi 7.5 milyar dolar büyüklüğündeki ek IMF kredisini engellemiştir. Ancak daha sonra olabilecek alım saldırısına karşı savunma gücü büyük ölçüde azalmıştır. Kasım krizi aşıldı derken, tam üç ay sonra 19 Şubat 2001'de Başbakan ile Cumhurbaşkanı arasındaki bir tartışma ikinci bir spekülasyon saldırısını başlatmış ve bu kez döviz krizi ortaya çıkmıştır (Uygur, 2001: 23).

2001 krizinden önce Türk ticari banka bilançolarının sağlıklı yapıya sahip olduğu görülmektedir. Türk ticari bankaları bağlı şirketlerine piyasa faizinin altında faizlerle aşırı kredi verme (Demirbank hariç) içerisindeydi. Bundan dolayı kriz esnasında ve sonrasında batan ve TMSF'ye devredilen özel bankalar bulunmaktadır. Kasım 2000 itibarıyla bankaların döviz açık pozisyonları yüksekti ve bankacılık sektörü önemli boyutta kur riski yüklenmişti. Bununla beraber para ve vade uyumsuzluğundan muzdaripti (Çakmak, 2007: 99).

Sonuç olarak, Türkiye de ve diğer gelişen ülkelerde olduğu gibi mali piyasaların liberalleştirilmesi ve dış dünya ile bütünleştirilerek dış tasarrufların iç tasarruflara eklenmesi beklenmektedir. Fakat ülkede mali liberalleşme makro dengesizlikleri arttırmış ve ekonomik politika seçenekleri sınırlandırmıştır. Dünyada 1989-1990 yıllarında finansal küreselleşmenin tamamlanmasından itibaren giderek büyüyen kamu finansman açıkları, dış sermaye girişleri ve iç tasarrufların büyük bölümünün kullanılması ile finanse edilmiştir. Bankacılık sektörü ülkenin kalkınma sürecinde reel kesime yeterince kaynak sağlayamazken, aldığı riskler ve kaynak sorunlarından dolayı makro istikrarı tehdit eder bir duruma gelmiştir. Bu

politikalarından dolayı Türkiye 2001 Şubat krizini yaşamıştır (Çınar ve Hepaktan, 2011:162).

2.4. 2008 Küresel Kriz

Dünyada 1929 krizinden sonra yaşanan ikinci en büyük kriz 2008 küresel krizdir. Bu krizde de tıpkı 1929 yılında yaşanan bir ortam hâkimdi (Gaygusuz ve Yılmaz, 2009: 603). 2008 krizi ABD’de ve tüm dünyada olmak üzere serbest piyasa olgusu ile tüm piyasaları etkilemiştir. Bu da piyasaların kendi kendine iyi işleyebileceği inancını yok etmeye başlamıştır (Berberoğlu, 2011: 109).

2008 küresel kriz, 2007 yılının ortalarında Amerika Birleşik Devletleri’nde emlak piyasasında ortaya çıkan ve tüm dünyayı sarsan bir krizdir. Kriz, Amerika Birleşik Devletleri’nde mortgage kredileri ile ilgili bir finansal problem olarak ortaya çıkması ile başlar sonra Lehman Brothers olmak üzere çok kısa zamanda tüm dünya genelinde pek çok finansal sistemi etkileyerek birçok finans kurumlarının iflasına veya devlet tarafından el konulmasına neden olmuştur. (Aracıoğlu ve Demirhan, 2011: 23).

Krizin nedenleri arasında ABD’ de mortgage kredilerinin yapısal sorunları yanı sıra konut fiyatlarındaki balon artışları, kredi türev piyasalarının aşırı genişlemesi, menkul kıymet fonlamasında yaşanan sorunlar vardır. Ayrıca, kredi derecelendirme kuruluşlarının ipotekli konut finansmanına ilişkin menkul kıymetler hakkında yanlış derecelendirme yapmaları krizin nedenleri arasında gösterilebilir (Çağıl, 2011: 60). Bu finansal kriz başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere gelişmiş ekonomilerden gelişmekte olan ülke ekonomilerini de etkileyerek küresel bir boyut kazanmıştır (Aracıoğlu ve Demirhan, 2011: 25). Bu ülkelerin ekonomilerini olumsuz etkilemiştir. Subprime mortgage kredilerinin geri ödemelerinden dolayı ortaya çıkan kriz, mortgage kredi krizi olarak adlandırılan küresel bir likidite krizine dönüşmüştür (Çağıl, 2011: 60).

2007 yılı ortalarında yaşanan Mortgage krizi dünya ekonomisinin küçülmesine neden olmuştur (Yıldırım, 2010: 47).

2.5. Mortgage Krizinin Oluşumu ve Nedenleri

2008 yılının ikinci yarısında yaşanan küresel krizin ana nedeni ABD’de mortgage piyasasındaki sorunlardır. Bu sorunların nedeni ise beş yıl önce bazı finansal kuruluşların kredi güvencesi zayıf olan kişilere de mortgage kredisi vermesidir. Bu da finansal kesimin büyük bir risk almasına neden olmuştur. ABD’ nin risk almasının nedeni, ekonomiyi inşaat sektörü ile canlandırmaktır. Fakat bankalar yüksek riskle ödeme gücü düşük kişi ve kurumlara mortgage kredileri vermiştir. Bankalar daha da fazla kredi verebilmek için, bu riskli gruba vermiş oldukları kredilerden doğan alacaklarını teminat göstererek, bankaların almış oldukları emlak tahvillerini daha yüksek faizlerle yüksek karlar elde etmek için satmıştır (Bakkal ve Susam, 2008: 73).

2008 yılında yaşanan krizin nedenlerini, likidite bolluğu ve bunun sonucunda verilen özensiz krediler, aşırı menkul kıymetleştirme, saydamlık eksikliği, derecelendirme kuruluşlarının etkinliğindeki yetersizlik düzenleyici ve denetleyici kuruluşların müdahalede gecikmesi olarak tanımlayabiliriz (Sezgin ve Demirbaş, 2010: 155). Aşağıda bu kriz nedenlerine kısaca değinilecektir.

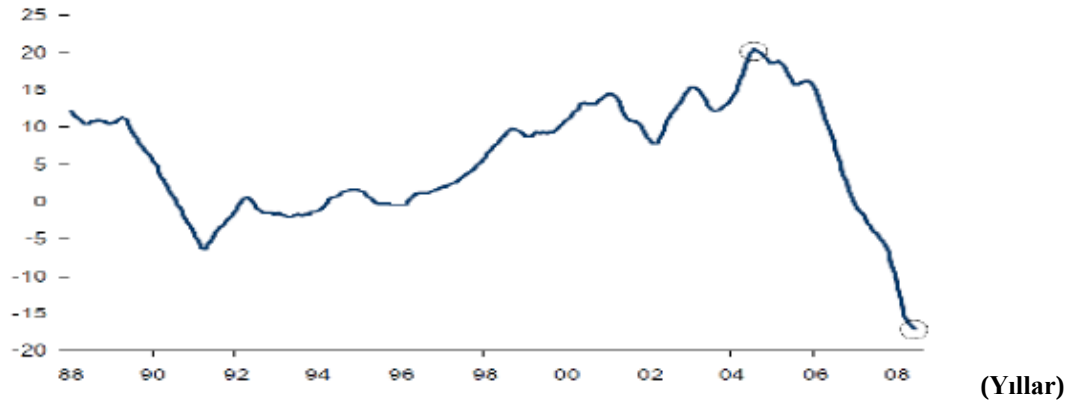
2.5.1. Likidite Bolluğu ve Verilen Özensiz Krediler

Krizin nedenlerinden biri olan likidite bolluğu, bankaların ellerindeki likiditeyi karlı hale dönüştürülebilmesi için yaptığı işlemlerden biri, verilen konut kredileridir. Bankalar işi, geliri veya varlığı olmayan kişilere kredi vermeye başlamışlardır. Verilen bu krediler varlık fiyatlarının özellikle konut fiyatlarının hızlı bir şekilde artmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak verilen konut kredilerinde geri ödeme problemleri ve hacizli konut sayısı artmaya başlamıştır. Bankaların bu konutları piyasaya çıkarması konut fiyatlarının düşmesine neden olmuştur. Kredisini ödemekte olan kişilerin konut değerleri o günkü evlerinin değerinin altındadır. Dolayısıyla bu kişiler de evlerinin anahtarlarını zarflara koyup

bankalara göndererek kredilerini ödemekten vazgeçmişlerdir. Bu da finansal kuruluşların iflasına yol açmıştır (Alantar, 2008, [www. finanskulup.org.tr](http://www.finanskulup.org.tr) 30.03.2012). Aşağıda ABD’ nin konut fiyatları ile ilgili yüzdelik değişimini gösteren grafik yer almaktadır.

Grafik 2.1. ABD’ nin Konut Fiyatları (Yüzde Değişimi)

(Yüzde)



Kaynak: Ergün ve Gökdemir, 2010: 2108

Yukarıdaki Grafik 2.1.’ de görüldüğü gibi pek çok yıldır emlak sektörü en güvenilir en karlı yatırımlardan biri olarak düşünülüyordu. 1990’ ların sonunda 2000’ lerin ortalarına kadar ülkedeki ev fiyatları %8’ lik birleşik büyüme oranında artmıştır. 2006 yılına kadar ortalama bir ev fiyatı ortalama bir ailenin karşılayabileceği yükün dört katına mal olmuştur (Reavis, 2012: 3).

2006’ ya kadar ev balonu patlamaya başladığı gözle görülmektedir. İnsanlar finansal sisteme dalga etkisi göndererek Mortgage’ larını ödememeye başladılar. Bu da borçlarını ödemedikçe ve hacize gidildikçe piyasada ev artışı görülmeye başlandı ve bunun sonucunda hızlı bir şekilde ev fiyatları düştü (Reavis, 2012: 3).

2.5.2. Menkul Kıymetleştirme

Menkul kıymetleştirme, nakitlerini bir araya getirerek ve yatırım yapmak isteyenlere satılmak üzere menkul kıymet üretilmesidir. Finansal Kriz öncesinde

likiditenin bol olduğu 2000-2006 dönemlerinde kişiler menkul kıymetler sayesinde çok fazla kredi kullanmışlardır. Bankalar ile kişiler arasında risk paylaşımını sağlamıştır. Bu da bankaların yasal sermaye yükümlölüklerini yerine getirmelerinde kolaylık sağlamaktadır. Menkul kıymetleştirmeyi özendiren durumlardan biri bankaların risk taşımadan yeni kredileri finanse edebilmeyi sağlamasıdır (Hatipler, 2011: 198-199).

Kriz öncesi yıllarda bankalar bilânçolarında taşıdıkları kredi riskini menkul kıymetleştirme yoluyla yatırımcılara aktardığından finansal sistemin riskini arttırmaktadır (Erdönmez 2009: 97).

2.5.3. Saydamlığın Eksikliği

ABD’de her ayrı bir işlem için ayrı bir mali kurum veya araç oluşturulmuştur. Bu kurum veya araçlarda bulunan kişiler arasında bir bağlantı mevcuttur. Yenilenen ve gelişen ölkelerde yatırımcılar bu mali kurumları takip edemezler. Bu da saydamlık sorununu oluşturmaktadır. Saydamlık sorunun yaşanmasının en büyük nedeni bilginin yatırımcılara veya diğeri ilişkili kurumlara farklı hızlarla farklı şekillerde ulaşmasıdır. Böylece krizin oluşmasına neden olan faktörlerden biri saydamlık eksikliğidir. Ölkede saydamlık azaldığında finansal kriz artar, saydamlık arttıkça finansal kriz azalır (Hatipler, 2011: 199)

2.5.4. Derecelendirme Kuruluşlarının Etkinliğindeki Yetersizlik

Kredi derecelendirme kuruluşları (KDK), ölkeleri ve firmaları mali yükümlölüklerini eksiksiz ve zamanında yerine getirebilme kapasitelerini ölçen ve değerlendiren kuruluşlardır (TEPAV, 2011, Sy2). Kredi derecelendirme kuruluşları küreselleşen finansal piyasalarda uluslararası sermayenin yönünü belirleyen, karmaşılaşan mali piyasaları değerlendiren ve hem resmi otoriteleri hem de yatırımcıları analiz eden kuruluşlardır. Bu değerlendirme, derecelendirme kuruluşlarını önemli hale getirmektedir (TCMB, 2010: 56).

Derecelendirme şirketleri olan Moody's, Standard and Poor's (S&P) ve Fitch büyük krize katkı sağlamışlardır. Derecelendirme kuruluşların işi en yüksek yatırım değerinden en düşük yatırım durumuna göre düzenli bir şekilde menkul kıymetleri derecelendirmektir. Derecelendirme şirketleri bu teminatlandırılmış borç yükümlülüklerini her bir parçada ne olduğunu bilmeksizin yatırıma değer menkul kıymetler olarak derecelendirmiştir (<http://furniture-care.knoji.com> 29.05.2012).

Derecelendirme kuruluşların ücretlerini not verdiği bankalar ve diğer mali kuruluşlar ödemektedir. Bundan dolayı derecelendirme kuruluşlarının objektifliği azalmakta hatta yok olmaktadır. 2008 küresel kriz döneminde derecelendirme kuruluşları değerlendirdiği kuruluşların problemlerini zamanında tespit edememektedir ve hatta buna örnek olarak Enron Şirketi gösterilmektedir. Anlaşıldığı gibi, küresel krizin en büyük nedenlerinden biride Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının etkin olmamasıdır (Hatipler, 2011: 200-201).

S&P ülke kredi notları ve açıklamaları aşağıdaki gibidir (www.standardandpoors.com, 31.07.2012);

AAA : Mali yükümlülüklerini yerine getirmek için kapasitesi fazlasıyla güçlü (en yüksek kredi)

AA : Mali yükümlülükleri yerine getirmek için güçlü bir kapasiteye sahip

A : Mali yükümlülükleri yerine getirmek için güçlü bir kapasiteye sahip; ancak, olumsuz ekonomik şokların olası etkileri bazı belirsizlikler yaratıyor

BBB : Mali yükümlülükleri yerine getirmek için yeterli kapasiteye sahip; ancak, olumsuz ekonomik şoklara karşı bazı zayıflıkları var

BBB- : Piyasa aktörleri tarafından en düşük yatırım yapılabilir ülke notu

BB+ : Piyasa aktörleri tarafından en yüksek spekülasyon yapılabilir ülke notu

BB : Kısa vadede az miktarda kırılganlıkları var; ancak, yine de olumsuz ekonomik şoklara karşı önemli ölçüde belirsizlikleri bulunuyor

B : Olumsuz ekonomik şoklara karşı daha fazla kırılgan ama mali yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesi var

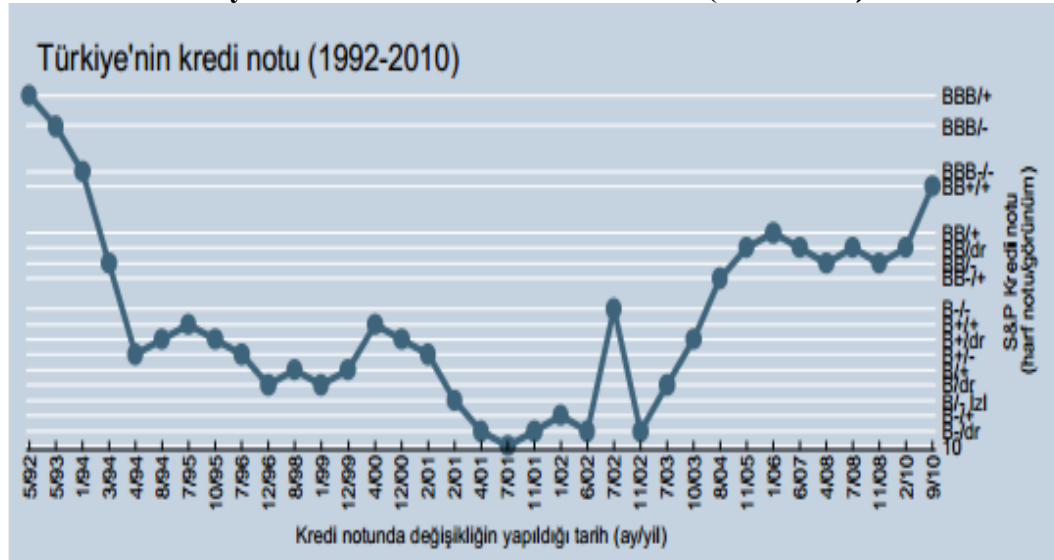
CCC : Kırılgan ve mali yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyeceği iktisadi durumun iyi gitmesine bağlı

- CC : Oldukça kırılgan
 C : Mali yükümlülüklerini yerine getirme ihtimali şüpheli
 D : Mali yükümlülüklerini yerine getiremez

S&P kredi notlarında her harf notu için pozitif, durağan ve negatif olmak üzere üç alt grup oluşturmaktadır. Pozitif kategorisindeki ilgili harf kategorisinden bir üst harf notuna çıkmaya aday ülkeleri, durağanlar aynı harfte kalması muhtemel olanları, negatif olanlar ise bir alt harf grubuna gerilemesi muhtemel olan ülkeleri içermektedir (TEPAV, 2011: 21).

Aşağıdaki Grafik 2.2.' de Türkiye' nin 1992' den 2010 yılına kadar almış olduğu kredi notları gösterilmektedir.

Grafik 2.2. Türkiye' nin Yıllara Göre Kredi Notları (1992-2010)



Kaynak: TEPAV, 2011: 20

Yukarıdaki Grafik 2.2.' de görüldüğü gibi küresel kriz döneminde Türkiye' nin kredi notunda düşme görülmemiştir. Hatta daha sonraki dönemde kredi notunda yükselme olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki Tablo 2.1.'de bazı ülkelerin 2006 ve 2012 dönemlerinde almış oldukları kredi notları gösterilmektedir.

Tablo 2.1. Bazı Ülkelerin Karşılaştırmalı S&P Kredi Notları (2006-2012)

Sıra No	ÜLKELER	2006 Kredi Notu*	2008 Kredi Notu *	2012 Kredi Notu**
1	Ukrayna	BB-	B	B+ / Negatif
2	İzlanda	AA-	BBB-	BBB- /Negatif
3	Brezilya	BB	BBB-	BBB /Durağan
4	Güney Kore	A	A	A / Durağan
5	Güney Afrika	BBB+	BBB+	BBB+ /Durağan
6	Polonya	BBB+	A-	A /Durağan
7	Meksika	BBB	BBB+	BBB /Durağan
8	Pakistan	B+	CCC+	B- /Durağan
9	Endonezya	BB-	BB-	BB+ /Pozitif
10	Çek Cumhuriyeti	A-	A	B+ /Durağan
11	Rusya	BBB+	BBB	BBB /Durağan
12	Filipinler	BB-	BB-	BB+ /Durağan
13	Türkiye	BB-	BB-	BB /Durağan
14	Romanya	BBB-	BB+	BB+ /Durağan
15	Yunanistan	A	A	CCC /Durağan
16	İsrail	A-	A	A+ /Durağan
17	Tayland	BBB+	BBB+	BBB /Durağan
18	Vietnam	BB	BB	BB- /Durağan
19	Peru	BB+	BBB-	BBB /Durağan
20	Mısır	BB+	BB+	B /Negatif
21	Arjantin	B+	B-	B /Negatif

Kaynak*: www.yatirimfinans.net/resources, 05.06.2012,

***: www.guardian.co.uk, 29.07.2012

Yukarıdaki Tablo 2.1.' e göre ülkelerin S&P kredi notlarını ele aldığımızda Türkiye'nin kamu mali göstergeleri diğer ülkelere göre daha iyi durumda olsa da kredi notu bazı ülkelere göre daha düşük olduğu görülmektedir.

2.5.5. Düzenleyici Ve Denetleyici Kuruluşlar

ABD' de birçok eyalet kriz öncesinde riskli mortgage borçlarının menkul kıymetleştirilerek satışını önlemeye çalışmıştır. Ancak ABD' de bazı büyük bankaların istekleriyle yasalar çiğnendiği gerekçesiyle buna karşı çıkmıştır.

Anlaşıldığı gibi, düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar değişen risk ortamlarına karşı önlem almakta gecikmişlerdir. Bu da ülkeyi küresel krize sürüklemiştir (Hatipler, 2011: 200).

2.6. 2008 Küresel Krizin Dünya Piyasalarına Etkileri

2007 yılı ortalarında, ABD’ de meydana gelen Mortgage krizinin gerçekleşmesi ve Amerikan ekonomisinin, dünya ekonomisine yön veren bir büyüklükte olması, bu krizin tüm dünyayı baskı altına almasına ve olumsuz yönde etkilemesine sebep olmuştur (Yıldırım, 2010: 47).

Bundan dolayı küresel piyasalarda yaşanan gelişmeler, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin finansal piyasalarını da etkileyerek finansal kuruluşlarının Amerika’daki yüksek riskli aktiflere ve bu aktiflerle ilgili menkul kıymetlere erişimi sınırlandırmıştır. Ülkelerdeki yatırımcıların risk alma isteklerinin azalması nedeniyle ciddi daralma yaşanmıştır (Çoşkun ve Balatan, 2009: 17).

2008 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren yaşanan küresel finansal kriz de gelişmekte olan ülkelere yabancı sermaye çıkışlarına neden olmuştur (TCMB, 2010: 47). Ayrıca bu kriz, yatırımların azalmasına ve piyasalardaki güvensizliğin artmasına neden olmuştur. Ayrıca yatırım, üretim ve tüketim seviyesinin gerilemesine, ekonomik büyümenin yavaşlamasına ve milyonlarca insanın işsiz kalmasına yol açmıştır (Kobal, 2009).

Yaşanan kriz tüm dünyayı ve tabiki de Türkiye’yi etkilemiştir. Dünyada piyasalar karışınca ve başta Avrupa borsaları olmak üzere dünya borsalarında da büyük kayıplar yaşanmıştır. ABD’de iflas eden bankaların dünyadaki birçok finans kuruluşu ile ilişkisi olduğu için kredi veren bankaları da olumsuz etkilemiştir. Yani sonuç olarak da finansal kriz, reel sektör üzerinde oldukça kötü etki bırakmıştır (Balaban ve Okutan, 2009: 382).

Finansal sistemin tıkanması ve para krizi sonunda Tablo2.2.'de belirtilen çok sayıda kurum kamulaştırılmış, satın alınmış, iflas etmiş veya ülkeleri tarafından fon sağlanarak kurtarılmıştır.

Tablo 2.2. Çeşitli Ülkelerde İflas Eden Bazı Finansal Kuruluşlar 2008-2009

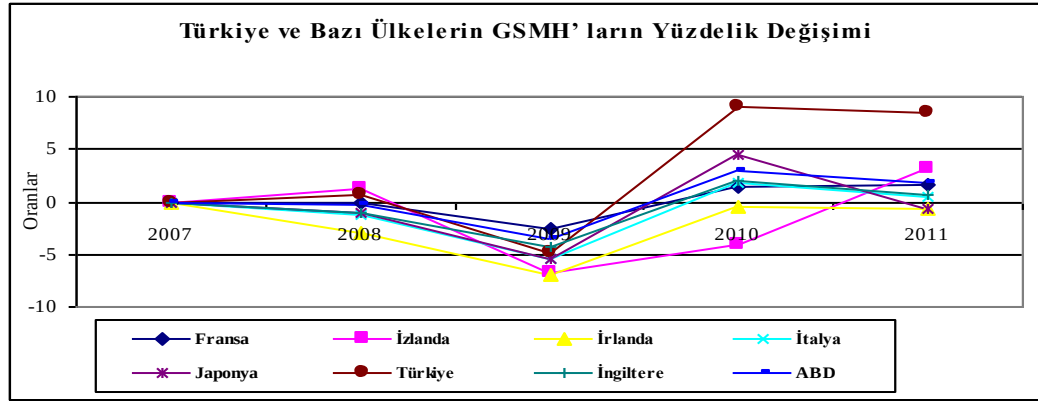
Tarih-Ülke	Kuruluşlar	Sermayeleri
7 Şubat- İngiltere	Northern Rock ulusallaştırıldı.	88 milyar sterlin
14 Mart-ABD	Bear Stearns FED sübvansiyonundan sonra ticari bir banka tarafından alındı.	29 milyar dolar
7 Eylül- ABD	Freddie Mac ve Fannie Mae ulusallaştırıldı.	200 milyar dolar
15 Eylül- ABD	Lehman Brothers iflas etmiştir.	
17 Eylül -ABD	AIG ulusallaştırıldı.	87 milyar dolar
18 Eylül- İngiltere	Lloyd TSB HBOS'u satın aldı.	12 milyar pound
29 Eylül-Benelux	Fortis kurtarıldı.	16 milyar dolar
29 Eylül-ABD	Citibank Washoiva'ı aldı.	12 milyar dolar
29 Eylül-Almanya	Hypo Gayrimenkul kurtarıldı.	71 milyar dolar
29 Eylül- İzlanda	Glitnir kurtarıldı.	850 milyon dolar
29 Eylül- İngiltere	Bradford&Bingley kurtarıldı.	32,5 milyar dolar
30 Eylül- Belçika	Dexia kurtarıldı.	9,2 milyar dolar
30 Eylül- İrlanda	İrlanda bankaları kurtarıldı.	572 milyar dolar
7 Ekim- İzlanda	Lansbanki ulusallaştırıldı.	
9 Ekim- İzlanda	Kaupthing ulusallaştırıldı.	864 milyon dolar
12 Ekim- İngiltere	HBOS, Royal Bank of Scotland, Llyods TSB ve Barclays kurtarıldı.	60,5 milyar dolar
16 Ekim- İsviçre	UBS kurtarıldı.	59,2 milyar dolar
19 Ekim- Hollanda	ING sermaye yardımı aldı.	10 milyar euro
20 Ekim- Fransa	Fransa hükümeti 6 büyük bankaya kredi açmıştır.	10,5 milyar euro
27 Ekim- Belçika	KGB	3,5 milyar euro
4 Kasım- Avusturya	Kommunalkredit ulusallaştırılmıştır. Constantine Privatbank ulusallaştırıldı ve 5 Avusturya bankasına 1 euro karşılığı satıldı.	
11 Kasım- Kazakistan	Hükümet 4 büyük bankaya sermaye enjekte etmiştir.	3,7 milyar dolar
11 Kasım- Kazakistan		
24 Kasım- ABD	Citigroup sermaye desteği almıştır.	40 milyar dolar
22 Aralık- İrlanda	Anglo Irish Bankası ulusallaştırılmıştır. 3 büyük bankasına fon aktarılmıştır.	7,68 milyar dolar

Kaynak: Erdönmez, 2009: 87

Yukarıdaki Tablo 2.2.' de görüldüğü gibi bu ekonomik kriz, Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte birçok Asya ve Avrupa ülkelerin ekonomilerini olumsuz yönde etkileyerek bazı finansal kuruluşların iflas etmelerine neden olmuştur.

Dünyada yükselen kriz ile birlikte ABD finans piyasalarındaki sıkıntılar ve banka bilançolarındaki zararlar dünya ekonomisinde bir belirsizlik meydana getirmiştir (Bakkal ve Susam, 2008: 77). Küresel ekonomik krizin reel sektördeki en önemli etkisi sektörlerin büyüme hızlarında ve onların hepsini temsil eden GSMH’de görülmektedir.

Grafik 2.3. Türkiye ve Bazı Ülkelerin GSMH’ ların Yüzdelik Değişimi



Kaynak: www.imf.org/ 20.06.2012

Yukarıdaki Grafik 2.3.’ de görüldüğü gibi Türkiye’ de dahil olmak üzere diğer ülkelerin 2008 kriz öncesi ve sonrasında GSMH’ nın yüzdelik değişimi verilmektedir. 2008 yıllarında krizde ülkelerin büyümesini gösteren GSMH oranında hızlı bir düşüş yaşanmıştır.

2.7. 2008 Küresel Krizin Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi

Türkiye’ de, finansal sektörün temelini bankacılık sektörü oluşturmaktadır. Bunun da nedeni; finansal kaynakların çok büyük bir bölümünün bankalar tarafından toplanması ve onlar tarafından kullanılması ve değerlendirilmesidir (Afşar, 2011: 169).

2001 krizinden sonra Türk Bankacılık Sektörüne getirilen yeni düzenlemeler ve tedbirler, likidite ve sermaye yeterlilik rasyolarına getirilen çok sıkı sınırlamalar etkin bir risk yönetimi sağlamıştır. Alınan tedbirler sonunda Türkiye’ de

hızlı bir kredi büyümesine ve bu sürecin sağlıklı bir şekilde atlatılmasını sağlamıştır (Çağıl, 2011: 62).

2008 krizinden sonra gelişmiş ülkelerdeki birçok büyük ve küçük bankanın milyarlarca dolar zarar ve iflasları Türkiye' yi de etkisi altına almıştır. Fakat bu krizden Türk bankacılığı fazla etkilenmemiştir. Bunun nedeni, Türk bankacılık sektörü 2000-2001 krizinde çok büyük olumsuzluklar yaşamış, bundan dolayı yapısal reformlarını tamamlamıştır. Bu sebeple de güçlü altyapıya sahip olan bankalar küresel ekonomik krize karşı sağlam kalmayı başarmıştır (Afşar, 2011: 169).

2008 yılında yaşanan olumsuzlukların 2001 krizine göre daha az kırılgan bir makroekonomik yapıda gerçekleşmesi küresel krizin olumsuz etkilerinin ne derecede büyük olduğunu bize gösterdi (Selçuk, 2010: 22).

Her ne kadar ülkemiz küresel krizden pek etkilenmemiş olsa da Türk Bankacılık sektörü, 2008 yılının son çeyreğiyle birlikte ekonomik faaliyetlerin daralmasına, TL'nin değer kaybetmesine, kaynak maliyetinin artmasına, mevduat kaybına, dış finans imkanlarının sınırlandırılmasına ve beklentilerin kötüleşmesine neden olmuştur. Bu da sektörü kredi hacmini daraltma yoluna götürmüştür (Arıcan, Tanınmış Yücememiş ve Işıl, 2009: 33).

2008 Küresel kriz Türkiye' de 2009 yılında hissedilmeye başlasa da bankacılık sektörü net gelirlerini ve kar marjını arttırmayı başarmıştır (Kibritci, Artar ve Atılğan Sarıdoğan, 2012: 7).

BÖLÜM -3 -YAPILAN ANALİZ TEKNİKLERİ VE ANALİZDE KULLANILAN FİNANSAL ORANLAR

3.1. Finansal Analiz

Finansal analiz, finansal tablolarda yer alan hesaplar arasındaki bağlantının kurulması, ölçümlerin yapılması ve yorumlanması faaliyetlerini kapsamaktadır. Firmanın geçmişi ile içinde bulunduğu dönemi karşılaştırarak performansının değerlendirilmesi ve geleceğe dönük tahminlerde bulunulmasıdır. Finansal analiz iki şekilde yapılmaktadır. Eğer işletme inceleme işlemlerini kendisi yapıyorsa “iç finansal analiz”, firma dışındaki kişi ya da kuruluşlara yaptırıyorsa “dış finansal analiz” dir. Birinci analiz sonuçlarından yararlananlar işletme yönetimidir. İkinci analiz sonuçlarından yararlananlar ise firma ortakları, yatırımcılar, alacaklılar, rakipler vs. olacaktır (TSPAKB, 2009: 12).

İşletmelerin finansal analiziyle yakından ilgilenen çok çeşitli çıkar grupları bulunmaktadır. Bunlar, işletme yöneticileri, hisse senedi yatırımcıları, banka ve benzeri kredi kurumları ve hatta vergi daireleri, işletmelerin finansal durumlarıyla ilgilenen kişi ve kurumlardır. Her grubun finansal analizle ilgilenme amaçları farklıdır. Mesela yatırımcılar için yatırım kararının alınmasında, kreditorler için ise kredi kararlarının sağlıklı bir şekilde oluşmasında finansal analiz bilgileri gereklidir. Finansal analiz konuları ise, işletmenin karakteri, sektör içindeki yeri, ürünlerinin pazar konumları, finans sektörü ve ilişkide bulunduğu diğer işletmelerle olan ilişkileri vb. bilgilerin yanı sıra, finansal bilgilerinin incelenerek değerlendirilmesi olarak sıralanmaktadır (Aktan ve Bodur, 2006: 51).

Diğer ticari işletmelerde olduğu gibi bankalar da faaliyetlerini değerlendirmek için belirli dönemlerde oluşturulan bilanço ve gelir tablosu finansal analiz yapmak için kullanılır. Bankaların finansal tablo analizi, banka yönetiminden ve yatırım uzmanlarından alınan bilgiler, dergiler vb. yayınlar ile banka tarafından yayınlanan diğer ek bilgilerle birlikte yıllık rapora dayanmaktadır. Bankaların finansal tablo analizindeki amacı, eğilimlerdeki, tutarlardaki ve ilişkilerdeki temel

değişimleri belirlemek ve bu değişikliklerin nedenlerini ortaya koymaktır (Göksenin Akpınar, 2006: 31).

Bundan dolayı oranları doğru biçimde hesaplamak ve yorumlamak gerek müşteriler, gerekse banka sahip ve ortakları açısından büyük önem taşırken; bankacılık sektörünün ve dolayısıyla ülkenin ekonomik durumunun sağlıklı bir biçimde değerlendirilebilmesi bakımından da fayda sağlar.

Çalışmamızda, bankacılık sektöründe İMKB' ye üye olan bankaların 2008 Küresel kriz öncesi ve sonrasının değerlendirilmesi için çeşitli finansal rasyolar kullanılacaktır. İMKB' ye üye olan bankalar aşağıdaki Tablo 3.1.' de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. İMKB' ye Üye Olan Bankalar ve Kuruluş Tarihleri

Bankalar	Kuruluş Tarihi
Akbank T.A.Ş.	1948
Alternatif Bank A.Ş.	1992
Denizbank A.Ş.	1997
Finans Bank A.Ş.	1987
Şekerbank T.A.Ş.	1953
Tekstil Bankası A.Ş.	1986
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1927
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1946
Türkiye Halk Bankası	1938
Türkiye İş Bankası A.Ş.	1924
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1954
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944

Kaynak: www.tbb.org.tr/tr/09.06.2012

Bankaların finansal tablolarının analizinde kullanılan temel oranlar şu şekilde sıralanabilir (Çolak ve Öçal, 1999: 169):

- Sermaye Yeterliliği Oranları,
- Bilanço yapısı oranları,

- Aktif Kalitesi Oranları,
- Gelir-Gider Yapısı Oranları,
- Likidite Oranları,
- Kârlılık Oranları.

3.1.1. Sermaye Yeterliliği Oranları

Bankaların, faaliyetlerini sağlıklı biçimde sürdürmeleri ve finansal sistemde oluşabilecek olumsuzluklara karşı önlem almaları ve beklenmedik zararları karşılayabilmek için yeterli bir sermayeye sahip olmaları gerekmektedir. Bu durumda sermayelerinin yeterli olup olmadığı sermaye yeterlilik oranı ile ölçülmektedir. Sermaye yeterlilik oranı bankaların bir birimlik sermaye ile kaç birimlik risk aldığını ifade eden sayısal bir orandır. BDDK bu yeterliği asgari düzeyde belirlemiştir. Bu da bankaların üstlendikleri riskler için minimum yüzde 8 oranında sermaye bulundurmaları gerektiğini gösterir (Uzunoğlu, 2011: 185).

ABD’de yetkilileri denetimde bankaların sermaye yeterliliğini değerlendirirken dikkate aldıkları faktörler aşağıda sunulmaktadır (Kaya, 2006: 2):

- Sermayenin düzeyi ve kalitesi, bankanın finansal durumuna ve büyüklüğüne göre değerlendirilmesi,
- Acil ek sermaye gerektiğinde kaynak imkanlarının durumu,
- Bankalarda bulunan problemlili varlıkların durumu ve bunlara yeterli karşılığın ayrılıp ayrılmadığı, yeniden değerlendirme koşulları,
- Banka bilançosunun varlık yapısının oluşabilecek risklere karşı ayrılması. Örneğin, risk yoğunlaşması, ticaret dışı aktivitelerden kaynaklanan riskler, duran varlıkların durumu gibi,
- Bilanço dışı işlemlerin yarattığı risklerin değerlendirilmesi,
- Bankaların karlılık durumu,
- Bankanın büyümeye ilişkin planları,
- Dağıtılmamış karların büyüklüğü,
- Sermaye piyasalarına ve diğer sermaye kaynaklarına erişim imkanları dikkate alınmalıdır.

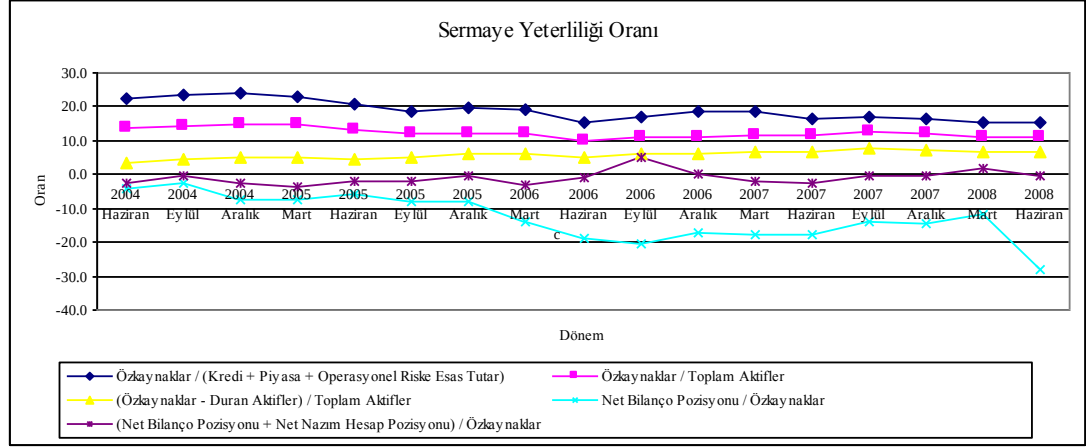
Sermaye yeterliliği ölçütlerinin banka yönetimleri için bir yol gösterici olduğu ve gerek ülke gerekse ülke dışındaki banka sektörü arasında kıyas imkanı sağladığı ve banka yönetimlerine disiplin getirdiğini söylemek mümkündür. Burada, sermaye yeterlilik oranının ölçülmesi ile kullanılan beş oran ele alınmıştır.

Tablo 3.2. Sermaye Yeterlilik Oranları ve Açıklamaları

ORANLAR	TANIMLARI
Özkaynaklar /(kredi+piyasa+op erasyonel riske esas tutar)	BASEL II standartları çerçevesinde belirlenmiş bir oran olup kredi ve piyasa riskinin yanı sıra operasyonel riski de içermektedir. Bankaların maruz kaldığı riski karşılık özkaynaklarını minimum % 8 seviyesinde tutmalıdır. Bankaların sermaye yeterlilik düzeyi, bankaların risklerine ve beklenmeyen zararlarına karşı bulundurmaları gereken tutarı ifade etmektedir (Küçükosman, 2010: 103-104).
Özkaynaklar /Toplam Aktifler	Söz konusu oran banka özkaynaklarının toplam aktiflerdeki payını ifade eder. Özkaynakların banka faaliyetleri için ne kadar yeterli olduğunu göstermektedir. Eğer sermayesi aktiflere göre yetersiz olan bankalara sermaye artırımı önerisinde bulunulur. Bu oran ne kadar yüksek olursa bankaların yabancı kaynaklara bağımlılığını azaltmaktadır(Taşkın, 2011: 294)
(Özkaynaklar- Duran varlıklar) /Toplam aktifler	Bu oran duran varlıklarının özkaynaklarla karşılandıktan sonra kalan tutarın toplam varlıkların içindeki payını göstermektedir.
Net Bilanço Pozisyonu /Özkaynaklar	Bu oran ile bankaların yabancı para cinsinden işlemlerinin özkaynaklarına uyumlu olması hedeflenmektedir. Ayrıca yabancı para genel konsolide pozisyonu/sermaye tabanı oranı ile bankalar ve bu bankaların iştiraklerinin döviz cinsinden işlemlerinin özkaynakları ile uyumunun sağlanması hedeflenmektedir (Kaplan, 2002: 18).
(Net Bilanço Pozisyonu+Net Nazım Hesap Pozisyonu)/Özkay naklar	Bu oran bankaların döviz borçlanıp karşılığında Türk Parası olarak varlık biriktirmesidir. Döviz fiyatlarının artması durumunda Türk parası ile alınan varlıkların fiyatları değişmez, bu durumda yabancı para borçlar artar ve buda bankanın zararı söz konusudur. Bu oran bankaların kur riskini ölçmektedir (Küçükosman, 2010: 104).

Aşağıdaki Grafik 3.1.' de İMKB' ye üye olan bankaların 2004 haziran-2008 haziran dönemleri arasında sermaye yeterliliği oranları baz alınmıştır.

Grafik 3.1. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Sermaye Yeterliliği Oranları

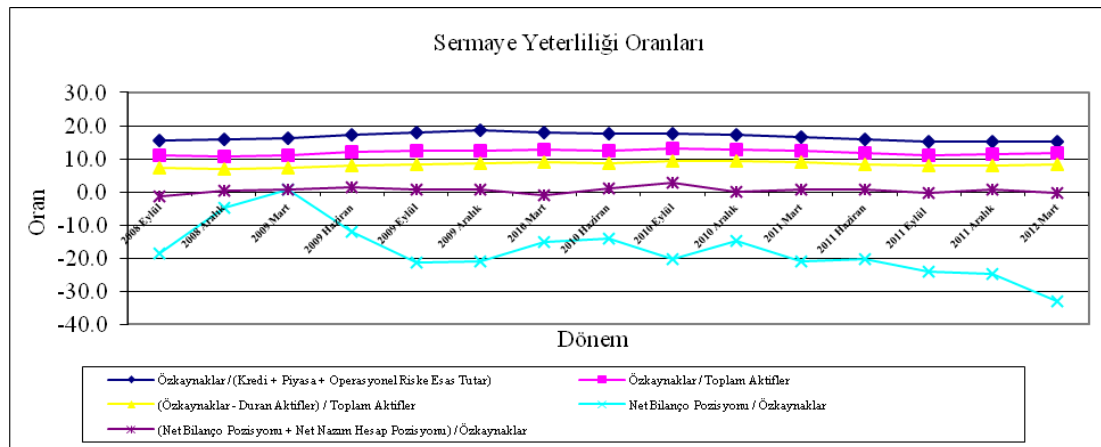


Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıda Grafik 3.1.' de 2004 haziran -2008 haziran dönemleri arasında sermaye yeterliliği oranlarının sabit bir seyir izlediği görülmektedir. Sadece dış pozisyon açığımız 2008 Marttan itibaren hızlı bir şekilde azalmaktadır.

Aşağıdaki Grafik 3.2.' de İMKB' ye üye olan bankaların 2008 Haziran-2012 Mart dönemleri arasında sermaye yeterliliği oranları gösterilmiştir.

Grafik3.2. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Sermaye Yeterliliği Oranları



Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıdaki Grafik 3.2.' de görüldüğü gibi 2008 küresel kriz sonrası olan 2008 Eylül-2012 Mart dönemleri arasında sermaye yeterliliği oranlarında Net bilanço Pozisyonu/Özkaynak oranının artan oranlı azalmasının dışında diğer oranlar sabit yol izlemektedir.

3.1.2. Bilanço Yapısı Oranları

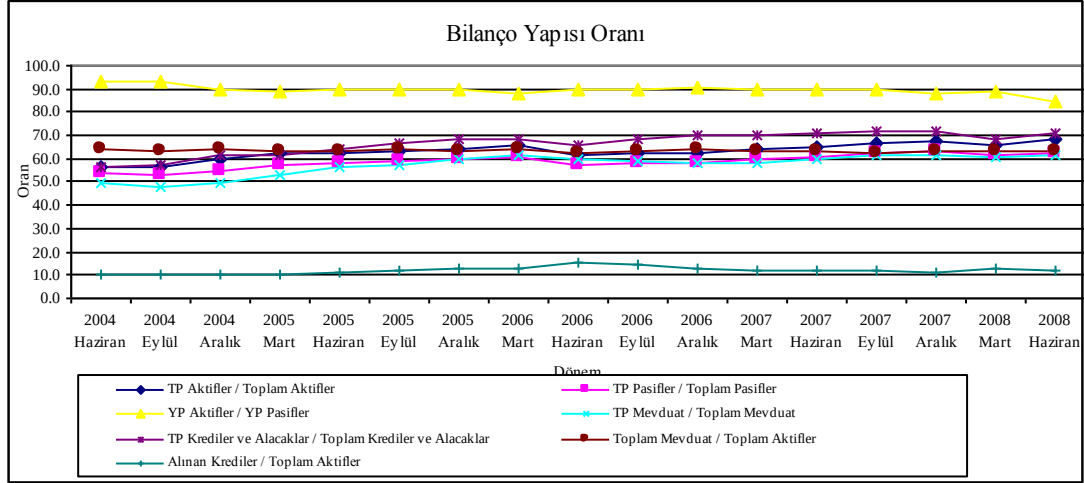
Banka bilançolarının Türk Parası ve Yabancı Para dağılımını ölçmek ve değerlendirmek amacıyla kullanılan oranlardan oluşturulan bir analizdir. Bilanço yapısı ölçümünde kullanılan yedi adet oran ele alınmaktadır.

Tablo 3.3. Bilanço Yapısı Oranları ve Açıklamaları

ORANLAR	TANIMLAR
TP Aktifler/ Toplam Aktifler	Bu oran banka bilançosunda yer alan toplam varlıkları içerisinde Türk parası varlıkların oranını göstermektedir.
TP Pasifler/ Toplam Pasifler	Bu oran, bankanın yükümlülüklerini ifade eden bilançoda toplam kaynaklarının içinde Türk parası üzerinden sahip olduğu kaynaklarının payını göstermektedir.
YP Aktifler/ YP Pasifler	Bu oran, bankanın sahip olduğu aktif kalitesini göstermektedir. Bu rasyo, piyasadaki döviz kuru riskiyle beraber değerlendirilir. Türk bankaları için döviz kuru ve faiz ilişkisinden dolayı, pozisyon açmak çoğunlukla karlı bir işlemdir. Ancak yaşanan ekonomik krizlerden sonra pozisyon açmak hassas bir konu olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü bankaları finansal şoka karşı kırılgan duruma getirebilir. Dolayısıyla, arzu edilen durum, yabancı para aktif ve pasiflerin ülkedeki döviz kuru ve faiz riski dikkate alınarak dengede tutulmasıdır (Gökmen, 2007: 90).
TP Mevduat / Toplam Mevduat	Banka bilançosunda pasif tarafında yer alan mevduat kalemi yurt içinden ve yurt dışından gelen tasarruf sahiplerinin bankaya bırakmış olduğu parayı ifade eder. Bu oran, bankalara yatırılan Türk Parası mevduatların toplam mevduatlar içinde ki payını göstermektedir.
TP Krediler ve Alacaklar/Toplam Krediler ve Alacaklar	Alınan krediler, banka bilançolarının pasifinde yer alan bir kalem olup, bankaların TCMB, yurt içi ve yurt dışı bankalardan aldıkları kredileri göstermektedir. Alacaklar kalemi ise, bankanın yurtiçine ve yurtdışına vermiş olduğu kredilerden doğan alacaklarını göstermektedir. Bu oran bankaların Türk parası cinsinden almış olduğu kredileri ve vermiş olduğu kredilere istinaden alacakların, toplam krediler ve alacaklar içindeki payını göstermektedir.
Toplam Mevduat/ Toplam Aktifler	Banka bilançosunda yer alan mevduat toplamı, bankanın varlıklarını ifade eden toplam aktiflerin ne kadarını finanse ettiğini göstermektedir.
Alınan Krediler/ Toplam Aktifler	Banka bilançolarının pasifinde yer alan TCMB, yurt içi ve yurt dışı bankalardan aldıkları kredilerin, bankanın toplam varlıkları olan aktifine oranını göstermektedir. Buda bankaların yükümlülüklerini yerine getirme oranını ölçmektedir. Bir banka toplam kredi/ toplam aktif oranını arttırırken risk alıyorsa, bu durum bankanın karlarının düşmesi beklenebilir (Taşkın, 2011: 294).

Aşağıdaki Grafik 3.3.' de İMKB' ye üye olan bankaların 2004 haziran-2008 haziran dönemleri arasındaki bilanço yapısını gösteren oranları baz alınmıştır.

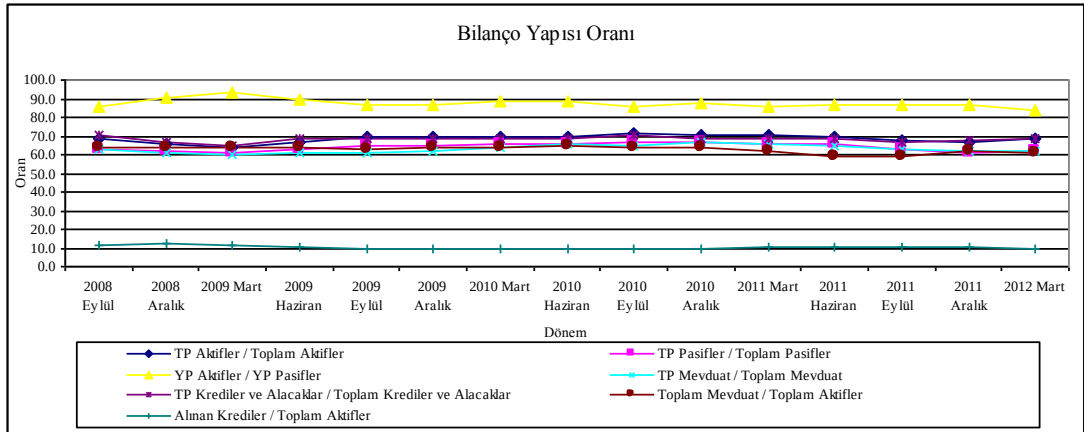
Grafik 3.3. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Bilanço Yapısını Gösteren Oranlar



Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıdaki Grafik 3.3.' de görüldüğü gibi 2004 haziran-2008 haziran dönemleri arasında bankaların bilançosundaki Yabancı ve Türk parası dağılımı görülmektedir. Görüldüğü gibi bilanço yapısını ölçen oranlar sabit yol izlemektedir.

Grafik 3.4. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Bilanço Yapısını Gösteren Oranlar



Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıdaki Grafik 3.4.' de görüldüğü gibi 2008 küresel kriz sonrası olan 2008 Eylül-2012 Mart dönemleri arasında Bilanço yapısındaki Yabancı ve Türk parası dağılımı sabit yol izlemektedir.

3.1.3. Aktif Kalitesi Oranları

Aktif kalitesi, bankaların ödünç verdiği fonların geri dönüşünün bir göstergesidir. Aktif kalite içindeki kredilerin kalitesini yansıtan oranlar da önemlidir. Yabancı bankalar ile ulusal bankalar arasında aktif kalitesini gösteren oranlar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Her ne kadar bazı yıllarda, bazı oranlarda anlamlı farklılık tespit edilse de, bu farklılık dönem boyunca istikrarlı değildir (Aktaş ve Kargın, 2007: 41).

Aktif kalitesi açısından önemli olan aktiflerin çeşidi değil aktifin gelir getirme gücü, gelirin sürekliliği, nakde dönüş kabiliyeti ve işletmenin kaynak yapısına uygun olup olmadığıdır (Çolak ve Öçal, 1999: 176).

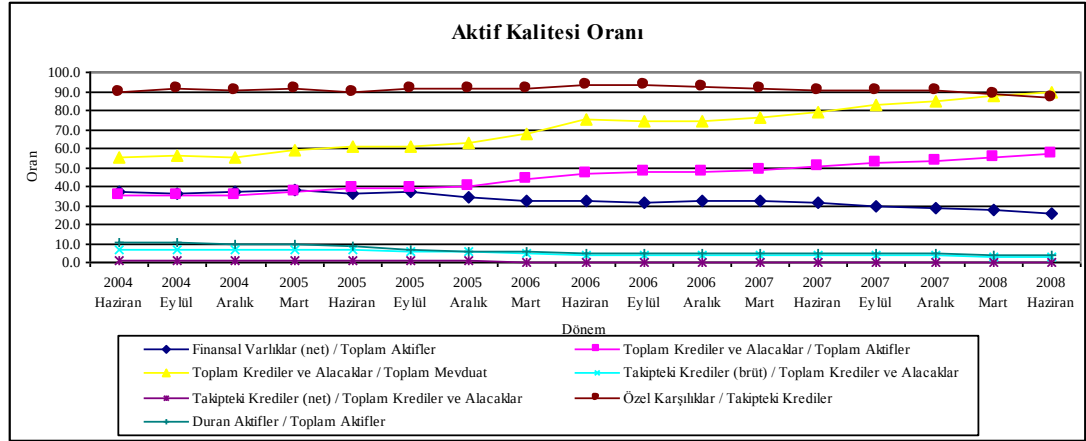
Aktif kalitesini ölçülmesinde kullanılan oranlar yedi alanda sınıflandırılmıştır.

Tablo 3.4.Aktif Kalitesi Oranları ve Açıklamaları

ORANLAR	TANIMLAR
Finansal Varlıklar (net) /Toplam Aktifler	Bankaların riskten korunma amaçlı olarak finansal varlıkların toplamının bankanın toplam aktiflerine oranını göstermektedir (Küçükosman, 2010: 107).
Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler	Kredilerin toplam aktifler içindeki payını gösteren orandır. Kredilerin aktif içindeki payının yüksek olması bankanın gerçek görevini yaptığını göstermektedir. Fakat bu oranın çok yüksek olması kredilerin ödenmeme olasılığı artmakta buda banka riskini arttırmaktadır (Çolak ve Öçal, 1999: 177).
Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Mevduat	Bankaların almış olduğu mevduatlardan ne kadarını kredi olarak yerine getirildiğini gösterir. Yabancı kaynaklar içinde önemli bir paya sahip olan mevduat yıllar içinde faiz oranlarına göre değişiklikler gösterdiğinden dolayı kredilerin mevduata oranı değişmektedir (Çolak ve Öçal, 1999: 177).
Takipteki Krediler (brüt) /Toplam Krediler ve Alacaklar	Bankaların kredi politikasındaki başarısını ve aktif kalitesini ölçmede kullanılan önemli oranlardan birisidir. Bu oran, bankanın performansının doğrudan ölçebilmektedir. Oranın yüksek olması bankanın kredilerinin büyük bir kısmının takipteki kredilere dönüştüğünü göstermektedir. (Çilli ve Temel, 1988: 7).
Takipteki Krediler (net) /Toplam Krediler ve Alacaklar	Toplam krediler ve alacaklar içinde net takipli kredilerin payını gösterir (Çolak ve Öçal, 1999: 177).
Özel Karşılıklar/ Takipteki Krediler	Özel karşılıklar, kredinin ödememe durumuna düşmesi halinde ayrılacak olan tutardır. Bu oran, kredilerden ne kadarının geri toplanamadığını gösterir. Bu oranın yüksek olması bankanın aktif kalitesinin düşüklüğüne ve kredi portföyünün daha riskli olmasına neden olmaktadır (Taşkın, 2011: 294).
Duran Aktifler/ Toplam Aktifler	Bankaların sahip olduğu varlıklar olan aktiflerin ne kadarının duran varlıklara bağlandığını gösteren orandır.

Aşağıdaki Grafik 3.5.' de İMKB' ye üye olan bankaların 2004 haziran-2008 haziran dönemleri arasındaki aktif gücünü ölçen oran sunulmuştur.

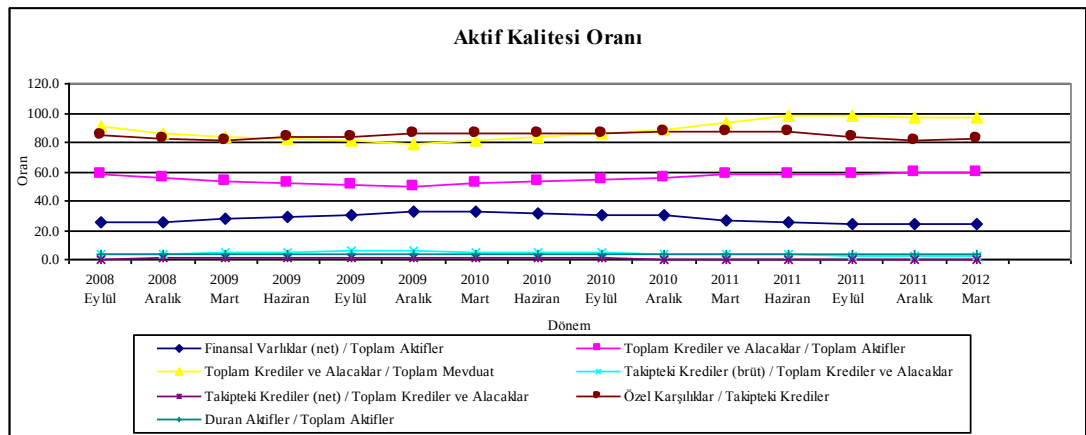
Grafik 3.5. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Aktif Kalitesini Ölçen Oranlar



Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıda Grafik 3.5.' de görüldüğü gibi bankaların aktif kalitesini ölçen oranlardan yabancı kaynaklar içinde önemli paya sahip olan mevduatın öneminin azaldığını takipteki krediler ve alacaklar/Toplam mevduatlar oranının artan bir seyir izlediği görülmektedir. Aktif kalitesinin gösteren diğer oranlar ise sabit bir yol izlemektedir.

Grafik 3.6. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Aktif Kalitesini Ölçen Oranlar



Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıda Grafik 3.6.' da görüldüğü gibi 2008 küresel kriz sonrası olan 2008 Eylül-2012 Mart dönemleri arasında bankaların aktif kalitesini ölçen oranlardan Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler oranı ve Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Mevduat oranlarının artan bir seyir izlemesi bankaların risklerini arttırdığını göstermektedir. Takipteki Krediler (Brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar oranı azalan bir seyir izlemesi ise takipteki alacakların azaldığını göstermektedir.

3.1.4. Gelir-Gider Yapısı Oranları

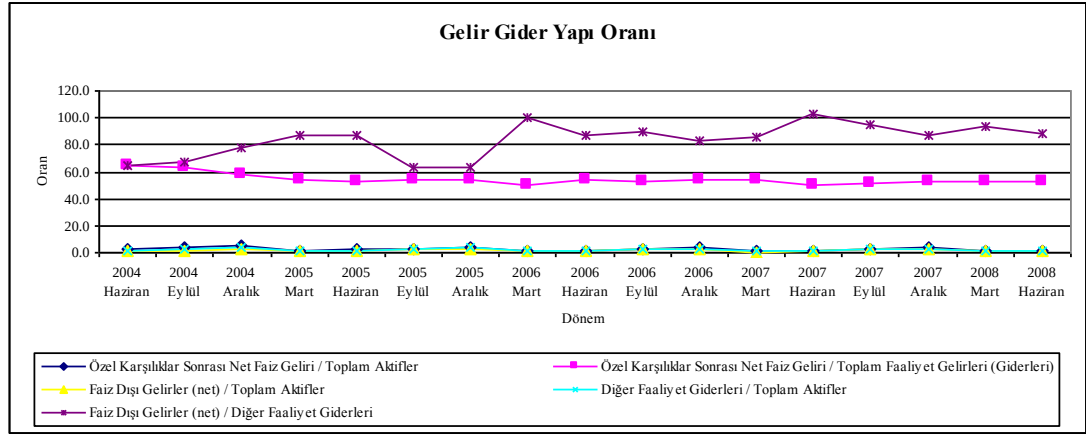
Gelir-Gider Yapısı oranları, bankanın elde ettiği karın hangi gelir ve gider kalemlerinden etkilendiğini ve toplam gelirler ve giderler içerisinde hangi kalemlerin ağırlıklı olarak yer aldığını göstermektedir (Aktaş ve Kargın, 2007: 41). Bankanın gelirlerinin ve giderlerinin nasıl dağıldığını ve gelirlerin giderleri karşılamaya yetip yetmediğini saptamaya yöneliktir (Doğan, 2008: 72). Bankaların gelir ve gider yapısını ölçmek için analiz beş adet finansal oran baz alınmıştır.

Tablo 3.5. Gelir ve Gider Yapısı Oranları ve Açıklamaları

ORANLAR	TANIMLAR
Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler	Oran, faiz gelirlerinden faiz giderleri ve kredi ve diğer alacaklar için ayrılan özel karşılıkların düşülmesiyle bulunan net faiz gelirinin aktif toplamını karşılama düzeyini göstermektedir. Bankalar için, oranın yüksek olması istenilen bir durumdur (Doğan, 2008: 74).
Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri)	Oran, faiz gelirlerinden faiz giderleri ve kredi ve diğer alacaklar için ayrılan özel karşılıkların düşülmesiyle bulunan net faiz gelirinin faaliyet gelirleri toplamı içindeki düzeyini göstermektedir. Bankalar için, oranın yüksek olması istenilen bir durumdur (Doğan, 2008: 74).
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	Bu oran faiz dışı gelirlerin toplam aktifler karşısındaki seviyesini göstermektedir. Oranın yüksek olması bankanın faiz dışında da gelir yaratabildiğini gösteren olumlu bir işarettir.
Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	Faaliyet karı, bankaların faaliyetlerini yerine getirebilmek için yaptıkları işlemlere ait giderlerinden gelirleri çıkarılarak bulunmaktadır. Bu oran bankaların diğer faaliyetlerine ait giderlerinin toplam aktiflerine bölünmesiyle bulunmaktadır (Küçükosman, 2010: 107).
Faiz Dışı Gelirler (net) / Diğer Faaliyet Giderleri	Bu oran bankanın sermaye piyasası işlemleri, kambiyo işlemleri, aldığı komisyonlar gibi faiz dışı gelirlerinin diğer faaliyet giderlerini karşılama düzeyini göstermektedir. Bankalar için, oranın yüksek olması bankanın faiz dışı gelir yaratma gücünü gösterir (Doğan, 2008: 75).

Aşağıdaki Grafik 3.7.’ de İMKB’ ye üye olan bankaların 2004 haziran-2008 haziran dönemleri arasındaki gelir ve gider dağılımı ve bunların ağırlık ortalamalarını gösteren oranlar gösterilmiştir.

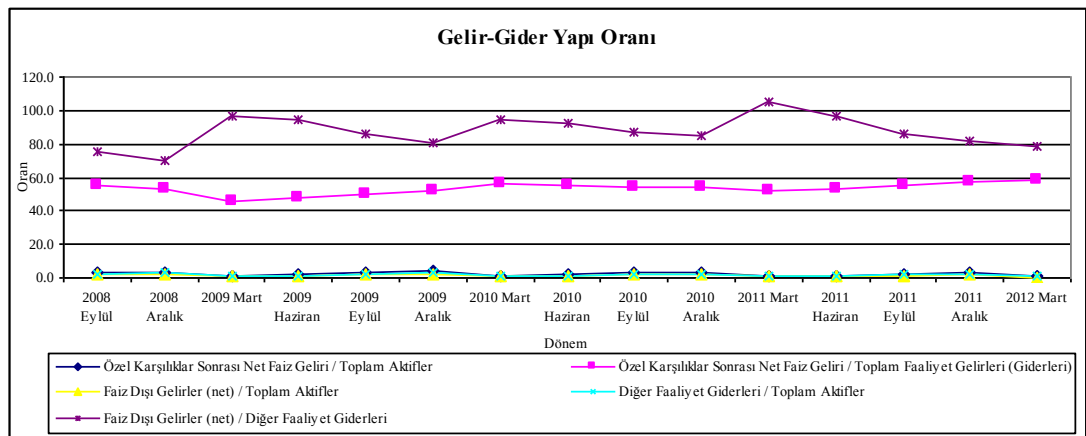
Grafik 3.7. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Gelir-Gider Yapısı Oranları



Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıda Grafik 3.7.' de görüldüğü gibi bankaların gelir gider yapısını ölçen oranlardan bankanın faiz dışı gelir yaratma gücünü gösteren oran, Faiz Dışı Gelirler (Net)/ Diğer Faaliyet Giderleri artıp azalan bir seyir izlemektedir. Diğer oranlar ise sabit bir yol izlemektedir.

Grafik 3.8. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Gelir-Gider Yapısı Oranları



Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıda Grafik 3.8.' de görüldüğü gibi 2008 küresel kriz sonrası olan 2008 Eylül-2012 Mart dönemleri arasında da gelir-gider yapısını ölçen oranlardan, Faiz Dışı Gelirler (Net)/ Diğer Faaliyet Giderleri oranı hızlı bir şekilde artıp

azalmaktadır. 2008 küresel kriz öncesinde de olduğu gibi, kriz sonrasında da diğer oranlar sabit yol izlemektedir.

3.1.5. Likidite Oranları

Bu oran, işletmelerin kısa vadeli borçlarını ödeyebilme güçlerini göstermektedir. Ayrıca aktiflerinin daha hızlı, daha kısa vadeli ve daha kolay paraya dönüştürülebilmesidir. Bu oranda riskin önlenmesi için mevduat sahiplerinin yasal talepleri ile kredi müşterisinin talep etkileri uyumlu olmalıdır (Ünsal ve Duman, 2005: 5).

ABD’de yerinde denetimde bu likidite oranı değerlendirilirken gözönüne alınması gereken kriterler aşağıda sunulmaktadır (Kaya, 2006: 4-5):

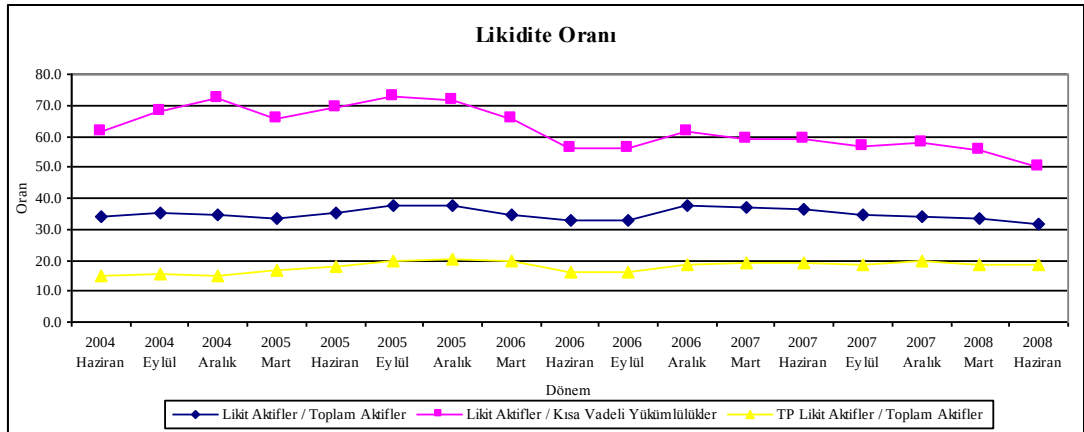
- Likidite kaynaklarının bugün ve gelecek için değerlendirilmeli ve ayrıca likidite ihtiyacının bankanın durumunu ve operasyonlarını olumsuz etkilemeden giderilmeli,
- Para piyasaları ve benzeri fon piyasalarına erişim imkanları sağlanmalı,
- Bankanın fon kaynaklarının farklılaştırılma durumu (bilanço ve bilanço dışı),
- Kısa vadeli oynak fonlara bağımlılık düzeyi,
- Mevduatların gelişimi ve istikrarı,
- Varlıkların menkul kıymetlere dönüştürülebilme durumu ve ihtiyaç halinde satılabilme olanakları sağlaması,
- Bankanın likidite durumunu, likidite stratejileri ve yönetim bilgi sistemlerini de içerecek şekilde değerlendirilmesidir.

Bu grupta yer alan oranlar, bankanın hem aktifinde hem de pasifinde oluşan nakit ihtiyaçlarını karşılayabilme gücünü gösteren ve bankaların çoğu zaman iflaslarında en temel rolü oynayan likiditeyi ölçmeye yarayan oranlar üç adet halinde ele alınmıştır.

Tablo 3.6.Likidite Oranları ve Açıklamaları

ORANLAR	TANIMLAR
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	Söz konusu oran bankanın sahip olduğu kaynaklarının ne ölçüde likit değerlere yatırıldığını göstermektedir (Akgüç, 2007: 139). Bu oranın yüksek değerde olması, bankanın nakit çalıştığını ayrıca kısa dönemli borç ve taahhütlerini karşılamada kaynaklarını kullanmak zorunda kalmayacağını göstermektedir (Çilli ve Temel, 1988: 6).
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	Bu oran bankanın likit aktiflerinin vadesiz ve bir aya kadar kısa vadeli yabancı kaynakları karşılama seviyesini göstermektedir (Doğan, 2008: 70). Bu oranın yüksek olması bankanın yükümlülüklerini yerine getirme gücünden yüksek olduğunu gösterir. Ani bir dalgalanmada banka likit aktiflerini paraya çevirerek kendini korur. Ancak oranın çok yüksek olması bankaların kaynaklarının verimli kullanılmadığının göstergesi olmaktadır (Çolak ve Öçal, 1999: 176).
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	Bu oran, bankanın Türk parası cinsinden sahip olduğu likit aktiflerinin toplam aktifler içerisindeki payını göstermektedir.

Aşağıdaki Grafik 3.9.’ da İMKB’ ye üye olan bankaların 2004 haziran-2008 haziran dönemleri arasındaki bankaların borçlarını ödeyebilme gücünü gösteren likidite oranları sunulmuştur.

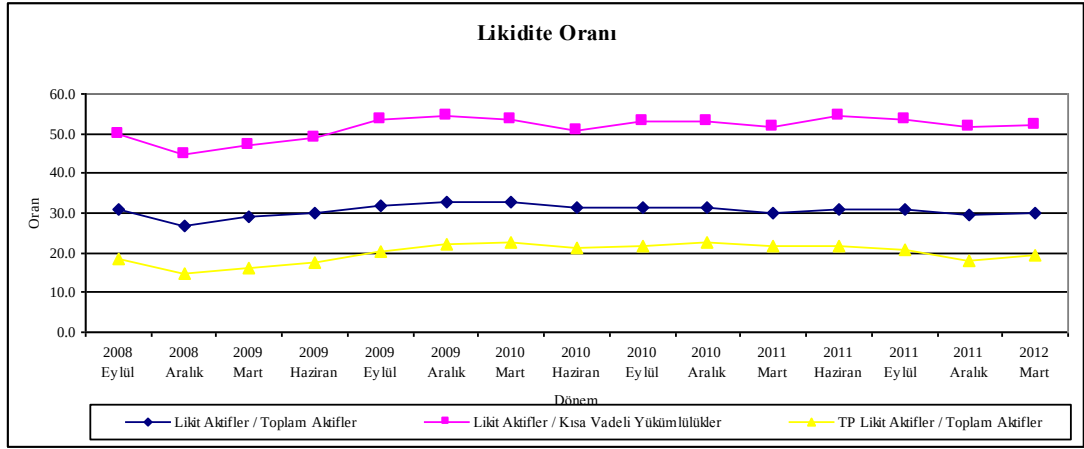
Grafik 3.9. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Likidite Oranları

Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıda Grafik 3.9.’ da görüldüğü gibi bankaların kısa vadeli ödeyebilme gücünü ifade eden oranlardan, kaynaklarının ne ölçüde likit değerlere yatırıldığını

gösteren Likit Aktifler / Toplam Aktifler oran azalıp artma eğilimi göstermekte ve kısa vadeli borçlarını karşılama yükümlülüğünü ifade eden Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler oranı ise hızla artıp azalmaktadır. Bankanın likidite yapısını ölçen diğer oran ise sabit bir yol izlemektedir.

Grafik 3.10. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Likidite Oranları



Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıda Grafik 3.10.' da da görüldüğü gibi 2008 küresel kriz sonrası olan 2008 Eylül-2012 Mart dönemleri arasında da Kısa vadeli borçlarını ödeyebilme gücünü gösteren oranlar sabit bir yol izlemektedir.

3.1.6. Kârlılık Oranları

Bu oranlar, bankaların elde ettikleri karların yeterli olup olmadığını belirlemektir (Aktaş ve Kargın, 2007: 41). Bankaların kârlılık göstergesi banka yönetiminin başarısını da ortaya koymaktadır (Gülhan ve Uzunlar, 2011: 343).

Bankaların elde ettiği karın yeterli olup olmadığı konusunda değerlendirme yaparken (Apak ve Demirel, 2010: 132);

- Sermayenin değişik kullanış alanlarında sağlayabileceği gelir,
- Genel ekonomik koşullardaki değişimler,
- Ekonominin dönemsel olarak içinde bulunduğu evre,
- Aynı koldaki benzer firmaların kar oranları,

- Firmanın kar hedefleri gibi etmenler göz önünde tutulmalıdır.

Karlılık analizi yapılırken bankanın kar etme gücünde meydana gelen devamlılık göstermeyecek olumlu gelişmelere aldanmamak ve yine devamlılık göstermeyecek olumsuz gelişmelerde de panik olmamak gerekmektedir. Analizler sırasında devamlılık konusu mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır (Gökmen, 2007: 83).

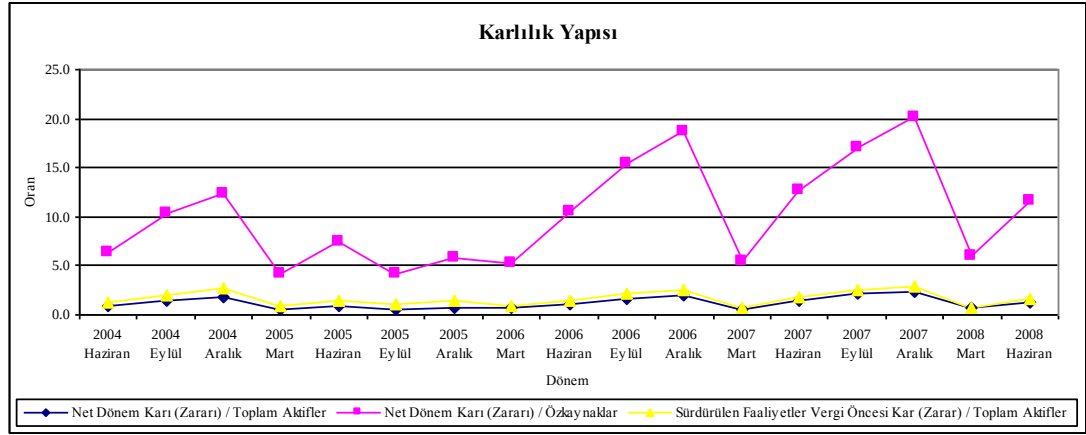
Bu grupta yer alan oranlar, bankanın yeterli kar elde edip etmediğini ölçmeye yarayan oranlar üç başlık altında sunulmuştur.

Tablo 3.7. Karlılık Oranları ve Açıklamaları

ORANLAR	TANIMLAR
Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	Bu oran, bankanın sahip olduğu varlıklarını ne kadar etkin kullandığını göstermektedir.
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	Bu oran, banka özkaynaklarının ne kadar verimliği kullanıldığını gösteren oranlardır (Çolak ve Öçalan, 1999: 179). Eğer oran büyükse bankanın iyi bir yatırım yaptığını ve giderlerini sıkı bir şekilde kontrol altında tuttuğunu eğer küçükse etkin bir yatırım yapmadığı ortaya koymaktadır (Aktan ve Bodur, 2006: 61).
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler	Bankanın faaliyetleri sonucunda elde ettiği karın, varlık toplamının ne kadarı olduğunu göstermektedir. Bu oranın bankanın yaptığı faaliyetlerinin etkin olup olmadığını ölçmektedir.

Aşağıdaki Grafik 3.11.' de İMKB' ye üye olan bankaların 2004 haziran-2008 haziran dönemleri arasındaki bankaların karlılığını ölçen oranlar gösterilmiştir.

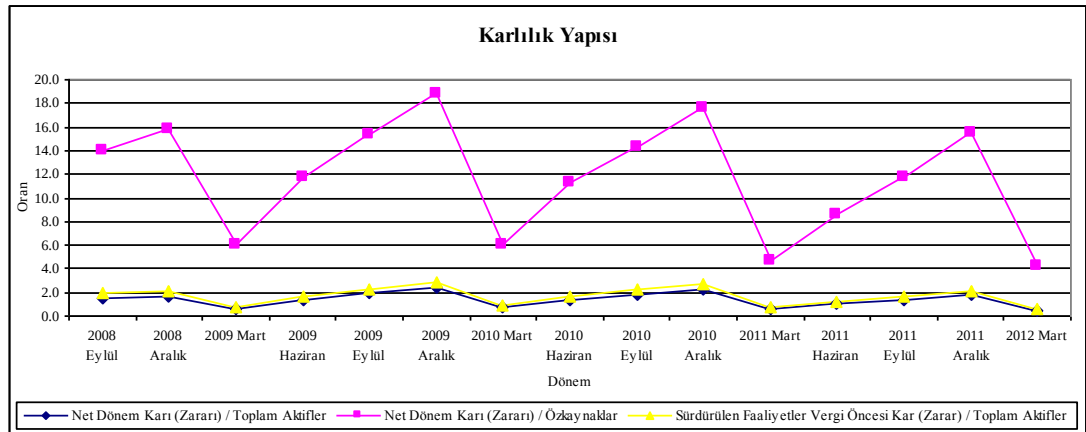
Grafik 3.11. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2004 Haziran-2008 Haziran Dönemleri Karlılık Oranları



Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıda Grafik 3.11.' de görüldüğü gibi bankaların etkin bir karlılığının olup olmadığını ifade eden oranlardan, bankanın etkin bir yatırım yapıp yapmadığını gösteren Net Dönem Karı (Zararı)/Özkaynaklar oranı hızlı bir şekilde azalış artma eğilimi göstermektedir. Bankanın karlılık yapısını ölçen diğer oranlar ise sabit bir yol izlemektedir.

Grafik 3.12. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2008 Eylül-2012 Mart Dönemleri Karlılık Oranları



Kaynak: www.tbb.org.tr 25.06.2012

Yukarıda Grafik 3.12.' de de görüldüğü gibi 2008 küresel kriz sonrası olan 2008 Eylül-2012 Mart dönemleri arasında da Net Dönem Karı (Zararı)/Özkaynaklar

oranı hızlı bir şekilde azalıp artma eğilimi göstermektedir. Diğer oranlarda sabit bir yol izlemektedir.

3.2. Finansal Analizde Kullanılan Analiz Yöntemleri

İMKB' ye üye olan bankaların 2008 küresel kriz öncesi ve sonrasında finansal durumlarının değerlendirilmesinde finansal oranlar ana bilgi kaynağını oluşturmaktadır. Finansal oranların analizinde kullanılan yöntem aşağıdaki gibidir. Bunlar;

- Panel Veri Analizi,
- Hausman testi

3.2.1. Panel Veri Analizi

Panel veri analizi, en genel anlamda zaman boyutuna sahip yatay kesit serilerini kullanarak ekonomik ilişkilerin tahmin edilmesine ilişkin yöntem olarak tanımlanabilmektedir. Panel veri analizi için, hem yatay kesit hem de zamana göre değişim gösteren ve bu nedenle çok fazla sayıda birimi ve birden çok gözlem dönemini aynı anda içeren veri türü de denilebilir (Demirhan, 2009: 90).

Panel veri modelinde değişkenler, zaman serisi ve yatay kesit verilerinden farklı olarak, hem zamanı hem de kesiti ifade edecek şekilde gösterilmektedir (Bayraktutan ve Demirtaş, 2011: 6).

Panel veri analizindeki veri setinde n adet yatay-kesit (cross-sectional) bulunmaktadır. Diğer i sembolü bankaları, t sembolü ise zamanı temsil etmektedir. Panel veri analizinin kapsamını oluşturan klasik regresyon modeli şöyledir (Ata, 2009: 144);

$$y_{it} = a + B'x_{it} + e_{it}$$

Burada y_{it} bağımlı değişkeni, x_{it} açıklayıcı değişkenleri, B' eğim katsayıları, e_{it} hata terimleri vektörü ve a ise sabit kesitin katsayısıdır. i modelde yer alan grup sayısını ($i = 1,2,3,...,n$) ve t her bir gruba ait zamanı ($t = 2002, 2003,...$)

göstermektedir. Verilerin yatay kesit formunda zamanın bir noktasına ait, örneğin y_1 gibi bir açıklanan değişken, her bir zaman dilimine ait, $x_1, \dots, x_k$ gibi açıklayıcı değişkenler tarafından tahmin edilmektedir. Verilerin zaman serisi formunda eşit zaman dilimlerine ait y_1 gibi bir açıklanan değişken, her bir zaman dilimine ait, $x_1, \dots, x_k$ açıklayıcı değişkenler tarafından tahmin edilmektedir (Ata, 2009: 144).

Türkiye’de bankacılık sektöründe uygulanan panel veri analizi üzerine yapılan çalışmalar aşağıdaki gibidir.

Ata (2009) tarafından yapılan çalışmada, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 25 mevduat bankasının 2002-2007 dönemi mali tablo verileri ve makro ekonomiye ilişkin değişkenler modele dâhil edilerek zaman faktörü ile yatay kesit verilerini birlikte içeren veri seti analizinde panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, bankacılık sektöründe yoğunlaşma oranı arttıkça, aktif kârlılığının bu durumdan olumsuz etkilendiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Atasoy (2007) tarafından yapılan çalışmada, ülkemiz bankacılık sektörünün karlılık performansını etkileyen değişkenleri açıklamaya çalışmak için panel veri regresyon tekniği kullanarak, 1990-2005 yılları arasında, bankalara özgü, endüstriye ilişkin ve makro ekonomik değişkenlerin ülkemizdeki ticaret bankalarının net faiz marjı ile aktif karlılıkları üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. Çalışmanın sonucunda ise özellikle bankaların faiz dışı giderleri ile özel karşılık giderlerinin, karlılık performansları üzerinde önemli etkisi olduğu elde edilmiştir.

Taşkın (2011) tarafından yapılan çalışmada, 1995-2009 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren tüm ticari bankalarının performanslarını ölçmek için panel veri analizi yöntemini uygulamıştır. Bankacılık sektörünün performans ölçütleri olarak net faiz marjı, aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda da, banka performansını açıklamada makroekonomik unsurlardan daha çok mikro unsurların etkili olduğunu belirtmek mümkündür. Ayrıca bankaların idaresini ele alacak kişilerin seçimi ve bankacılık sisteminde aktif

yeterliliğini düzenleyecek ve denetleyecek mekanizmalar bu sektörün sağlığını belirlemede önemli rol oynayacaktır.

Sayılgan ve Uysal (2011) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın yayınladığı sektör bilançolarından yararlanılarak geliştirilen ve 10 sektörün kapsandığı model ile 1996-2008 yılları arasında, sermaye yapısının belirleyicilerinin etkisinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda, Türkiye'deki işletmelerin sermaye yapılarını büyük oranda ödünleşme kuramının öngördüğü şekilde belirlemekte olduğu görülmüştür.

Gülhan ve Uzunlar (2011) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'de 1990-2008 yılları arasında bankacılık sektöründe kârlılığın belirleyicilerini tespit etmek üzere, Panel Veri Analiz Yöntemi kullanılarak, sermaye yeterliliği, faaliyet giderleri, likidite durumu, banka büyüklüğü, menkul kıymet cüzdanı ve takipteki krediler gibi bankalara özgü değişkenlerin aktif kârlılığı üzerinde anlamlı etkilerinin olup olmadığı araştırılmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda, verilen değişkenlerin bankaların karlılığını etkilediği elde edilmiştir.

Karaca ve Uğur (2008) tarafından yapılan çalışmada, ülkemiz finansal sistemi içinde önemli bir yeri olan yerli özel mevduat bankalarının 2002-2006 dönemine ait verileri kullanılarak bankaların karlılık ve riskini etkileyen faktörler panel veri analizi ile test edilmeye çalışılmıştır. 2002-2005 yıllarına ait veriler incelendiğinde yerli mevduat bankalarının karlılık açısından kötü bir performans gösterdiği ve ortalama olarak negatif bir aktif getirisine sahip olduğu bulunmuştur. Yapılan panel veri analizinde, banka karlılığının en etkili belirleyicisinden birinin aktif büyüklüğü olduğu, bununla birlikte aktif büyüklüğünün iflas riskini de pozitif yönde etkileyen bir değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alp Yiğit (2005) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye' de 2002 yılından itibaren yaşanmakta olan düşük enflasyon sürecinin Türk Bankacılık sektörü üzerindeki mevcut ve muhtemel etkilerini araştırabilmek için panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucu olarak, Türk Bankacılık Sektörün

uygulanen ve uygulanacak olan programlar sayesinde gün geçtikçe daha güçlü ve uluslararası piyasalarda rekabet edebilecek bir yapıya doğru gittiği anlaşılmaktadır.

3.2.2. Hausman Testi

Hausman Testi, Sabit Etkili ve Rassal Etkili Modeller arasında bir seçim yapılması gerektiği zaman, hangi modelin tercih edilmesi gerektiğine karar verilmesinde kullanılan bir testtir (Green, 2003: 301). Bu testte, Sabit Etkili Tahmincinin tutarlı ve yansız olduğu varsayımından hareket edilmektedir. Bu testte kullanılan hipotezler (Baltagi, 2005: 66);

H_0 : Rassal Etkili Model [$E(\alpha_i/x_i) = 0$]

H_1 : Sabit Etkili Model [$E(\alpha_i/x_i) \neq 0$]

şeklinde. Hausman testi istatistiğinde gerçekte, Sabit Etkili Modelin parametre tahmincileri (β_{cv}) ile Rassal Etkili Modelin parametre tahmincileri (β_{GK}) arasındaki farkın istatistiki olarak anlamlı olup olmadığı incelenmektedir (Cameron ve Trivedi, 2005: 717). Sabit ya da Rassal Etkili Modeller arasındaki belirgin fark, sabit–zaman etkisinin açıklayıcı değişkenlerle ilişkili ya da ilişkisiz olup olmadığıdır. Rassal Etkili Model geçerli olduğunda, Sabit Etkili Tahminci, tutarlı olan parametre tahminlerini vermeye devam etmektedir. Sabit Etkili Tahminci, diğer açıklayıcı değişkenlerle ilişkili sabit-zaman faktörlerinin hepsinin ölçülebildiğinden emin olmadıkça Rassal Etkili Tahminciye tercih edilmemelidir. Gerçekte ne Sabit Etkili tahminci ne de Rassal Etkili Tahmincinin mükemmel olduğu söylenebilir. Bunun en önemli nedenini; Rassal Etkili Tahmincinin gerçek etkinin üzerinde sapmalı tahminler vermesi, buna karşılık Sabit Etkili Tahmincinin ise gerçek etkinin altında sapmalı tahminler vermesi oluşturmaktadır (Johnston ve Dinardo, 1997: 403).

BÖLÜM 4- 2008 KÜRESEL KRİZİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ FİNANSAL ORANLARA ETKİSİNİN ANALİZİ

4.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, İMKB' ye üye olan Akbank, Alternatif bank, Denizbank, Finansbank, Şekerbank, Tekstilbank, Türkiye Ekonomi Bankası, Garantibank, Halkbank, İşbank, Vakıfbank ve Yapı Kredi Bankaların finansal oranları baz alınarak 2008 kriz öncesi ve sonrasının etkilerini incelemek için Panel Veri Analizi kullanılarak Hausman testinin Sabit Etki (Fixed Effect) ve Rassal Etki (Random Effect) modelleri ele alınarak araştırılmıştır. Ekonometrik analizler EViews 7.0 paket programı ile gerçekleştirilmiştir

Araştırmada karlılık oranları bağımlı değişken ve diğer bağımsız değişkenler ise aşağıdaki gibidir.

$OKKRPROR_{it}$	= Özkaynaklar /(kredi+piyasa+operasyonel riske esas tutar
$OKTA_{it}$	= Özkaynaklar /Toplam Aktifler
$OKDVTA_{it}$	= (Özkaynaklar-Duran varlıklar)/Toplam aktifler
$NBPOK_{it}$	= Net Bilanço Pozisyonu/Özkaynaklar
$NBPNHOK_{it}$	= (Net Bilanço Pozisyonu+Net Nazım Hesap Pozisyonu)/ Özkaynaklar
$TPATA_{it}$	= TP Aktifler/Toplam Aktifler
$TPPTP_{it}$	= TP Pasifler/Toplam Pasifler
$YPAYP_{it}$	= YP Aktifler/YP Pasifler
$TPMTM_{it}$	= TP Mevduat/Toplam Mevduat
$TPKTK_{it}$	= TP Krediler ve Alacaklar/Toplam Krediler ve Alacaklar
$TMTA_{it}$	= Toplam Mevduat/Toplam Aktifler
$AKTA_{it}$	= Alınan Krediler/Toplam Aktifler
$FVTA_{it}$	= Finansal Varlıklar(net)/Toplam Aktifler
$TKTA_{it}$	= Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler
$TKTM_{it}$	= Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Mevduat
$TPKBTK_{it}$	= Takipteki Krediler (brüt) /Toplam Krediler ve Alacaklar

$TKKNTK_{it}$	= Takipteki Krediler (net) /Toplam Krediler ve Alacaklar
$OKTKPK_{it}$	= Özel Karşılıklar/Takipteki Krediler
$DATA_{it}$	= Duran Aktifler/Toplam Aktifler
$LATA_{it}$	= Likit Aktifler/Toplam Aktifler
$LAKVY_{it}$	= Likit Aktifler/Kısa vadeli Yükümlülükler
$TPLATA_{it}$	= TP Likit Aktifler/Toplam Aktifler
$NDKTA_{it}$	= Net Dönem Karı (Zararı)/Toplam Aktifler
$NDKOK_{it}$	= Net Dönem Karı (Zararı)/Özkaynaklar
$SFVOKTA_{it}$	= Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar)/Toplam Aktifler
$OKSNFGTA_{it}$	= Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri /Toplam Aktifler
$OKSNFGTFG_{it}$	= Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri /Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri)
$FDGTA_{it}$	= Faiz Dışı Gelirler (net)/Toplam Aktifler
$DFGTA_{it}$	= Diğer Faaliyet Giderleri/Toplam Aktifler
$FDGDFG_{it}$	= Faiz Dışı Gelirler (net)/Diğer Faaliyet Giderleri

4.2. Araştırma Hipotezleri

Bu çalışmada 2008 küresel krizinin Türk bankacılık sektörünün finansal oranlarına etkisini bulabilmek için analiz yapılmış ve analiz sonucunda elde edilen veriler yorumlanmıştır.

Bu çalışmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir;

- Model 1: 2008 Küresel Kriz öncesi Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler Oranına Sermaye Yeterliliği Oranların, Bilanço Yapısı Oranların, Aktif Kalitesi Oranların, Gelir-Gider Yapısı Oranların, Likidite Oranlarının etkisi araştırılmaktadır.
- Model 2: 2008 Küresel Kriz öncesi Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar Oranına Sermaye Yeterliliği Oranların, Bilanço Yapısı Oranların, Aktif

Kalitesi Oranların, Gelir-Gider Yapısı Oranların, Likidite Oranlarının etkisi araştırılmaktadır.

- Model 3: 2008 Küresel Kriz öncesi Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler Oranına Sermaye Yeterliliği Oranların, Bilanço Yapısı Oranların, Aktif Kalitesi Oranların, Gelir-Gider Yapısı Oranların, Likidite Oranlarının etkisi araştırılmaktadır.
- Model 4: 2008 Küresel Kriz sonrası Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler Oranına Sermaye Yeterliliği Oranların, Bilanço Yapısı Oranların, Aktif Kalitesi Oranların, Gelir-Gider Yapısı Oranların, Likidite Oranlarının etkisi araştırılmaktadır.
- Model 5: 2008 Küresel Kriz sonrası Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar Oranına Sermaye Yeterliliği Oranların, Bilanço Yapısı Oranların, Aktif Kalitesi Oranların, Gelir-Gider Yapısı Oranların, Likidite Oranlarının etkisi araştırılmaktadır.
- Model 6: 2008 Küresel Kriz sonrası Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler Oranına Sermaye Yeterliliği Oranların, Bilanço Yapısı Oranların, Aktif Kalitesi Oranların, Gelir-Gider Yapısı Oranların, Likidite Oranlarının etkisi araştırılmaktadır.

4.3. Araştırma Örneklemi ve Evreni

Araştırmanın evrenini İMKB' ye üye olan bankalar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem dönemini ise, 2008 Küresel kriz öncesi olan 2004' ün ikinci çeyreğinden 2008 ikinci çeyreği arası ve ayrıca kriz sonrası olan 2008 üçüncü çeyreğinden 2012 ilk çeyrek dönemler oluşturmaktadır. Panel gözlemi her dönem için 30'dir. 32 Dönem vardır. Toplam $30 \times 32 = 960$ adettir.

4.4. Verilerin Toplanması

Bu çalışmanın verileri, İMKB' ye üye olan bankaların finansal oranları Türkiye Bankalar Birliği internet sitesinden derlenmiştir.

4.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Aşağıda verilerin toplanması sonucu model 1’ de belirtilen hipotezi analiz etmek için karlılık oranlarından olan Net Dönem Karı (Zararı)/Toplam Aktifler oranı bağımlı değişken ve diğer seçilen sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, gelir-gider yapısı ve likidite oranlarının tümü bağımsız değişken olarak ele alınarak elde edilen regresyon değerleri görülmektedir.

$$\text{Model 1: } \text{NDKTA}_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 \text{OKKRPROR}_{it} + \alpha_3 \text{TPPTP}_{it} + \alpha_4 \text{TPMTM}_{it} + \alpha_5 \text{AKTA}_{it} + \alpha_6 \text{DATA}_{it} + \alpha_7 \text{TPLATA}_{it} + \alpha_8 \text{OKSNFGTA}_{it} + \alpha_9 \text{OKSNFGTFG}_{it} + \alpha_{10} \text{FDGTA}_{it} + \alpha_{11} \text{DFGTA}_{it} + u_{it}$$

Model 1’ in panel regresyon sonucu olan katsayı değerleri, standart hata, t-istatistik değerleri, olasılık değerleri aşağıda Tablo 4.1.’ de görüldüğü gibidir. Bu panel veri analizinde değişkenlerin olasılık değerlerinin 0.05’ ten az olan değerleri ele alınarak Hausman testi yapılmıştır. Çıkan sonuçta olasılık değeri 0.05’ ten küçük olduğu için sabit etki vardır. Bu durumda model sabit etki (Fixed Effect) ile tahmin edilmektedir. Model 1’ in sabit etki tahmin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.1. Model 1’ in Sabit Etki Sonuçları

Değişkenler	Katsayı Değeri	Standart Hata	t- Değer	Olasılık Değeri
OKKRPROR	-0.019313	0.004995	-3.866268	0.0002
TPPTP	0.031834	0.015511	2.052333	0.0416
TPMTM	-0.004790	0.009980	-0.479924	0.6319
AKTA	0.011789	0.013084	0.901033	0.3688
DATA	-0.010474	0.013206	-0.793158	0.4287
TPLATA	-0.009397	0.007487	-1.255139	0.2110
OKSNFGTA	1.046293	0.045431	23.03053	0.0000
OKSNFGTFG	-0.013701	0.004945	-2.770559	0.0062
FDGTA	0.750020	0.060415	12.41444	0.0000
DFGTA	-1.245519	0.027861	-44.70400	0.0000

Yukarıda çıkan sabit etki sonucuna göre bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasında anlamlı bir etki olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, 2008 Küresel Kriz öncesinde Net Dönem Karı (Zararı)/Toplam Aktifler oranı hem zamandan hem

de Tablo 4.1.' de gösterilen bağımsız değişken olan finansal oranlardan kaynaklı olarak değişiklik göstermektedir.

Çalışmamızda Model 2'de belirtilen hipotezi analiz etmek için bağımlı değişken ve bağımsız değişken ele alınarak regresyon değeri aşağıda sunulmuştur.

$$\text{Model 2: } \text{NDKOK}_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 \text{OKKRPROR}_{it} + \alpha_3 \text{OKDVTA}_{it} + \alpha_4 \text{NBPNHOK}_{it} + \alpha_5 \text{TPPTP}_{it} + \alpha_6 \text{TPMTM}_{it} + \alpha_7 \text{AKTA}_{it} + \alpha_8 \text{DATA}_{it} + \alpha_9 \text{OKSNFGTA}_{it} + \alpha_{10} \text{FDGTA}_{it} + \alpha_{11} \text{DFGTA}_{it} + u_{it}$$

Model 2' nin panel regresyon sonucu olan katsayı değerleri, standart hata, t-istatistik değerleri, olasılık değerleri aşağıda Tablo 4.2.' de görüldüğü gibidir. Bu panel veri analizinde değişkenlerin olasılık değerlerinin 0.05' ten az olan değerleri ele alınarak Hausman testi yapılmıştır. Çıkan sonuçta olasılık değeri 0.05' ten büyük olduğu için rassal etki vardır. Bu durumda modeli rassal etki (Random Effect) ile tahmin edilmektedir. Elde edilen sonuçlara göre 2008 küresel kriz öncesi dönemde bankaların karlılık oranını gösteren Net Dönem Karı (Zararı)/Özkaynaklar oranı ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemektedir. Model 2' in rassal etki tahmin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.2. Model 2' nin Rassal Etki Sonuçları

Değişkenler	Katsayı Değeri	Standart Hata	t- Değer	Olasılık Değeri
OKKRPROR	-0.200348	0.068504	-2.924611	0.0039
OKDVTA	-1.452084	0.273716	-5.305071	0.0000
NBPNHOK	0.096778	0.052650	1.838127	0.0676
TPPTP	0.628229	0.196013	3.205036	0.0016
TPMTM	-0.288199	0.121965	-2.362960	0.0191
AKTA	0.325697	0.165423	1.968870	0.0504
DATA	-0.857204	0.219254	-3.909634	0.0001
OKSNFGTA	10.98636	0.492328	22.31512	0.0000
FDGTA	9.613344	0.618816	15.53507	0.0000
DFGTA	-15.36407	0.416501	-36.88844	0.0000

Yukarıda çıkan rassal etki sonucuna göre bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasında anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir.

Model 3’de bağımlı değişken olan Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar)/Toplam Aktifler oranını 2008 Küresel kriz öncesinde bağımsız değişkenlerin etkileme derecesi baz alınarak regresyon değerleri aşağıda gösterilmiştir.

$$\text{Model 3: SFVOKTA}_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 \text{NBPOK}_{it} + \alpha_3 \text{TPPTP}_{it} + \alpha_4 \text{AKTA}_{it} + \alpha_5 \text{OKSNFGTA}_{it} + \alpha_6 \text{OKSNFGTFG}_{it} + \alpha_7 \text{FDGTA}_{it} + \alpha_8 \text{DFGTA}_{it} + \alpha_9 \text{FDGDFG}_{it} + u_{it}$$

Model 3’ ün panel regresyon sonucu olan katsayı değerleri, standart hata, t-istatistik değerleri, olasılık değerleri Tablo 4.3.’ te verilmiştir. Bu panel veri analizinde değişkenlerin olasılık değerlerinin 0.05’ ten az olan değerleri ele alınarak Hausman testi yapılmıştır. Çıkan sonuçta olasılık değeri 0.05’ ten küçük olduğu için sabit etki vardır. Bu durumda model Sabit etki (Fixed Effect) ile tahmin edilmektedir. Model 3’ in Sabit etki tahmin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.3. Model 3’ ün Sabit Etki Sonuçları

Değişkenler	Katsayı Değeri	Standart Hata	t- Değer	Olasılık Değeri
NBPOK	-0.000188	0.001023	-0.183875	0.8543
TPPTP	0.026620	0.007126	3.735646	0.0002
AKTA	0.025922	0.008516	3.044054	0.0027
OKSNFGTA	1.172868	0.043085	27.22216	0.0000
OKSNFGTFG	-0.026125	0.005568	-4.691820	0.0000
FDGTA	1.023457	0.065628	15.59493	0.0000
DFGTA	-1.427882	0.033342	-42.82504	0.0000
FDGDFG	-0.010218	0.002185	-4.676617	0.0000

Yukarıdaki sabit etki sonucuna göre bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasında anlamlı bir etki olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, Tablo 4.3.’ de görüldüğü gibi 2008 Küresel Kriz öncesinde Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar)/Toplam Aktifler oranı hem zamandan hem de bağımsız değişken olan finansal oranlardan kaynaklı olarak değişiklik gösterilmektedir.

Model 4’de bağımlı değişken olan Net Dönem Karı (Zararı)/Toplam Aktifler oranı ve diğer seçilen sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, gelir-gider yapısı ve likidite oranlarının tümü bağımsız değişken olarak ele alınarak 2008 Küresel kriz sonrasında etkilerinin regresyon değerleri görülmektedir.

$$\text{Model 4: } \text{NDKTA}_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 \text{OKKRPROR}_{it} + \alpha_3 \text{OKTA}_{it} + \alpha_4 \text{TPKTK}_{it} + \alpha_5 \text{TMTA}_{it} + \alpha_6 \text{TKKNTK}_{it} + \alpha_7 \text{OKSNFGTA}_{it} + \alpha_8 \text{FDGTA}_{it} + u_{it}$$

Model 4’ ün panel regresyon sonucu olan katsayı değerleri, standart hata, t-istatistik değerleri, olasılık değerleri Tablo 4.4.’ de verilmiştir. Bu panel veri analizinde değişkenlerin olasılık değerlerinin 0.05’ ten az olan değerleri ele alınarak Hausman testi yapılmıştır. Çıkan sonuç da Sabit etki modeli (Fixed Effect) olarak tahmin edilmektedir. Model 4’ in Sabit etki tahmin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.4. Model 4’ ün Sabit Etki Sonuçları

Değişkenler	Katsayı Değeri	Standart Hata	t- Değer	Olasılık Değeri
OKKRPROR	0.055571	0.020411	2.722513	0.0072
OKTA	0.013031	0.020017	0.650983	0.5160
TPKTK	0.020458	0.010042	2.037269	0.0433
TMTA	0.007682	0.005501	1.396546	0.1645
TKKNTK	-0.086025	0.050390	-1.707198	0.0897
OKSNFGTA	0.261077	0.024705	10.56760	0.0000
FDGTA	0.324275	0.048121	6.738724	0.0000

Yukarıdaki Tablo 4.4.’ te görüldüğü gibi ortaya çıkan sabit etki sonucuna göre 2008 Küresel kriz sonrasında bağımlı değişken olan Net Dönem Karı (Zararı)/Toplam Aktifler oranı ile bağımsız değişkenler arasında finansal kaynaklı anlamlı bir etki olduğu görülmektedir. 2008 Küresel kriz öncesi ve sonrası dönemleri karşılaştırdığımızda Net Dönem Karı (Zararı)/Toplam Aktifler oranı etkileyen bağımsız değişkenlerde farklılık görülmektedir.

Aşağıda Model 5'in hipotezin analizi için bağımlı değişken olan Net Dönem Karı (Zararı)/Özkaynaklar oranı ve bağımsız değişken olan sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, gelir-gider yapısı ve likidite oranlarının tümü ele alınarak 2008 Küresel kriz sonrasında birbirine etkilerinin regresyon değerleri görülmektedir.

$$\text{Model 5: } \text{NDKOK}_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 \text{NBPOK}_{it} + \alpha_3 \text{YPAYP}_{it} + \alpha_4 \text{TKTA}_t + \alpha_5 \text{TKKNTK}_{it} + \alpha_6 \text{LATA}_{it} + \alpha_7 \text{OKSNFGTA}_{it} + \alpha_8 \text{FDGTA}_{it} + u_{it}$$

Model 5' in panel regresyon sonucu olan katsayı değerleri, standart hata, t-istatistik değerleri, olasılık değerleri Tablo 4.5.' de verilmiştir. Bu panel veri analizinde Hausman testi yapılmıştır. Çıkan sonuca göre Sabit etki modeli (Fixed Effect) olarak tahmin edilmektedir. Model 5' in Sabit etki tahmin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.5. Model 5' in Sabit Etki Sonuçları

Değişkenler	Katsayı Değeri	Standart Hata	t- Değer	Olasılık Değeri
NBPOK	0.015056	0.014441	1.042560	0.2987
YPAYP	-0.025695	0.049960	-0.514307	0.6077
TKTA	-0.171107	0.054910	-3.116149	0.0022
TKKNTK	-0.763712	0.392135	-1.947573	0.0532
LATA	0.040359	0.044741	0.902052	0.3684
OKSNFGTA	2.290893	0.230213	9.951178	0.0000
FDGTA	2.996260	0.439500	6.817435	0.0000

Yukarıdaki Tablo 4.5.' de görüldüğü gibi ortaya çıkan sabit etki sonucuna göre 2008 Küresel kriz sonrasında bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında krizden kaynaklanan anlamlı bir değişiklik olduğu görülmektedir. 2008 sonrasında bankaların karlılık oranını gösteren Net Dönem Karı (Zararı)/Özkaynaklar oranını etkileyen anlamlı değişkenler değişmiştir.

Aşağıda Model 6'nın hipotezinin analizi için bağımlı değişken olan Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar)/Toplam Aktifler oranı ve diğer bağımsız değişkenler baz alınarak 2008 Küresel kriz sonrasında birbirine etkilerinin regresyon değerleri görülmektedir.

$$\text{Model 6 SFVOKTA}_{it} = \alpha_1 + \alpha_2\text{OKKRPROR}_{it} + \alpha_3\text{OKTA}_{it} + \alpha_4\text{OKDVTA}_{it} + \alpha_5\text{YPAYP}_{it} + \alpha_6\text{TPKTK}_{it} + \alpha_7\text{TMTA}_{it} + \alpha_8\text{TKTM}_{it} + \alpha_9\text{LATA}_{it} + \alpha_{10}\text{OKSNFGTA}_{it} + \alpha_{11}\text{OKSNFGTGF}_{it} + \alpha_{12}\text{FDGTA}_{it} + \alpha_{13}\text{DFGTA}_{it} + u_{it}$$

Model 6' nın panel regresyon sonucu olan katsayı değerleri, standart hata, t- istatistik değerleri, olasılık değerleri Tablo 4.6.' da verilmiştir. 2008 Küresel kriz sonrasında bağımlı ve bağımsız değişkenlerin birbirine etkilerinin araştırılması için panel veri analizinde Hausman testi yapılmıştır. Çıkan sonuçta Rassal etki modeli (Random Effect) olarak tahmin edilmektedir. Model 6' nın Rassal etki tahmin sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.6. Model 6' nın Rassal Etki Sonuçları

Değişkenler	Katsayı Değeri	Standart Hata	t- Değer	Olasılık Değeri
OKKRPROR	0.016959	0.010329	1.641832	0.1025
OKTA	-0.024423	0.014264	-1.712197	0.0887
OKDVTA	0.025380	0.014244	1.781889	0.0766
YPAYP	0.003886	0.001560	2.491011	0.0137
TPKTK	0.009877	0.003523	2.803193	0.0057
TMTA	-0.014850	0.004331	-3.428887	0.0008
TKTM	-0.007288	0.002151	-3.387454	0.0009
LATA	-0.006547	0.002301	-2.844573	0.0050
OKSNFGTA	0.846801	0.021864	38.72958	0.0000
OKSNFGTGF	0.002668	0.001695	1.574234	0.1173
FDGTA	0.939499	0.031519	29.80731	0.0000
DFGTA	-0.890915	0.027675	-32.19260	0.0000

Yukarıdaki Tablo 6' ya göre Rassal etki modeli tahmini sonuçlarına göre Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar)/Toplam Aktifler oranı ile diğer

sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, gelir-gider yapısı ve likidite oranları ile 2008 Küresel kriz sonrasında anlamsız bir ilişki bulunmaktadır.

Yapılan analizde alternatif tahminci Hausman testinin sonucunda önemleri değerlendirildi. 6 Modelin de test sonuçları Tablo 4.7.' de gösterilmiştir. İkinci ve altıncı modelde olasılık değerleri 0.05' ten büyük çıktığı için rassal etki model sonuçları baz alınmıştır. Diğer model testler ise 0.05' ten küçük çıktığı için sabit etki model sonuçları baz alınmıştır.

Tablo 4.7. Modellerin Hausman Test Sonuçları

Cross-section random	Chi-Sq. Statistic	Chi-Sq. degrees of freedom	Probabilities
Model 1	28.991661	10	0.0012
Model 2	12.042646	10	0.2822
Model 3	15.718293	8	0.0466
Model 4	20.564039	7	0.0045
Model 5	14.142921	7	0.0487
Model 6	7.836745	12	0.7978

Yapılan analiz sonucu Tablo 4.8.' de 6 modelin özel etki sonuçları gösterilmektedir.

Tablo4.8. Modellerin Özel Etki Sonuçları

Model	R-kare	Düzeltilmiş R-kare	S.E. of regression	Sum squared resid	Log likelihood	Durbin-Watson stat
Model 1	0.945383	0.939081	0.373925	25.44720	-77.14902	1.496959
Model 2	0.909695	0.899275	5.604022	5715.721	-629.4147	1.720574
Model 3	0.959250	0.955042	0.360951	23.97253	-71.05992	1.313983
Model 4	0.861202	0.845684	0.267975	11.56153	-8.334323	1.673498
Model 5	0.872471	0.858213	2.260301	822.5428	-392.1589	1.804314
Model 6	0.983389	0.980939	0.114404	2.041769	147.7137	1.762254

Yukarıdaki tablo 4.8.' de görüldüğü gibi R-kare analiz sonuçları bire yakındır ve bu da bize bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında uyum iyiliği olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak model kabul edilmiş olmaktadır.

Durbin Watson analiz sonucunun iki civarında olması yapmış olduğumuz araştırmanın reddedilemeyeceğini ve otokorelasyonun var olduğunu göstermektedir. Otokorelasyon, tahmin edilen bir regresyon modelindeki terimler arasında ilişki içinde olduğu durumunu göstermektedir. Yapmış olduğumuz analizde de Durbin Watson 2 civarında olduğu için otokorelasyon bulunmakta ve analiz kabul edilmektedir.

Yapılan analiz sonucu Tablo 4.9.' da ise 6 modelin Hausman testi sonucunda çalıştırılan rassal ve sabit etki modellerinin etki sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 4.9. Modellerin Rassal ve Sabit Etki Sonuçları

Model	Mean dependent var	S.D. dependent var	Akaike info criterion	Schwarz criterion	Hannan-Quinn criter.	Mean dependent var
Model 1	1.102941	1.514980	0.972049	1.329886	1.116801	1.102941
Model 2	9.526471	16.26895	6.386419	6.744255	6.531170	3.46807
Model 3	1.481863	1.70233	0.892744	1.218050	1.024336	1.481863
Model 4	1.208333	0.682165	0.303715	0.640749	0.440368	1.208333
Model 5	10.25389	6.002722	4.568432	4.905466	4.705085	10.25389
Model 6	1.467778	0.828653	-1.374597	-0.948869	-1.201982	0.466235

Bu çalışmamızda yapılan Hausman testi sonucunda rassal etki ve sabit etki modelleri çalıştırılmıştır. Aşağıdaki Tablo 4.10.' da İMKB' ye üye olan bankaların rassal etki ve sabit etki model sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.10. Bankaların Rassal etki ve Sabit Etki Sonuçları

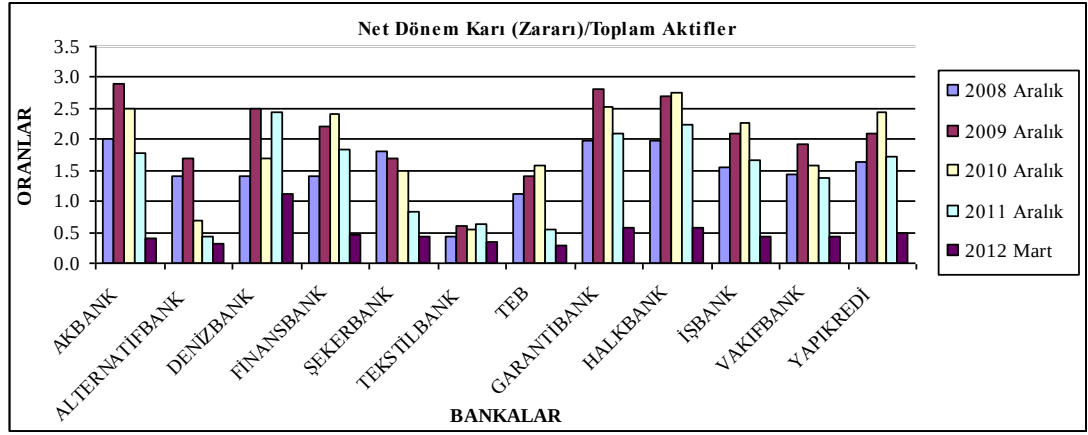
Bankalar	Model 1 Sabit Etkileri	Model 2 Rassal Etkileri	Model 3 Sabit Etkileri	Model 4 Sabit Etkileri	Model 5 Sabit Etkileri	Model 6 Rassal Etkileri
Akbank	-0.148830	-1.949649	0.091619	0.448976	-1.718667	0.032256
Alternatifbank	-0.195544	-2.383051	-0.177038	-0.107546	1.483782	-0.078990
Denizbank	0.445705	4.430133	0.279568	0.051678	2.591018	-0.036416
Finansbank	0.114574	0.370299	0.132396	-0.247198	1.005063	0.088433
Şekerbank	-0.004332	3.246814	-0.255599	-0.489232	-3.800961	-0.107022
Tekstilbank	0.268675	2.708329	-0.012124	-0.964627	-4.897442	-0.016313
TEB	0.434293	3.107477	0.461587	-0.436071	-2.537292	0.053576
Garantibank	0.032263	-0.478709	0.202783	0.573846	0.536652	0.091764
Halkbank	-0.259299	-1.665738	-0.172295	0.525463	7.603393	0.031672
İşbank	-0.560853	-6.644893	-0.500400	0.152524	-1.699663	-0.092409
Vakıfbank	-0.215787	-2.253724	-0.220123	0.140368	-0.220481	-0.039197
Yapıcredibank	0.089133	1.512712	0.169627	0.351819	1.654598	0.072645

4.6. Bankaların 2008 Küresel Kriz Sonrası Karlılıkları

2008 krizinden sonra gelişmiş ülkelerdeki birçok bankanın milyarlarca dolar zarar ettiği ve bunun sonucunda iflas ettiği görülmüştür. Fakat 2008 küresel krizden Türk bankacılığı fazla etkilenmemiştir. Türkiye bankacılık sektörü 2000-2001 krizinden büyük olumsuzluklar yaşadığı için yapısal yeniliklerini tamamlamış ve güçlü bir alt yapıya sahip olmuştur bundan dolayı 2008 küresel kriz karşısında Türk bankacılık sektörü sağlamlığını korumuştur.

Bankaların küresel krizden sonra nasıl bir seyir izlediğini ortaya koyabilmek karlılık oranlarına bakılmalıdır. Karlılık oranları, bankaların elde ettikleri karların yeterli olup olmadığını gösteren oranlardır. Aşağıda Grafik 4.1.' de küresel kriz sonrası olan 2008 yılından itibaren başlayarak ve 2012 birinci çeyreğinin sonuna kadar İMKB' ye üye olan bankaların karlılığını gösteren Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler oranı görüldüğü gibidir.

Grafik 4.1. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2008 Sonrası Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler Oranları

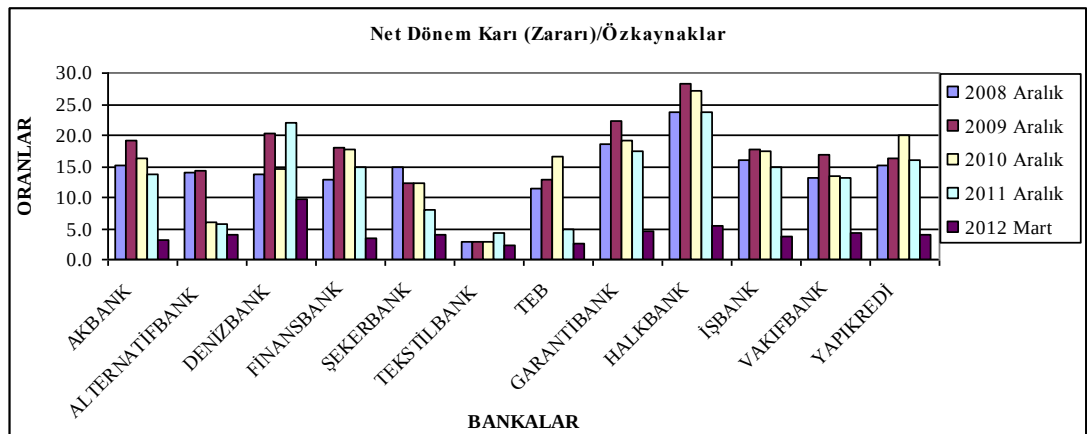


Kaynak: www.tbb.com.tr25.06.2012

Yukarıdaki Grafik 4.1.' de görüldüğü gibi Türk bankacılık sektöründe İMKB' ye üye olan bankaların kriz sonrasında karlılıkta yaşadıkları bir azalma sonucu 2008 yılından itibaren bankalar varlıklarını etkin kullanarak karlılıkları arttırmaya başladığı görülmüştür.

Aşağıda Grafik 4.2.' de küresel kriz sonrası 2008 yılından itibaren başlayarak ve 2012 birinci çeyreğinin sonuna kadar İMKB' ye üye olan bankaların karlılığını gösteren Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar oranı görüldüğü gibidir.

Grafik 4.2. İMKB' ye Üye Olan Bankaların 2008 Sonrası Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar Oranları

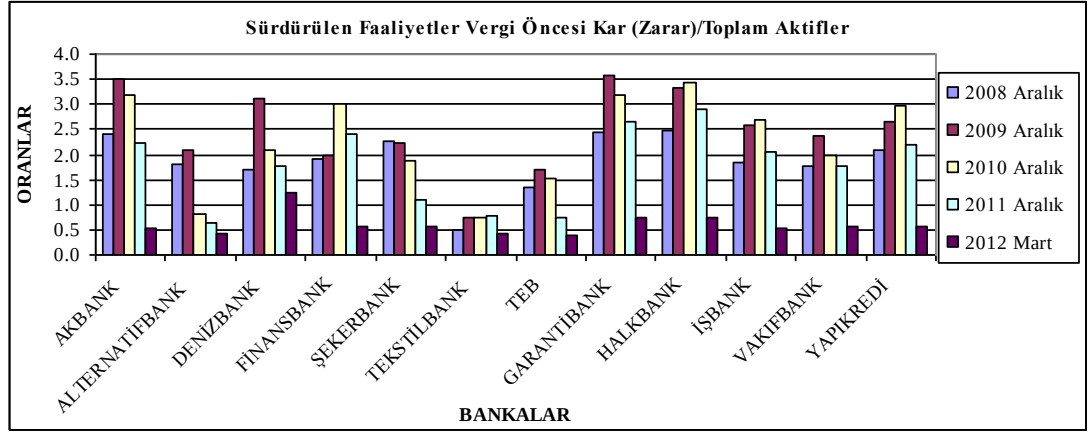


Kaynak: www.tbb.com.tr25.06.2012

Bankaların Grafik 4.2.’ de özkaynaklarını ne kadar etkin kullandığı büyük bir yatırım sonucu elde ettikleri net karın 2008 yılından itibaren artmaya başlamıştır.

Aşağıdaki Grafik 4.3.’ de küresel kriz sonrası 2008 yılından itibaren başlayarak ve 2012 birinci çeyreğinin sonuna kadar İMKB’ ye üye olan bankaların karlılıklarını ölçen Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler oranı gösterilmektedir.

Grafik 4.3. İMKB’ ye Üye Olan Bankaların 2008 Sonrası Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler Oranları



Kaynak: www.tbb.com.tr 25.06.2012

Yukarıda Grafik 4.3.’ de görüldüğü gibi bankaların faaliyetleri sonucu vergi ödmeden önce elde etmiş olduğu karlılık kriz sonrasında artmıştır.

Sonuç olarak, İMKB’ ye üye olan bankaların karlılıklarını ölçen oranlar da kriz döneminde azalma görülmüş olsa da, kriz sonrasında karlılıkları hızla artmıştır.

SONUÇ

Dünya genelinde 1990 yıllarından itibaren finansal sistem içerisinde önemli krizler yaşanmıştır. Ve bu krizlere örnek vermek gerektiğinde Asya, Rusya, Latin Amerika ve 2008 Küresel krizleri olarak sıralayabiliriz. Yaşanan bu krizlerin ortak özelliklerine baktığımızda ise piyasa belirsizliği ve şeffaf olunmaması olarak gösterilebilir. Bu ana nedenlerden kaynaklanan krizlerin bir kısmı ülke genelinde etki gösterirken bir kısmı ise dünya genelinde küresel etki göstermiştir. Bu krizlerin sonucu olarak, özellikle son dönemde yaşanan 2008 küresel kriz bazı banka ve diğer kurum ve kuruluşların iflas etmesine yada el konulmasına neden olmuştur.

Türkiye’ de ise yaşanan 1994, 2000 ve 2001 ekonomik krizlerden etkilenen bankacılık sektörü yeniden yapılandırma yoluna giderek mali yapısını güçlendirmiştir. Bankalar ekonomiyi etkileyen bir unsur olduğu için bankaların bu krizlerden etkilenmesi ülkenin ekonomik durumunu da olumsuz etkilemiştir.

Bu araştırmada, bankacılık sektörü ve krizlerden bahsedilmiştir. Bunun yanı sıra 2008 küresel krizin Türkiye bankacılık sektöründeki finansal oranlara etkisinin olup olmadığı analiz edilmiştir.

Çalışmamızın sonucunda, karlılık oranları olan Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler, Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar ve Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar)/Toplam Aktifler oranlarını etkileyen Sermaye yeterliliği, Bilanço yapısı, Aktif Kalitesi, Gelir Gider yapısı ve Likidite oranlarının 2008 küresel kriz öncesi ile sonrası etkileri incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda 2008 öncesinde karlılık oranlarını etkileyen oranlar 2008 küresel kriz sonrasında değiştiği ortaya çıkmıştır. 2008 küresel kriz öncesinde TPCKT (TP Krediler ve Alacaklar/Toplam Krediler ve Alacaklar), TKKNTK (Takipteki Krediler (Net) /Toplam Krediler ve Alacaklar) ve TKTA (Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler) gibi oranlar bankaların karlılıklarını etkilememiştir. Fakat bu oranlar 2008 küresel kriz sonrasında bankaların karlılıklarını etkilediği ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, Türkiye yaşadığı 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizlerinde mali yapısını güçlendirici önlemler almıştır. Bu durum bankaların karlılık oranlarını 2008 küresel krizinden etkilenme derecelerini azaltmıştır.

KAYNAKÇA

Acar, Ozan, “Yapısal reformsuz kredi notu artışı olmaz” Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Ocak 2011.

Açıkgöz, Ömer ve Özkan, Bülent “1929 Dünya Ekonomik Buhranı Ve Türkiye Ekonomisine Etkileri”, *Mevzuat Dergisi*, Cilt:12, Sayı:136, Nisan 2009.

Afşar, Muharrem “Küresel Kriz ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, C:6, S:2, Ekim 2011.

Afşar, Muharrem, *Finansal Küreselleşme Türk Bankacılık Krizleri Üzerine Etkisi*, T.C. Açıköğretim İİBF yayınları, Eskişehir, 2004.

Akgüç, Öztin, *Banka Yönetimi ve Performans Analizi*, Arayış Basım ve Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2007.

Akpınar, Göksenin Miraç, *Bankacılık Kesiminin Oran Analizleri Ve Altı Büyük Bankaya İlişkin Uygulama*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Finansman Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Aktan, Bora Ve Bodur, Bora “Oranlar Aracılığı İle Finansal Durumunuzu Nasıl Çözümlersiniz? “Küçük İşletmeler İçin Bir Rehber””, *Journal of Yasar University*, C:1, Sy:1, 2006.

Aktaş, Hüseyin ve Kargın, Mahmut “Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması”, *Yönetim ve Ekonomi dergisi*, Cilt:14, S:2, 2007.

Aktaş Şen, Selma, “Bankacılık Sektörü ve Devlet Müdahaleleri: Politik Devresel Dalgalanmalar Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektörü Etkinlik Analizi”, *Sosyo-Ekonomik Dergisi*, S:2, Aralık- Temmuz 2006.

Alantar Doğan, “Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, Maliye ve Finans Yazıları, Sayı:81, 2008. <http://www.finanskulup.org.tr/maliye-finans/maliyefinans.html>. 30.03.2012

Altan, Mikail, *Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık*, Beta Yayınları, Konya, 2001.

Altıntaş, Halil “Bankacılık Krizleri, Nedenleri Ve Ekonomik Maliyetleri”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 22, Ocak-Haziran 2004.

Altıntaş, M. Ayhan, *Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği (5411 Sayılı Bankacılık Kanunun, Basel-I ve Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde)*, Turhan Kitapevi, Ankara, 2006.

Altunoğlu, Ender ve Güloğlu, Bülent “Finansal Serbestleşme Politikaları Ve Finansal Krizler : Latin Amerika, Meksika, Asya Ve Türkiye Krizleri”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No:27, Ekim 2002.

Apak, Sudi ve Demirel Engin, *Finansal Yönetim Cilt 2. Finansal Tablolar Analizi ve Yatırım Yönetimi*, Papatya yayıncılık, İstanbul, 2010

Aracıoğlu, Burcu ve Demirhan, Dilek, Kriz Öncesi Ve Kriz Sonrası Dönemler İtibariyle Finansal Hizmetler Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmelerin Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi İle Değerlendirilmesi”, *İzmir SMMMÖ Dayanışma Dergisi*, Sayı:111, 2011.

Arıcan, Eriřah, Tanınmış Yücememiş, Bařak ve Işıl, Gökhan, “Türk Bankacılık Sektörünün Yapısal Analizi (2001-2008)”, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, Temmuz 2009.

Arslan, İbrahim “Globalleşme Sürecindeki Finansal Krizlerin Ülke Ekonomilerinde Yarattığı Etkiler”, *Mevzuat Dergisi*, Cilt:9, Sayı:106, Ekim 2006.

Ata, H. Ali, “Banka Yabancılaşmasının Türkiye’deki Yerli Ve Yabancı Bankalar Açısından Karşılaştırılması”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 4, 2009.

Ata, h. Ali “Kriz Sonrası Türkiye’ de Mevduat Bankaları Kârlılığına etki eden Faktörler”, *İşletme Fakóltesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, 2009.

Atasoy, Hakan, *Türk Bankacılık Sektöründe Gelir-Gider Analizi Ve Karlılık Performansının Belirleyicileri*, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bankacılık Ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, Mart 2007.

Aydın, Nurhan, *Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar*, Anadolu Üniversitesi yayınları, Eskişehir, Ekim 2004.

Aydın, Nurhan, *Bankacılık Uygulamaları*, Açık öğretim Anadolu Üniversitesi yayınları, Eskişehir, 2006.

Balaban, Özlem ve Yıldırım Okutan, Elvan “Banka ve Finans Kurumlarının Ekonomik Krizden Etkilenme Düzeyleri ve Kriz Döneminde Uyguladıkları Yönetmel ve Örgütsel Politikalara İlişkin Yönetici Algıları”, *Central Bank Review*, Sayı:1, 2009.

Balatan, Zeynep ve Çoşkun, Yaprak Sevil, *Küresel Mali Krizin Bankacılık Sektörüne Etkileri Ve Türk Bankacılık Sektörünün Veri Zarflama Analizi İle Bilançooya Dayalı Mali Etkinlik Analizi*, 12. İktisat Öğrencileri Kongresi, Ege

Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, İzmir, 7- 8 Mayıs 2009.

Baltagi, Badi H., *Econometric Analysis of Panel Data*, Third Edition, John Wiley&Sons Inc, England, 2005.

Barışık, Salih, “Türkiye’de Finansal Serbestleşme Sürecinde Mali Baskınlığın Bankacılık Sektörüne Etkisi (1989-2007 Dönemi Ekonometrik Analiz)”, *Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks*, Vol. 2, No. 1, 2010.

Bayraktutan, Yusuf ve Demirtaş, Işıl “Gelişmekte Olan Ülkelerde Cari Açığın Belirleyicileri: Panel Veri Analizi”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:22, 2011 / 2.

BDDK, Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 1 Kasım 2006 tarihli ve 26333 Sayılı Resmi Gazete

BDDK, *Finansal Piyasalar Raporu*, Sayı: 24, Aralık 2011.

Berberoğlu, Bahar, “2008 Global Krizinin Türkiye Ve Avrupa Birliği’ndeki Etkilerinin Kümeleme Analizi İle İncelenmesi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:11, Sayı:1, 2011.

Berikol, Bilal Zafer, *Yeni Ekonominin Finansal Krizler Üzerine Etkileri: Türkiye Kasım 2000-Şubat 2001 Krizleri*, XI. Türkiye’de İnternet" Konferansı TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, 21-23 Aralık 2006.

Cameron, A. Colin. ve Trivedi, Pravin K., *Microeconometrics : Methods and Applications*, Cambridge University Press, New York, 2005.

Çağl, Gülcan “2008 Küresel Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Finansal Performansının Electre Yöntemi İle Analizi”, *Maliye Finans Yazıları*, Cilt:25, Sayı, 93, Ekim 2011.

Çakmak, Umut “Kriz Modelleri Çerçevesinde Türkiye 2001 Finansal Krizinin Değerlendirilmesi”,*Gazi Üniversitesi iktisadi ve idari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S:9/I, 2007.

Çilli, Hüseyin ve Temel, Tuğrul, *Türk Bankacılık Sistemi İçin Bir Erken Uyarı Modeli*, T.C. Merkez Bankası Tartışma Tebliği, No: 8814. 1988.

Çınar, Serkan ve Hepaktan, C. Erdem “Mali Krizin (2008) Reel Sektöre Etkileri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 30, Ağustos 2011.

Çolak Ö. Faruk ve Öçal Tezer, *Finansal Sistem ve Bankalar*, Nobel Yayınları, Ankara, Aralık 1999.

Çoşkun, M. Necat “Gelişmekte Olan Ekonomilerde Bankacılık Krizleri” *Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, 2001.

Dammann Natalie, *The Bidder Competition ABN AMRO; A Strategic Analysis and İmplications for Tha Banking Sector*, Grin Velag, 2008

Delice, Güven “Finansal Krizler: Teorik Ve Tarihsel Bir Perspektif”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 20, Ocak-Haziran 2003.

Demirbaş, Mahmut ve Sezgin, Funda H., “Likidite Krizi Sürecinde Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği’ne Üye Ülkeler Ve Türkiye’deki Bankacılık Sektörünün Karşılaştırmalı Etkinlik Analizi : 2006-2010 Dönemi”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:12, Sayı:3, 2010.

Demirhan, Ayşe “Bankaların Sektörel Paylarındaki Değişimin Nitel Bağımlı Değişkecnli Panel Veri Modeliyle Analizi” *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi Yönetim*, Cilt:20, Sayı: 64, Ekim 2009.

Doğan, Barış, *Bankaların Gözetiminde Bir Araç Olarak Kümeleme Analizi: Türk Bankacılık Sektörü İçin Bir Uygulama*, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finans Ve Bankacılık Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2008.

Duman, Koray “Finansal Kriz Ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, Sy:4, 2002.

Durgun, Ayşe Ve Yıldız, Zafer “2008 Küresel Ekonomik Krizi Ve Turizm Sektörü Üzerine Etkileri” *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, C.2, S.1. 2010.

Eken, Mehmet Hasan ve Selimler, Hüseyin, *Banka Muhasebesi*, Der Yayınları, İstanbul, 2008.

Ekinci, Hasan ve Ferit İzci, “Kriz Yönetiminde İnsan Kaynaklarına Psikolojik Desteğin Önemi ve Kayseri Tekstil Sektöründe Bir Araştırma”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 12, S. 2, 2006.

Er, Selami ve Sayım Ferhat, “Risk Kavramı ve Bankacılıkta Risk”, *TNSF Çatı Bilimsel Yayın Organı*, Sayı 22, Temmuz-Ağustos-Eylül 2009.

Erdem, Ekrem, *Para Banka ve Finansal Sistem*, Detay Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, Ekim 2010.

Erdönmez Ataman, Pelin “Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 68, 2009.

Ergün Suzan ve Gökdemir Levent, *Küresel Krizin Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkisi*, Turgut Özal Uluslar Arası Ekonomi Ve Siyaset Kongresi -I, Küresel Krizler ve Ekonomik Yönetişim Bildiriler Kitabı, İnönü Üniversitesi, Malatya, 15-16 Nisan 2010.

Gayğusuz, Filiz ve Yılmaz, Derya, *2008 Krizinin Yeni Global Ekonomik Yapı Üzerine Etkileri*, Uluslararası Davraz Kongresi, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, 24-27 Eylül, 2009.

Göçmen Yağcılar, Gamze, *Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi*, Banka Düzenleme ve Denetleme Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

Gökmen, Berrak, *Bankalarda Finansal Tablolar Analizi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Teorisi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

Green, William H., *Econometric Analysis*, Fifth Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2003.

Gülhan, Ünal ve Uzunlar, Evcan “Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:15, Sayı:1, 2011.

Gündüz, A. Yılmaz, “Türkiye'de Bankacılık Sektörü, Sorunları Ve Çözüm Önerileri”, *İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 17, Sayı: 3-4, Ekim 2003.

Gündüz, H. Erdin, *Banka ve Sigorta Muhasebesi*, Açık öğretim Anadolu Üniversitesi yayınları, Eskişehir, 2006.

Hacıhasanoğlu, Burcu, *Meksika 1994 Ve Arjantin 2001-2002 Krizlerinin Gelişmekte Olan Ülkeler Ve Türkiye İçin Önemi*, Türkiye Cumhuriyet Merkez

Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, Haziran 2005.

Hatıplı, Mustafa “Türkiye Ekonomisine Etkileriyle Küresel Finansal Kriz”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 13 Sayı 2 Aralık 2011.

<http://furniture-care.knoji.com/what-caused-the-great-recession-of-20082009/> Erişim:29.05.2012.

http://tr.wikipedia.org/wiki/1997_Do%C4%9Fu_Anya_Mali_Krizi Erişim: 20.05.2012.

Johnston, Jack ve Dinardo, John, *Econometric Methods*, Fourth Edition, McGraw-Hill Inc, New York, 1997.

Kalyoncu Hüseyin ve Yücel, Fatih “Finansal Krizlerin Öncü Göstergeleri ve Ülke Ekonomilerini Etkileme Kanalları: Türkiye Örneği”, *Maliye Dergisi*, Sayı:159, Temmuz-Aralık 2010.

Kaplan, Cafer, *Bankacılık Sektörünün Yabancı Para Pozisyon Açığı: Türkiye Örneği*, Araştırma Genel Müdürlüğü Çalışma Tebliği No:1. 2002.

Karaca, Serdar ve Uğur, Ahmet “Türkiye’deki Bankacılık Sektöründe Risk ve Karlılık Analizi”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Sayı:3, 2008.

Kavcıoğlu, Şahap “Kriz dönemleri sonrasında Türk bankacılık sektöründe kredi analizi (2002-2011 dönemi)”, *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, C:3, S:5, 2012.

Kaya, Türker Yasemin, *Türk Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi*, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu MSPD Çalışma Raporları:2001/6, Mali Sektör Politikaları Dairesi, Eylül 2001.

Kaya, Vedat, Kızıltan, Alaattin ve Yılmaz, Ömer “İktisadi Kriz Kuramları, Finansal Küreselleşme Ve Para Krizleri”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 24, Ocak - Haziran 2005.

Kibritci Artar, Okşan ve Atılğan Sarıdoğan, Ayşe, “Küresel Finansal Krizin Türkiye’de Bankacılık Sektörü Mali Yapısına Etkileri”, *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:2, Haziran 2012.

Kibritçioğlu, Aykut “Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Hükümetler, 1969-2001”, *Yeni Türkiye Dergisi Ekonomik Kriz Özel Sayısı I*, Cilt: 7, Sayı: 41, Eylül Ekim 2001.

Kobal, İsmail “Küresel Krizin Küresel İstihdama Etkileri”, http://www.alomaliye.com/2009/ismail_kobal_kuresel_kriz.htm 10.04.2009, Erişim:25.06.2012.

Kurt, İbrahim, *Bankacılık Kesiminin Türk Ekonomisine Etkisi*, Bankacılık Kesiminin Türkiye Ekonomisine Etkisi, Seminer ve Panel, İstanbul, 2 Temmuz 1983.

Küçükosman, Burcu, *2002-2008 Döneminde Küresel Finans Sistemi ile Dünya Bankacılığındaki Yönelimlerin Türk Bankalarının Finansal Yapısına Ve Riskine Etkisi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Muhasebe Finans Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

Mandacı, Pınar Evrim, “Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 3, Sayı:1, 2003.

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı), *Banka Kuruluş İşlemleri*, MEB yayınları, Aralık 2011.

Odabaşı, Yavuz, *Banka ve sigorta Pazarlaması*, Anadolu Üniversitesi yayını, Eskişehir, Eylül 2006.

OECD, *Vergisel Amaçlarla Bankalardan Bilgi Alınması Olanaklarının Arttırılması*, Hesap Uzmanlarınca Türkçe' ye çevrilmiş, 2002 .

Oğuzhan, Yıldırım, “Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları Ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler”, www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oguzbanka.doc Erişim: 30-03-2012.

Parasız, İlker, *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, Ezgi Kitabevi, Bursa, 1994.

Parasız, İlker, *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, Ezgi Kitabevi Yayınları, 7. Baskı, Ocak 2000.

Reavis, Cate, “The Global Financial Crisis of 2008: The Role of Greed, Fear, and Oligarchs”, *Mits Loan Management*, C:9, S:93, 16 March 2012.

Sayılgan, Güven ve Uysal, Bahadır “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Sektörel Bilançoları Kullanılarak Sermaye Yapısını Belirleyen Faktörler Üzerine Bir Analiz: 1996 – 2008”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 66, Sayı: 4, 2011.

Sayılgan, Şevket, “Bankacılık Sisteminin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri”, *Finans-Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Cilt: 40, S:473, Ağustos 2003.

Sayın, K. Şevket, *Türk Bankacılık Sisteminde Bilanço Dışı işlemler Ve Risk Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi*, 2. Ulusal İktisat Kongresi, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İzmir, 20-22 Şubat 2008.

Selçuk, Bora “Küresel Krizin Türk Finans Sektörü Üzerindeki Etkileri”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 2010.

Susam, Nazan ve Bakkal, Ufuk, “Kriz Süreci Makro Değişkenleri ve 2009 Bütçe Büyüklüklerini Nasıl Etkileyecek?”, *Maliye Dergisi*, Sayı 155, Temmuz-Aralık 2008.

Şendoğdu, A. Aslan, *Bankacılığa Giriş*, Nobel Yayınları, Ankara, Eylül 2006.

Şıklar, İlyas, *Para Teorisi ve Politikası*, Anadolu Üniversitesi yayınları, Eskişehir, 2004.

Taşkın, F. Dilvin, “Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler”, *Ege Akademik bakış*, Cilt: 11, Sayı: 2, Nisan 2011.

Türkiye’de Bankacılık ve Finans Krizleri. <http://www.aso.org.tr/asomedy> Erişim:30.03.2012.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), “Finansal İstikrar Raporu” Sayı:11, Ankara, Aralık 2010.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB), *Finansal Yönetim*, Ekim, 2009.

Uçar, Mustafa, *Banka Muhasebesi (Tek Düzen Hesap Planına Uygun)*, Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1999.

Ural, Mert, “Finansal Krizler Ve Türkiye” *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 18, S: 1, 2003.

Uygur, Ercan, *Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım Ve 2001 Şubat Krizleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni, Ankara, Nisan, 2001.

Uzunoglu Sadi, *Yeni Başlayanlar için Bankacılık*, Kriter Yayınları, İstanbul, 2011.

Ünsal, Aydın ve Sibel, Duman, *Türkiye’deki Bankaların Performanslarının Temel Bileşenler Yaklaşımı ile Karşılaştırmalı Analizi*, VII. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri Bölümü, Mayıs 2005.

Yıldırım, Oğuz “Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları Ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler”, www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oguzbanka.doc, Erişim: 30.03.2012.

Yıldırım, Süreyya, “2008 Yılı Küresel Ekonomi Krizinin Dünya ve Türkiye Ekonomisine Etkileri”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C:12, S:18, 2010.

Yıldız, Zafer ve Durgun Ayşe, “2008 Küresel Ekonomik Krizi Ve Turizm Sektörü Üzerine Etkileri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, C:2, S:1, 2010.

www.guardian.co.uk/news/datablog/2010/apr/30/credit-ratings-country-fitch-moodys-standard, 29.07.2012

www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/weoselco.aspx?g=2001&sg=All+countries, Erişim: 20.06.2012.

www.muhasabedersleri.com/banka-islemleri/banka.html, Erişim: 29.07.2012.

www.standardandpoors.com/ratings/definitions-and-faqs/en/us#def_1

Erişim: 31.07.2012.

www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Tarihsel_Bilgiler.aspx,

Erişim: 09.06.2012.

[www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Coklu_Raporlar.as](http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Coklu_Raporlar.aspx?Rid=1165)

[px?Rid=1165](http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Coklu_Raporlar.aspx?Rid=1165), Erişim: 25.06.2012.

www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Tum_Raporlar.aspx, Erişim:

25.06.2012.

www.yatirimfinans.net/resources/kredi_derecelendirme.pdf

Erişim:05.06.2012.